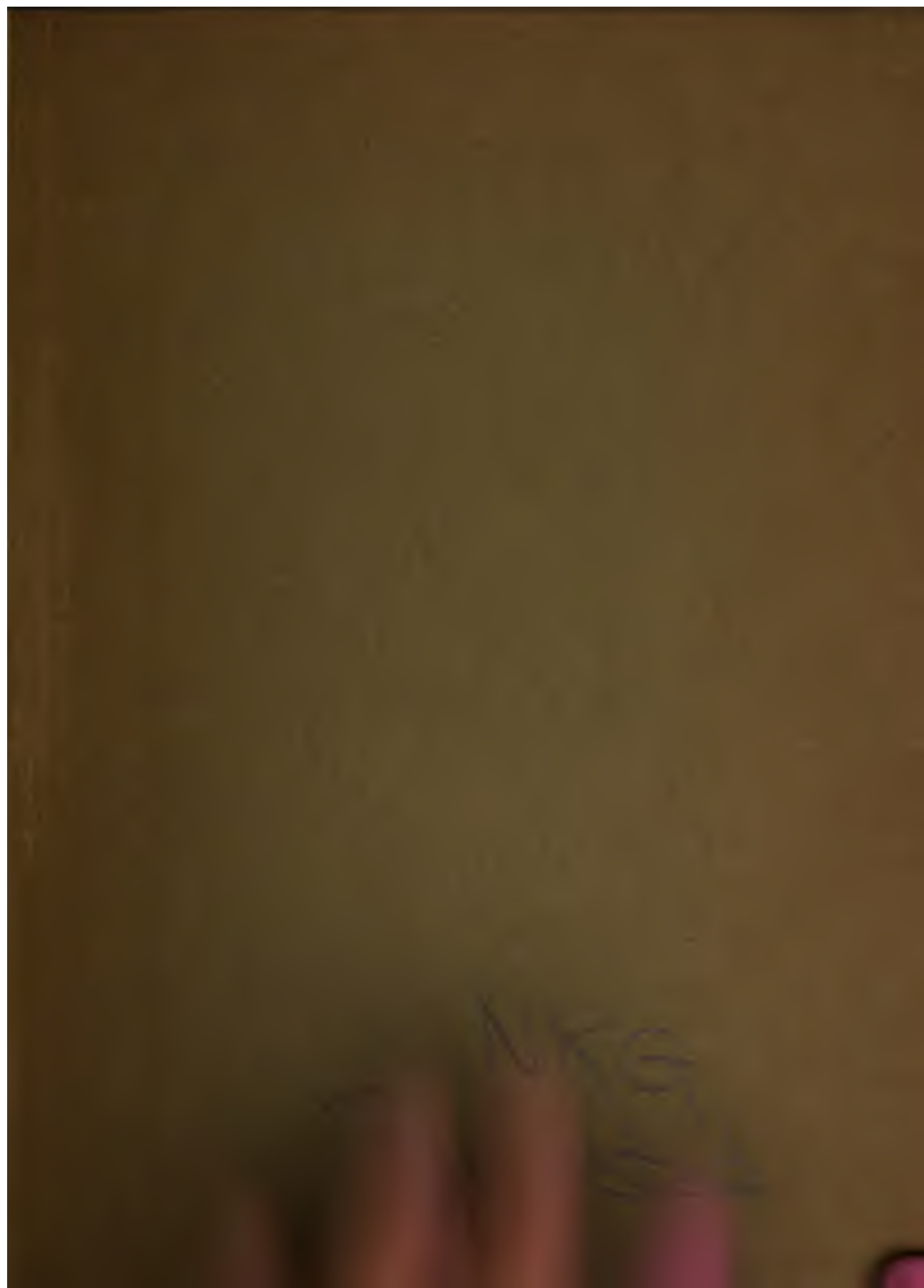

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 07578864 0

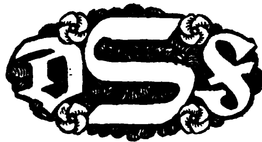

CHRISTIAN RIMESTAD

FRANSK POESI

I DET NITTENDE AARHUNDREDE

DET SCHUBOTHESKE FORLAG

Richey, French — Hist. [illegible]

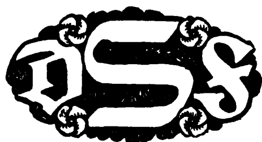
[illegible]

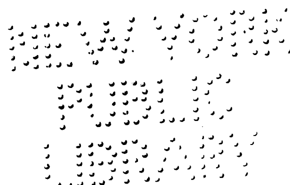
FRANSK POESI

I DET NITTENDE AARHUNDREDE

CHRISTIAN RIMESTAD

FRANSK POESI
I DET NITTENDE AARHUNDREDE

KØBENHAVN
DET SCHUBOTHESKE FORLAG
J. L. LYBECKER OG E. A. HIRSCHSPRUNG
1905

H. H. THIELES BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

TIL

SOPHUS MICHAËLIS

I VENSKAB

I

OVERDAADIGT og besynderlig pludseligt udfoldede den franske Poesi sig i det 19de Aarhundrede, overvældende i sin Rigdom som hin Paradou Have, hvorom Zola drømte, udbredende, ned igennem Aarhundredet, ustandseligt, sine kæmpemæssige Skygger og udsendende, ustandseligt, sine bestandig nye Dufte.

Ensom ligger denne Poesiens unyttige Have midt i Merkantilismens og Positivismens Aarhundrede, frembydende alle de myldrende og fantastiske Hugoske Væxter: Lianerne, hvis Slyngninger anspænder og forvirrer Fantasien, de tunge, forvredne Stammer, det brede Løv, der i Aftnen og Natten har dumpe Lyd af Orgel ... den ranke Vigny'ske Birk med Barken af Sølv og med Bladenes rene og uendeligt sagte Klage ... Lamartines slanke Træ, der synes, i en evig Længsel, at række sig mod Himlen, og gennem hvis Løv, der er badet af Dug og gennemrislet af Stjernelys, Vinden synger rigt og énsformigt ... Sainte-Beuves skrøbelige og lille, lidt sygt og lidt forkrøblet, altid ligesom Døden nær ... Baudelaire der baade har et kosteligt Træ fra Østen, tynget af røde og vellystige Frugter og et andet, nøgent og sort, hvis Grene, truende, synes at forme sig som et Kors mod Aftenhimlens Blod ... Leconte de Lisles, der rager op med en Krone, som er ubevægelig og mægtig, med et metallisk Løv, der har inddrukket,

indtil Mæthed, de tropiske Middages sløvende og fortærende Sole ... Paul Verlaines, som Brisen kærtegner blidere end noget andet, som nynner mere overraskende, sukker mere dybt, klager mere nøgent end noget andet, som er fyldt af hemmelige Gysninger som intet andet ...

Og der var mange andre endnu, der glæder ved deres Skønhed eller besnærer ved deres Sælsomhed.

II

Mange forskellige Bestanddele forener sig i Lyriken for at danne dette X, som kaldes Stilen. Jo mere original Poesien er og jo mere fuldkommen, des vanskeligere lader disse Bestanddele sig skille ad. Jo nyere Poesien er, des inderligere og uopløseligere er Foreningen. Stilen er i saa Tilfælde selve Digtets Essens, den ganske ejendommelige Duft, som udstrømmer fra det. De ringere Digteres Værker aabner sig langt lettere for Analysen. Alle de mange Paavirkninger og alle de tilegnede Virkemidler har ikke indgaaet den intime Blanding, der giver den fortættede og fuldkomne Poesi dens definitive Charme. I de ringere Værker kan de enkelte Dele udtages og undersøges, som de kan i de kinesiske Æg.

»Stilen« i Poesien er jo den afgørende, den endelige Maade, hvorpaa Stoffet kommer sanseligt frem. Stil i dyb Betydning har aldrig været andet end de store Digteres Evne til at faa Stof og Form til at smælte fuldkomment sammen.

I Vers betyder udmærket Stil da dette: at lade Formen fødes indvendig fra, at faa Formen til at slutte sig om Stoffet som et rigt og bevægeligt Klædebon, der følger,

med en naturlig Smidighed, alle Fordybninger og Ophøjninger, at bibringe Læseren den tilfredsstillende Fornemmelse af hvert Ords absolute Nødvendighed.

Naar man saaledes ikke betragter Formen som noget for sig, der kan løses ud fra Indholdet og betragtes selvstændigt, ligesaalidt som Indholdet i Kunst — og da navnlig i Lyrik — nogensinde bør betragtes afklædt de ganske bestemte Klædebon, som Formen har givet det, (thi uden denne ganske bestemte Dragt eksisterer den i Virkeligheden slet ikke), — saa vil en Fremstilling af Stilens Udvikling gennem et Aarhundrede forlange ikke blot en Paavisning af de Forandringer, Diktionen og Verset har undergaaet, men ogsaa en Paavisning af de Overgange, man kan spore fra subjektiv til objektiv og derfra til symbolsk Poesi. Diktionen hænger jo saa nøje sammen med disse Former.

Endelig maa der, paany for hver Digter, stilles dette altdominerende Spørgsmaal: er hans Poesi frembragt af en Tørst efter Skønhed (en Skønhed i Ord og Billeder, der trænger uovervindelig ind i selve Følelserne, som hos en Baudelaire, og ind i selve Udformningen af de Tankebilleder, som en Vigny frembringer), eller vil Digtet være en Følelsernes troværdige Oversættelse, og er Hensigten med dets Offentliggørelse den: at bevæge, røre, opildne, noget der er vidt forskelligt fra Trangen til at skabe Skønhed og bringe Menneskene ind under dens Trolddom.

Trangen til Skønhed er afgjort den, der har spillet den største Rolle i det 19de Aarhundredes franske Poesi. Sproget er i sig selv af en saa særegent sanselig Karakter, at Ordene kan fornemmes næsten levende. De største franske Digtere har alle haft deres udkaarne Yndlinge, ud

af hvis Magt de vanskeligt har kunnet befri sig. Hugo havde en hel Række, som han kælede for og paakaldte saa hyppigt, at Læseren efterhaanden svækkes lidt i Evnen til at undergaa deres Suggestion. Baudelaire og Leconte de Lisle havde deres, som de sikkert elskede ligesaa højt, men som de benyttede med et større Maadehold, med en mere bevidst Angst for at trætte. Mallarmé, der i sin første Periode var en af de kyndigste, mærkeligste og mest fortryllende Ordkunstnere, der har digtet i Frankrig, blev af sine musikalske Eksperimenter og af sine syntaksiske Nyforsøg ført ud til Ordglædens skæbnesvangre Rand: han endte med at benytte Ordene i ganske andre Betydninger end de sædvanlige, ligesom han udelod i sin Stil, den mest elliptiske, der nogensinde er skrevet, alle Overgange og Mellemled i Ideerne.

III

Det er rimeligt at søge Oprindelserne til det 19de Aarhundredes Poesi først og fremmest i Chateaubriand; skønt han aldrig har skrevet Vers, var han en Lyriker af høj Rang, der gav den franske Prosa en Rigdom i Perioden og en Knaphed i Udtrykket (naar han ikke forfaldt til sine højst uheldige Efterligninger af de homeriske Billeder), som den ikke tidligere havde kendt. Han indleder Sansen for det individuelle og gav Poesien dens store Forfriskelser, efter at den var blevet udtørret og afmagret i det socialt og abstrakt anlagte 18de Aarhundrede. Han uddyber og mangfoldiggør Rousseaus Følelse og Bernadin de St. Pierres Sans for de konkrete Detaljer. Han aabner for de vage, vide, metafysiske Drømmerier, der kom til at spille saa

stor en Rolle i Hugos og Lamartines Digtning. Men da han ikke skrev Vers, kunde den romantiske Lyrik kun indirekte tage ham til Indtægt.

Som deres ældste Forfædre betragtede de selv Villon (15de Aarh.) paa Grund af hans prægtigt konkrete Sprog og hans dybe Følelsesvæld og Théophile de Viau (Begyndelsen af det 17de Aarh.), der har skrevet Vers af en Charme, der baade er malerisk og musikalsk. Vers som de følgende er i Virkeligheden meget overraskende, næsten Hugo'ske ved Ordvalget og den Stemning, de udløser:

Un froid et ténébreux silence
dort à l'ombre de ces ormeaux,
et les vents battent les rameaux,
d'une amoureuse violence.

Og en uforglemmelig Linje som denne:

il n'yot que le silence, il ne voit rien que l'ombre

kunde staa som Motto over en stor Part af Hugos Poesi, synes som skrevet af ham selv, fuld af bevidst Skønhed, som den er, af en egen eksalteret Energi i sit Udtryk, med en ægte Hugo'sk paradoksal Tilspidsning.

Ronsard og hans Skole blev hævet højt paa Klassicismens Bekostning, og endelig blev Chénier, da hans Digte blev udgivet c. 1820, modtaget med aabne Arme. Det var især Sainte-Beuve, der priste ham, og Sainte-Beuve er sikkert ogsaa den af det ældre Slægtleds Digtere, der staar ham nærmest. Chénier, der i sin Aandsretning tilhørte det 18de Aarh. og skrev Oder, der ikke var forskellige fra de sædvanlige, viste i sine Idyller og Elegier en saa oprindelig Sans for Elskovens og Naturens Realiteter, oplivede sin Stil med en saadan Mængde sete Træk, at

det er forstaaeligt, at Sainte-Beuve, der skulde blive Indlederen af den mere realistiske Del af den romantiske Poesi, fandt stærkt Behag i ham.

Men det særligt romantiske: Trangen til det hinsidige, Skumringens, Anelsens, Vaghedens Glæder kendte han ikke. De udvidskede Konturer var ham imod. Han var en Klarhedens Dyrker, en Elsker af de tydelige og rige Former.

Metriks set fik han Betydning ved sine Kætterier. Han er den egentlige Nybegynder, skønt andre, før hans Vers fremkom 1820, havde vovet sig ud i lignende Forsøg.

Det »rige Rim« (et saadant, hvor der findes en Støttekonsonant) er han ikke den første, der har benyttet. Lemaître paastaar, at det er den glemte Roucher, der har Æren af det. Men han er den, der sætter Opløsningen af Alexandrineren i System. Kun naar det passer ham, lader han Sætningsbygningen følge den gamle, normerede, nøjagtigt toleddede Inddeling. Han bruger allerede den treleddede Alexandriner (»Trimeter-Alexandrineren«), hvor hvert af de tre Led har samme Stavelsestal. Ogsaa den treleddede Alexandriner, hvor Stavelsestallet er et forskelligt. Mærkeligt nok tillod Hugo sig ikke at lade den sjette Stavelse være ubetonet. Den Frihed tog først Parnassets Digtere sig. Hos dem er den sjette Stavelse ofte en Artikel. At lade den sjette Stavelse være et Led i et længere Ord har først det efterfølgende Slægtleds Digtere vovet. Endvidere er Chénier den første, der har benyttet den overordentlig skønne Form, hvor der intetsomhelst hørligt Ophold er, den Form som Sainte-Beuve definerer saaledes: »Les vers de cette espèce sont pleins et immenses, drus et spacieux, tout d'une venue et tout

d'un bloc, jetés d'un seul et large coup de pinceau, soufflés d'une seule et longue haleine.« Og Chénier benyttede endvidere allevegne l'enjambement, som Hugo (for ikke at tale om Musset) strax indførte i sin Poesi, rigeligt og overdrevent i sit Drama, sparsommere i sin Lyriks første Periode, meget hyppigt i sin anden.

Denne Forlængelse af Linjerne ned i hinanden gav Chéniers Perioder en ukendt Fylde, en ny Friskhed og Bredde.

IV

Disse metriske Kætterier fik nu ingen Indflydelse paa den Digter, der med en saa mærkelig Sikkerhed anslog de Toner, behandlede de Sjælstilstande, udformede de Analogier mellem Naturen og Sjælen, hvori det 19de Aarhundrede, i hvert Tilfælde i dets første Halvdel, skulde genkende sin egen intimeste Sjæl.

Lamartines »Méditations« udkom 1820, to Aar før Hugos første Samling af »Odes et Ballades«. Han er den egentlige Indleder af det 19de Aarhundredes lyriske Følemaade; men skulde man kun behandle »Versets« Udvikling gennem Aarhundredet, kunde man helt forbigaa Lamartine: det er kun ganske undtagelsesvis, at han bryder Versets toleddede Form. Set fra et strofisk Synspunkt er han derimod af nogen Betydning. Men det er min Overbevisning, at en Kritiker som Jules Lemaître gør et altfor stort Væsen af denne hans Betydning. Han taler om, at Lamartine bruger »le vers libre«, og han opfatter dette som et Tegn paa Lamartines Spontanitet, den han saa højt beundrer, som et Bevis paa, at han lod sin Inspiration udfolde sig uden Baand, lod Verset følge naturligt

den indre Bevægelse og ikke anstrengte sig for at forcere Indholdet frem til at skulle bruge 12—13 Stavelser, naar et mindre Antal kunde give dette større Sandhed ɔ: større Nøjagtighed. Men det er ganske urimeligt at tale om et »frit Vers« hos Lamartine. Friheden bestaar kun deri, at han lader Perioder af Alexandrinere veksle med Perioder af et mindre Stavelsesantal (næsten altid 8). Undertiden blandes i samme Strofe disse to Versformer. Saadanne Kombinationer af kendte, i Forvejen givne Former er imidlertid noget ganske forskelligt fra det »frie Vers«, der opstod i Frankrig c. 1880 for første Gang, medens andre Lande havde kendt det længe. Det er for en Dansk lidt komisk at følge den Strid i Frankrig om det frie Vers, der har fyldt de sidste 20 Aar med et Utal af polemiske Artikler. Vi fik det frie Vers allerede i Aarhundredets Begyndelse, behandlet med Mesterskab af Staffeldt, en enkelt Gang af Oehlenschläger, senere hyppigt af Hauch og J. P. Jacobsen. Ingen Kritiker vilde herhjemme nogensinde falde paa at kalde en Bødtchers eller en Drachmanns Vekslen af kendte Versformer for »frie Vers«.

Lamartine var ikke et Geni, der pludselig sprang ud. Han debuterede ikke som Yngling, men som en Mand paa 30 Aar. Han havde skrevet Vers uafbrudt fra sit 18de til sit 28de Aar. Unøjagtighederne og de mærkelige Modsigelser i hans egen Fremstilling af hans Udviklings Historie er godtgjort ved Hjælp af hans egen Korrespondance. Han vilde gerne støtte Legenden om, at hans Lyrik ikke var vokset frem med Naturens stilfærdige Langsomhed, men var, æventyrligt, pludseligt sprunget ud som en ukendt Blomst, ny i sine Safter, sin Duft og sine Farver. Sandheden er, at han igennem 16 Aar møjsommeligt forberedte

sin Poesi, nærede den ved Læsning og Efterligninger. Han studerede indgaaende Overgangsdigterne Millevoye, Chênedollé, Fontanes; han efterlignede Digtere fra det 18de Aarhundrede som Parny og Dorat. En stor Del af Meditationerne er ganske i den tidligere Poesis Tone. Oderne er ikke væsentlig forskellige fra Jean Baptiste Rousseaus; to af Halvversene i »Le Lac« (Brunetière anfører det efter Felez, der har paavist det) er direkte overført fra de saare obscure Poeter Quinault og Thomas. Brunetière paaviser endog visse af Partiernes Lighed med den to hundrede Aar ældre Bertauts Poesi.

Meditationerne er ikke inddelt i forskellige Afdelinger, men man opdager snart under Læsningen Digte af tre forskellige Stilarter: Oderne i Lebruns og J. B. Rousseaus Maner, som l'Enthousiasme, der nu er ganske forældede, de deistisk-filosofiske Afhandlinger, som l'Homme og l'Immortalité, hvor det skeletagtigt tørre, det benet ræsonnerende reddes dels ved den religiøse Extase, den vage Elskov til Gud, der skulde naa sit højeste Udtryk i »Harmonierne«, dels ved Periodernes brede Strømmen og det Billedliges Fremtræden paa Bekostning af det Ræsonnerende; og endelig de Digte, hvorpaa hans Berømmelse bygger, som le Lac, le Soir, l'Automne og Mesterværket le Vallon.

Fuldstændigt nye var vel ikke disse Toner. Lamartines Kærlighed til Ossian (hvem Chénier ikke kunde taale), fornægter sig ikke. Men det er en mild Ossian: Stormene er her Briser, Taagerne er en halvt gennemsigtig Efteraarsdamp. Diktionens Højtryk er sat mange Grader ned. Høstens blege, udvidskede Farver laa som et Slør over disse Vers; og Rytmen var saa langsom som Bladenes

tøvende Fald mod Jord. Disse Vers kunde langt mere berettiget end Hugos kaldes »Efteraarsblade«. For de havde de falmede Farvers Ømhed, deres Duftes svage Sødme, deres blide Raslen og hele hensygnende Ynde. Han udaander som de, sagte, sit bedrøvede Hjertes Duft.

Lamartine var ikke nogen naturbeskrivende Digter. Dette er det nye, det absolut nye i hans Lyrik. Det er ved hans Evne til at indfange selve Naturens Sjæl, ved at suggerere i Stedet for at beskrive, og det er ved de Analogier, han finder mellem Naturens og Menneskets Sjæl, deres idelige og inderlige Gennemtrængen hinanden, at han er et revolutionerende Talent. Lamartine var besat af det, Mallarmé har kaldt »le Démon de l'Analogie«. Og det er i Virkeligheden denne Dæmon, der giver hans Poesi dens højeste Værd. Hans Følelsesliv er fint i »Meditationerne« og højt, purt, ædelt i »Harmonierne«; men det var usammensat i Sammenligning med mange af de efterfølgende Digteres. Navnlig er hans Erotik af en paafaldende Enkelhed, en Magerhed, der gør den, psykologisk set, lidet interessant. Men hans Natursans var højt udviklet. Hans Forhold til Naturen var ikke familiært, han dvælede ikke med Behag ved dens mange Enkeltheder. Han udvalgte sig ikke sine smaa »Hjørner«. Men det var saare intimt. Han er i Sandhed den, der først af alle har forstaaet at give Følelsen for Skoven selv Udtryk uden at lade sig forvirre af dens Væxters Mangfoldighed. Den synger i hans Vers med alle sine samlede Kroners Magt. Det var ikke blot, naar han hævede sig op over Jorden til de tynde, rene Luftlag, hvor hans Sjæl bevæger sig friest, at han vidste at give Fornemmelsen af Tingenes Totalitet: da var det jo rimeligt, at Konturerne dels ud-

vidskedes, dels forsimpledes, saaledes som det sker paa en Burne-Jones' eller en Puvis de Chavannes' Malerier, at Jordens mange Lyde naaede ham som een Sang, afklaret og forskønnet ved Afstanden. Men selv naar han vandrede midt nede i Skovdalen, blev hans Syn ikke hængende ved det enkelte, men han gav de Indtryk, han modtog, fra sig i Vers, der malede med store Træk og gemte i sig ligesom Tingenes Essens. Og denne Digtets »Duft« siver umiddelbart ind i Læseren.

Det er, som bar han, altid, i sin Sjæl Mindelser om den uplettede Azur. Og derfor elskede han i Naturen højest alt det, der var mindst fast og legemligt, alt det, der bølger og flygter, det, der opløser sig og forsvinder, det gennemsigtige Lys, Stjernernes Bæven, Blomsternes Duften, Morgenluftens skære Blidhed. »Harmonierne«s Hymner er som Fugle, der, skinnende hvide, med brede Vinger, stiger og stiger og bliver borte i Azurens Højder.

Lamartines Natursans var tilstrækkelig til at gøre ham til en Digter af Rang. Men det er hans Evne til at forene Naturens og Sjælens Fænomener, der gør ham til en Poet, der er uudtømmelig paa Overraskelser. Hans Sans for Analogierne mellem Naturens Former (Lyd, Form, Farve, Duft) var derimod ikke meget udviklet, ikke nær i den Grad som Baudelaires. Det egentlige Metafor dyrkede han ikke meget, men man kunde fylde hele Sider med Citater af Billeder af alle mulige Arter.

Undertiden er han gammeldags og holder de to Ting, der sammenlignes, helt ude fra hinanden og benytter den gammelkendte Form: tel que ... Det er især i de større fortællende Digte, at han bruger denne antike episke Formel.

Undertiden fremsættes de hver for sig, først Naturens

og saa hans egen Stemning, men efterhaanden som Strofen skrider frem, begynder de at blande sig, og naar Digtet er endt, er Sammensmeltningen sket (Eks.: Mont Blanc, le Rossignol); men der er ogsaa Digte, de ypperste, hvor lige fra først af de to Floder er løbet sammen (som i Le Passé); og der er Digte, hvor de straks løber sammen, men saa skilles ad et lille Stykke for at forene sig igen. Et saadant fint Digt er le Vallon. Størst Friskhed har hans Billeder, hvor de er kortest og pludselig lyser frem.

Det udmærkede ved dem er, og i dette har Ingen senere overtruffet ham, at Tingen der sammenlignes og det, den sammenlignes med, helt gennemtrænger hinanden. Den ene hæver sig ikke paa den andens Bekostning. Er Billedet sanseligt, fornemmer man stadig den sjælelige Baggrund: er det hentet fra Ideens eller Følelsens Verden, lyser og mumler bestandig Naturen bag det. Man ved ikke, hvor den ene Del begynder og den anden hører op. Man kunde om de bedste af Lamartines Billeder, for at belyse deres Betydning, anføre hele den Dialog, hvor Aglavaine og Méléagre i Maeterlincks Drama fortæller hinanden om deres Væsners fuldkomne Sammensmelten.

I Reglen er det hos Lamartine, som hos alle spontane og oprindelige Naturer noget sanseligt, der sættes for noget aandeligt:

> Endormons-nous dans nos prières
> comme le jour s'endort dans les parfums du soir.

Dette ubestemmelige gøres sanseligt-tydeligt, som naar han taler om at Timerne fjerner sig og glider bort »comme des pieds sur les gazons«. Men tit, meget tit, mødes Lamartine med Klopstock og med den tyske Romantik i

Lysten til at sætte noget sjæleligt for noget sanseligt. I Digtet »Fleur des eaux« (i les Harmonies) er Blomsten

pâle comme une joue
dont l'Amour a bu les couleurs

Denne naturbesjælede Poesi var en stor og forfriskende Nyhed i fransk Poesi.

Lamartines Forkærligheder, som ovenfor er søgt antydede, førte med sig, at han i Regelen, naar noget i Naturen sammenlignedes med noget andet i Naturen, gjorde Indtrykket mere ugribeligt, forflygtigede, udvidskede. Men hans lykkelige »Dæmon« var saa frugtbar, at det modsatte undertiden var Tilfældet.

Saaledes som man ser af dette Billede:

Quand les tièdes réseaux des heures de midi
en vous enveloppant comme un manteau de soie ...

Lamartine, der var saa fattig paa Ideer, enkel i Følelser, var overdaadig i sin Billedfantasi.

Digtet l'Occident i »Les Harmonies« er, skønt et af Samlingens korteste, et Eksempel paa alle de Former, som Lamartines Analogier kunde antage. Havet, Stjernerne, Brisen, alt i Naturen besjæles i nye Billeder, og hans egen Sjæls Fornemmelser anskueliggøres ved Naturbilleder, der er ligesaa overraskende, f. Eks. dette:

et puis il s'élevait une seule pensée
comme une pyramide au milieu du désert.

I Digtets sidste Strofer strømmer den besjælede Natur og Digterens med Naturen sammenvoksede Sjæl ud mod Lyset i Vesten, til »Le grand Tout«, til »le vaste océan de l'Être, où tout va s'engloutir«. I dette Digt fejres —

som i intet andet af den franske Romantiks — Sjælens og Naturens mystiske Formæling.

Det er ikke Stedet her at undersøge Lamartines religiøse Stade. Naar en Digters Hymner i den Grad som hans har Glæden over Naturen som Ophav, vil det være en næsten uvedkommende Sag, om han betragter denne Natur som Gud selv, eller om dens Fænomener er ham guddommelige Tegn. Om Lamartine var Pantheist eller Deist, er, i hvert Fald betragtet fra det Synspunkt, han her maa ses, ligegyldigt. Deschanel har i sit 2 Binds Værk om Lamartine, og Lemaître i sin Afhandling, indgaaende undersøgt dette Problem. De tre rent katolsk farvede af »Harmonierne« forsvinder helt i Mængden af dem, hvor Guddommen er i selve Naturen; i Regelen er Lamartine bange for helt at identificere Gud og Naturen.

Vigtigere er det at betone den Optimisme, der fylder alle hans Værker. En Digters Stil influeres jo i høj Grad af det tilgrundliggende Livssyn, som den er Udtryk for. Den blide Taage, der gav Meditationerne den tilslørede Ynde og vage Melankoli, hævede sig snart for Harmoniernes Sollys, der er klart og lidt køligt og aldrig bliver den Brand, der, angribende indtil Bedøvelse, overvælder Sanserne i Baudelaires og Leconte de Lisles Vers.

Han anvendte alle lange, gennemsigtige og lidt vage Ord, der ikke blænder og ikke forvirrer, men giver en Glæde, der er rolig og mild. Han var en saa urokkelig Optimist, at denne hans Sjæls lyse Ligevægt gav selv hans Ekstase Klarhed, Harmoni, rolig Fylde.

Ingen voldsomme, abrupte Udtryk for Skælven, ingen Hugo'ske Dissonanser. Derfor ingen rytmiske Forsøg paa at eftergøre det rystende, det krampagtige, det pludselige.

Læser man hans »Pensée aux morts« eller hans »Hymne à la Mort«, er det paafaldende, hvor forskellig deres Sprogfarve er fra de Digtes Stil hos Hugo, Baudelaire, Leconte de Lisle, der behandler Døden. For Lamartine er Døden ikke som for Leconte de Lisle Mørkets, Bevidsthedsopløsningens mægtige Befrielse, men den er Porten, gennem hvilken Mennesket gaar ind til den lyse Lyksalighed, det paa Jorden forgæves har smægtet efter at leve i. Han længes efter at kende de Væsner, der bebor »les palais flottants de l'éther«. Døden skal dykke ham

dans le pur océan de vie
bouillonnant de joie et d'amour.

Hvor er disse Vers forskellige fra Hugos grufulde Strofer, der udmaler Menneskets ensomme Rædsel i Kisten, og hvor er denne lykkelige Fortrøstning fjernt fra Baudelaires og Leconte de Lisles mørke og dybe Nirwanalængsel.

En stærkere Sprogfarve findes i La chute d'un ange, udkommen 1838. Jeg tror, Lamartine her har undergaaet en Paavirkning fra Hugo. Fem af Hugos Digtsamlinger havde allerede da set Lyset. Navnlig i Digtets anden Del, hvor Lamartine dynger Rædsler paa Rædsler, møder man en Række Vers, der i langt højere Grad synes at stamme fra Hugo. Det er ligefrem Hugos Yndlingsord, der viser sig her:

Et l'écho stupéfait du morne monument
répétait après eux leur long vagissement.

eller:

l'œil découvre éffrayé sur ce rivage à nu
les mystères d'horreur de son lit inconnu.

Overhovedet kan man i denne store, altfor omfangsrige Bog spore en Energi i Udtrykket, en Koncentration i det

enkelte Vers, som synes fremgaaet af en Lyst til at kappes med Hugo. Den, der med Omhu har læst disse Hundreder af Vers, har ikke kunnet undgaa paa hver Side at træffe kraftige, krydrede Linjer, der bliver i Erindringen, Linjer, gennem hvis Aarer der rinder et Blod, som er mindre klart og mindre køligt end Meditationernes og Harmoniernes, men som til Gengæld har noget af den »magique saveur«, som Vigny taler om i et af sine Digte.

Et Par Eksempler: Den unge sovende Kvinde kalder (i 1ste Del) Engelen:

> Ce doux philtre animé qui dort là sous mes pas.

Fra anden Del:

> Et les feux du soleil, dont les liquides flammes
> des veines du pavot coulent dans les dictames.

og denne Linje:

> et la sève ravie aux rameaux mutilés

der virkeligt synes at have influeret paa Mallarmés berømte:

> une essence ravie aux vieillesses des roses.

La chute d'un ange indeholder, foruden Lamartines stærkeste Erotik, hans mest konkrete og omhyggeligst udarbejdede Poesi. Han har utvivlsomt her, ligesom Flertallet af Aarhundredets Digtere, modtaget Impulser fra Victor Hugo. Det viser sig først og fremmest deri, at han i højere Grad end tidligere synes at elske Ordene for deres egen Skyld.

V

Hugo er en af de mest ordberusede Kunstnere, der nogensinde har levet. Ogsaa Vigny elskede Ordene, og

de har begge, ved Kombinationernes Kyndighed, givet dem en ligesom helt ny Klang, et nyt, hemmelighedsfuldt Liv, en ny, magnetisk Tiltrækningskraft.

Hugo arbejdede meget hastigt, og Vigny meget langsomt, men saare bevidste var de begge, den ene under sin Hast, den anden under sin Langsomhed. Vigny lod sig dog ikke tilnærmelsesvis rive med af Ordene i den Grad som Hugo.

Hugo bedøvede sig i dem, og denne Bedøvelse viste sig at besidde en Avlekraft saa voldsom, at ingen Lyrik (Swinburnes undtagen) kan fremvise en saa æventyrlig Overdaadighed. Han samlede alle Sprogets Lyde til kæmpemæssige Fester.

Vanskeligt vil man kunne finde et mere slaaende Eksempel paa en Digter, hvor Magten, Dybden, ligger i Evnen til at kunne faa en forslidt Ide, en Tanke, der er ganske bar ved sin Banalitet, til at yngle, blot ved at indhylle den i saa mange og saa forførende Klædebon af Pragt eller Taager, at det bliver næsten umuligt at opdage det elementære Skelet. Det ganske almindelige og helt usammensatte bliver mærkeligt, kompliceret, fængende ved Billedernes Straalen og den fortumlende Aande, der kan være baade isnende og hed, som slaar ud fra alle disse Ord, der synes som skabte paa ny, lige komne ud af en uhyre Smeltedigel. Det er derfor urimeligt, som nogle Kritikere har gjort, og med en ikke ringe Følelse af deres egen Aandsoverlegenhed, at dissekere Hugos Digte og hoverende pege paa Udgangspunkternes Interesseløshed, de tilgrundliggende Ideers Armod. Det er en letkøbt Sejr og viser ringe Sans for det, der skaber Poesi.

Fremgangsmaaden er kun berettiget, naar det drejer

sig om den Del af Hugos Poesi, hvor Tendensen kommer ganske nøgen frem, som det saa hyppigt sker i Slutningen af udmærkede Digte, og den er ikke uberettiget, naar den retter sine Angreb paa de Hugoske Digte, hvor Pathosen er blevet Svulst, hvor Rhetoriken breder sig utaaleligt og ikke støttes af disse konkrete Syner, som selv i mindre heldige Digte pludselig lyser frem; i mange Digte var hans Glæde ved den rene Kunst ikke tilstrækkelig stærk til at beherske det agitatoriske og docerende Element i hans Natur, der blev saa skæbnesvangert for meget af hans Poesi.

Der er neppe nogen, der mere læser Hugo for sin intellektuelle Udviklings Skyld. De størst anlagte Værker, de efter hans Død udgivne Digte Dieu og Fin de Satan, tumler med de videste Ideer, især det første, der er planlagt som en Synthese af alle Religioner og Filosofier. Hovedindtrykket bliver — tiltrods for enkelte Partiers overdaadigt svulmende Fantastik — ringe sammenlignet med det, man modtager af Flauberts »Tentation«. Flauberts Prosalyrik var mere plastisk end Hugos Vers var, skønt Hugo for at kunne tumle med sine Problemer altid maatte skabe sig Skikkelser, han kunde personificere dem i; Ordenes og Farvernes Orgier blev hos Flaubert — han hvis Kunst mere end nogen anden minder om Moreaus — af en tungere og mere fortættet Pragt.

Flauberts Værk aabner for langt dybere Perspektiver end Hugos. Hvilken Orden hos Flaubert, hvilken Viden om, ad hvilke Veje han skal naa Maalet, med hvor langt større Taalmodighed, Lærdom og med hvor langt klarere en Hjerne er ikke Gudeformerne betragtede. Flauberts mangesidige Belysning er saare frugtbar i Sammenligning med Hugos, der naar til saadanne positive Resultater, som

at Gud elsker Verden og ikke dømmer. Hugo manglede Taalmodighed til at lytte til Livet og Ideerne, som Vigny og Flaubert gjorde. Han overdøvede sin Grublen med Orkestre af Ord. »Hans Tanke gravede ikke; den steg straks til Himmels« (Poul Levin). Men denne bestandige Flugt ud i Uendeligheden, denne Tankens eller Fantasiens uophørlige Tumlen med Rummets Grænseløshed og Mørkets Vælde og det evige Lys' Salighed kan virke ansporende paa Læserens Fantasi. Det kan være sundt at være Vidne til disse Hugos stadige Ballonfarter.

Man læser Hugo for at faa lykkelige Bevægelsesstød i sin Fantasi og først og fremmest for at beundre hans Evne til at vikle om den samme usammensatte Tanke bestandig nye Ord og Billeder. Der findes hos Hugo flere Billeder end Metaforer. Metaforen var kommen i Vanry ved det 18de Aarhundredes Slid paa staaende, abstrakt stemningsløse Exemplarer. Flaubert og (i mindre Grad) Baudelaire er dens egentlige Fornyere. I den senere Tid er den baade i Prosa og Poesi kommet til Ære og betragtes nu, sikkert med Rette, som et Kunstmiddel, der er mere fornemt end Billedet, fordi der fordres en større Omhu til at frembringe et godt Metafor, og som ejer en mere umiddelbar Evne til at afsløre lidt af den Sammenhæng mellem Natur og Aand, som det er saa megen moderne Poesis Maal at give en Fornemmelse af eller bibringe en Anelse om. Et udmærket Metafor er som en Aandens Nøgle, der aabner paa Klem en af Dørene ind til det Ubekendte. Det giver samtidigt et Indtryk fra den indre og den ydre Verden. Det bringer en Anelse om Universets usynlige Sammenhæng.

Hugos Mangel paa Taalmodighed stod i Forbindelse

med hans romantiske Subjektivitet. Trangen til at anvende Aar paa at bore ind i besværlige Problemer eller Glæden ved langsomt og møjsommeligt at hugge sig Vej frem, var hans voldsomme og umiddelbare Natur, hans af store Stemninger omtumlede og i Visioner levende Fantasi ligesaa fjern som Lysten til at give nøjagtige Billeder af de Lande og Tider, hans Poesi bevægede sig i. Hans store episke Légende des siècles er lyrisk subjektiv i ligesaa høj Grad som de 6 Bind Digte fra c. 1820—40, hvor han taler i eget Navn og giver et utilsløret Billede af sit politiske, religiøse og erotiske Liv. De er subjektivt lyriske ved Tendensen, der ikke blot gennemtrænger dem, men træder aabenlyst frem, og tillige derved, at den Stemning, de bedste af dem fremkalder, er langt interessantere end det episke Handlingsmoment. Man glemmer meget let, hvad de handler om, men der svirrer, bestandig, i Ens Øren og flimrer for Ens Øjne Rester af magtfulde Lyd og Farveorgier.

Det, der bevirker at Flertallet af disse Digte i Interesse og Skønhed staar saa langt tilbage for Leconte de Lisles, er just den manglende Beherskelse.

Hugo ejede ikke dette kosmiske Langsyn der hos den senere Digter var ligesaa gennemtrængende og ligesaa grusomt illusionsopløsende som hos Flaubert. Hugos Livssyn er altfor nærgaaende paavirket, ja hidset af den politiske Katastrofe, der havde bevirket hans Exil. Man kan i »les Châtiments« beundre hans Evne til at ophobe Skældsord — her som altid, myldrede Ordene og Billederne under hans Pen — man kan føle en vis Forbavselse ved disse stilistiske Krumspring, men man trættes hurtigt af disse larmende Ordmasser, man irriteres af de

bevidste Attituder, og man kan ikke undgaa at tænke paa, hvor langt stærkere det vilde virke, som laa Hugos Natur fjernest af alt: en bitter, koncentreret og lavmælt Ironi, en Ironi i den Stil, der skabtes af de tre store Kunstnere: Baudelaire, Villiers og Anatole France.

Den betydeligste Del af Legenderne blev skrevet i Exiltiden, da hans Sind endnu var i Kog, og han intet havde af den Ligevægt, der skal til for at frembringe saadanne Værker, hvor Drivfjedrene er en desinteresseret Trang til Sandhed, en ren Hengivelse til Tanken for Tankens egen Skyld og en Tørst efter at skabe Skønhed for Skønhedens egen Skyld. Drivfjedrene hos Hugo var hans utæmmelige Tyranhad og hans stædige Foragt for Præsterne, hans vage, fantastiske Forestillinger om en Fremtid i idel Lyksalighed. Det agitatoriske og tendensagtige viser sig allevegne, især i Digtenes Slutningslinjer og forspilder tit, ved et krampagtigt formet Paradox, eller ved en forceret Spidsfindighed, for en Del Indtrykket af Digtenes maleriske eller visionære Skønhed.

Saaledes stikker i det dejlige Maleri, der hedder La rose de l'Infante, og som man længe tror skabt, ligesom det berømte Digt om den sovende Boas, af en ren Trang til Skønhed, pludseligt, og til Læserens Forbløffelse og Ærgrelse, Tendensen sit Hoved frem i den allersidste Linje. Saaledes forbereder Hugo tit en banal Slutning gennem en Række af Skønheder, f. Eks. i Digtet Magnitudo Parvi, det omfangsrige Slutningsdigt i Contemplations' 1ste Del, hvor han foretager med sit Barn den store Fantasirejse gennem Sfærerne til de fjerne ubekendte Sole; det sker gennem en Række Forsætninger med »si«, der munder ud i den lidet fyldestgørende Eftersætning:

Ce qui t'apparaîtrait, te ferait trembler, ange!*

Undertiden kan Slutningspointen være udtænkt med en saa glimrende Skarpsindighed, at den giver en vis Glæde, men denne Glæde hører ikke til de æstetiske, og et saa storladent Digt som l'Expiation i Les Châtiments lider under dette fremmede Element, der paatrænger sig Opmærksomheden og forplumrer Skønheden. Men det maa ikke glemmes, at han kun sjældent af sit iltre Raseri lod sig forlede til at jage mod Slutningen, men gav sig Tid til at udføre et saa mesterligt Billede, som det han giver af Napoleons Tilbagetog gennem Rusland.

Der findes — Tendensen tiltrods — saa megen Dejlighed i Hugos Værker, at det er forstaaeligt, at hans Poesi blev en rent skønhedsdyrkende Digter som Gautier en Rus. Ogsaa Baudelaire, der klarere og dybere end nogen anden har udviklet Begrebet l'art pour l'art, saa med Ærefrygt op til Hugo.

Det, der mest af alt greb Slægten, var hans Evne til at skabe Visioner, og disse Visioners hallucinatoriske Tydelighed.

Han saa ned i Jordens Liv og skildrede Røddernes grusomme og fortvivlede Kamp (Le Satyre); han fulgte Titanen (Le Titan) paa hans Fart gennem Jordens Indre, og han skildrede disse fantastiske Afgrunde med en Tydelighed, der overvælder. Han hørte Ormene gnave Kisten under Jorden og han saa de Døde fortæres; han gyste ved at tænke paa deres Ensomhed i Mørket, naar den sidste i det travle Ligfølge: den ligegyldige Graver er forsvunden, og den eneste Lyd, der høres, er Sukkene fra

* Eks. hentet fra Poul Levin: Victor Hugo.

Gravene omkring dem. (Pleurs dans la nuit, Contemplations II). Han ræddes for Lyden af den usynlige Skov i det usynlige Svælg. Han har set igennem det Fængsel, som vort Liv er, en mørk og ukendt Haand stryger forbi ham, og han har hørt det hemmelighedsfulde Nøgleknippes dunkle Klirren. Ingen Kritik kan, uden ufuldkomment, give et Indtryk af den Del af Hugos Poesi, den mest geniale, hvor han anvender sin konkrete Poesi paa at fremmane det, der er lukket for Øjet. Beundringsværdigt har den største af alle nulevende Digtere Swinburne sunget om Hugo. Han har, genskabende Hugos Poesi, digtet om det, der er saa vanskeligt for Prosaen at tale om, fordi Fortryllelsen ligger gemt, næsten utilgængelig for Analysen, i Ordene selv.

Datterens Død udløste af Hugos Sjæl ikke blot Gravens og Mørkets Poesi, men ogsaa de skælvende og stilfærdige Toner. Det mindst kunstfærdige, han nogensinde har skrevet, er Contemplations anden Dels første Bog. Sorgen har dæmpet hans Stemme og givet ham en foreløbig Sky for stærke Ord og Billedpragt.

Saa temmelig for sig selv staar blandt hans Værker Les Orientales. De bedste af disse Digte er ikke født af Grublerier, ikke af social Fanatisme; der er intet Had i dem og ikke Kærlighed til andet end til Ordenes Skinnen og Rytmernes Vuggen. Det er en rent sanselig Fryd ved Sproget, der har skabt dem. Hugos Poesi kom aldrig senere til at eksistere i Kraft af denne blot kunstneriske Glæde. Digte som Le feu du ciel, Sara la baigneuse, Les Djinns er de mest indsmigrende, han har skrevet. De er lutter sproglig Vellyst.

Digtere, som ikke mere læses synderligt, lever ube-

vidst i Slægterne. De har gennemsyret Menneskenes Livssyn. En Rousseau lever et saadant Liv i Slægternes Instinkter. Han er saa at sige gaaet over i Blodet. Det vil Hugo neppe nogensinde komme til. Men han vil leve i Kraft af den enestaaende Magt, han besad, sin uudtømmelige Sprogevne. Det er utvivlsomt som en Ordets næsten almægtige Betvinger og som den, der »orkestrerede« den franske Poesis Perioder, at han længst vil leve. Ingen havde nogensinde før i den Grad elsket Ordene og følt dem saa rige og betydningsfulde.

Car le mot, qu'on le sache, est un être vivant.
La main du songeur vibre et tremble en l'écrivant.
La plume qui d'une aile allongeait l'envergure,
frémit sur le papier quand sort cette figure,
le mot, le terme, type on ne sait d'où venu,
face de l'invisible, aspect de l'inconnu;
creé, par qui? forgé, par qui? jailli de l'ombre,
montant et descendant dans notre tête sombre.

Dette er et lille Stykke af det lange Digt, hvor han bekender sin fortryllede Elskov til Ordene. Han opsøger sære Navne fra Verdens fjerneste Egne, og han skaber nye, naar den virkelige Verden ikke tilbyder ham tilstrækkeligt Stof. De Ord, som han særligt elsker og som derfor ideligt vender tilbage med en urokkelig Stædighed (Ord som gouffre — énorme — vague — sépulcral — obscur — vacillant — morne — sombre og fremfor alle ombre) trætter ikke saa meget, som man skulde tro, fordi alle de Nuancer, de antager for Hugo, lever sig umiddelbart ind i Læserens Fornemmelse.

Ordene var for ham ikke blot et Tegn, men de indeholdt i sig selv et helt Billede af det, de repræsenterer,

et selvstændigt, mangfoldigt Liv, en Lyd, en Duft, en Farve. Dette Ordenes skjulte Liv har han en hallucinerende Evne til at gøre føleligt, hørligt, synligt.

Selv om han ikke hører til de største skabende Genier, men var, som han selv vidunderligt sagde:

ane âme aux mille voix,
au centre de tout comme une écho sonore,

selv om han kun var et Spejl for Tiden og Universet saa gav han alt det, han spejlede, et nyt, forfærdende og forstørret Liv.

Og han, der aldrig naaede til »det frie Vers«, fik ubegribeligt meget ud af Alexandrineren. Hans Strofekombinationer af Vers med skiftende større og mindre Stavelsesantal lænkede snarere den indre Bevægelse i Stedet for at frigøre den. De virkede ikke til en rigere Afveksling. Men naar han kun anvender Alexandrineren, formaar hans Vers at efterligne Rytmen i det Største, selve Naturelementernes Musik, baade de brede Harmonier og de skarpe Dissonanser. Hans Vers kan give Fornemmelsen af den Tavshed, der hviler som et Kæmpeslør over et natligt Ocean. De kan som en stilnet Sø spejle Stjernernes Bæven. Han forstaar ved en, bevidst eller ubevidst, Brug af visse Vokaler at trække en Linje ud, saa den synes langt længere end Linjer ellers med samme Stavelsestal. Man undres over, at to Linjer som disse (begge fra »La tristesse d'Olympio«) virkeligt kun har 12 Stavelser:

... Les grands chars gémissants qui reviennent la nuit ...
... Jusqu'au fond désolé du gouffre intérieur ...

I den Retning naar kun én af hans samtidige ham:

Vigny, der ogsaa har frembragt en Række af saadanne mysteriøse Linjer, der skønt de aldrig overstiger det normale Stavelsestal, fordrer længere Tid end andre Vers til at fremsiges, og hvis Ekkoer synes i lange Tider at tone i Erindringen. Et Eksempel:

Les grands pays muets longuement s'étendront.

Hugo, hvis Fantasi saa mange Aar kredsede om det, der ligger bag Skinverdenen, begærede at lægge dette store X's Rædsel ind i Tingene selv. Og han søgte dertil en Rigdom af sanselige Midler for at indsnige i Læseren Fornemmelser af Højtid og Gru. Dette er betydningsfuldt. Litteraturhistorien viser, at de Digtere, der mest anspændt har søgt ind til Mysteriet og mest direkte har bragt Slægterne til at skælve for »Pustet af de store Evighedsfugles hvide Vinger« (Maeterlinck), er dem, der har anvendt de mest sanselige Midler, der har haft den intenseste Evne til at fremkalde Syns, Farve og Lydfornemmelser. Hugo mødes her med Baudelaire, Shelley med Swinburne, Poe med Coleridge.

Den abstrakte Stil naar kun kummerlige Resultater. Mysteriets Kunst fordrer en Ordenes hede, levende og urolige Atmosfære.

Hugos Poesi forstaar altid at bringe Fornemmelser af legemlig Art, rystende Nervestød. Det lille Digt Nr. 11 i Contemplations 5te Bog er et udmærket Eksempel paa dette og overhovedet paa hans Fremgangsmaade. De første 19 Vers skildre i en Periode, der bølger som et lunt, fint, næsten smilende Causeri, oplivet med en Mængde Leddelinger af Alexandrinerne, der alle slutter sig helt naturligt om det, de fortæller, hvorledes vort lykkelige

Liv er sammensat af Arbejdet, af Familieglæderne, af de forbigaaende, sødt urolige Passioner, af alle de tusinde skiftende Stemninger — og saa kommer den 20de Linje, frygtelig, pludselig, uigenkaldelig som et Øksehug:

Puis le vaste et profond silence de la mort ...

... Hugo er uforlignelig i sin Evne til at føre en Periode igennem, til at samle alle mørke Ord, alle uheldsvangre og skærende Ord, og lade dem styrte frem i Kolonner af Vers, der efterligner Stormenes Brølen og Bølgernes Vildskab. Ingen kan som han variere en Periode, lade den brede sig og pludseligt samle den. Og overalt springer de rige Rim frem, ledende og tøjlende, og des mere uventede, jo kraftigere de skal samle Hovedstemningen i Knudepunkter.

VI

Efter Lamartine og Hugo optraadte de to Digtere, der er fuldkomne Kontraster, og som begge fik en stor Indflydelse paa den følgende Tid, Følelsens Poet: Musset, Ideernes og den rene Skønheds Dyrker: Vigny. Den Betydning, de fik for Eftertiden, stod i Forhold til deres Talenters Forskelligartethed.

Musset blev Indlederen af en følsom, »rørende« Hjertepoesi, deklamerende og improvisatorisk, tilfældig og understregende Tilfældigheden. Hans Elever er glemt — totalt. Thi det forekommer mig urimeligt at betragte, som nogle Kritikere har gjort, Musset som en ældre Slægtning af Verlaine.

Den Lighed, at de begge er subjektive Følelsesdigtere,

opvejer ingenlunde den overordentlige Forskel, der er i deres Udtryksmaade.

Vigny er den egentlige Stamfader til de følgende Tiders ypperste Poesi. Man genfinder noget af Vignys »Tone« baade hos Baudelaire, Leconte de Lisle, Mallarmé (i hans første Periode) Sully Prudhomme, Albert Samain, Henri de Régnier.

Og det er ikke blot Stilen, Diktionen, der har virket saa fortryllende, men ogsaa selve Følelserne og Ideerne sivede ind i senere, mærkeligt beslægtede Sjæle. Og selve den Form, han gav sit Livssyn, dette at han foretrak diskret, ene blandt Romantikerne, at indlægge det objektivt i Symboler fremfor at udtale det direkte i eget Navn, fik vidtstrakt Betydning for de senere Slægtled, baade for Parnasset og for Symbolismen. Vignys Poésies antiques et modernes udkom 1829 (en Samling »Poèmes« fra 1822 er ikke indgaaet i den Udgave, han selv foranstaltede af sine Digte. Les Déstinées udkom først efter hans Død (1864) men de berømteste er digtet i 40erne, blev trykt i »Revue des deux mondes« og var kendt af alle). De fleste af Digtene fra 1829 var skrevet adskillige Aar tidligere, før 1825, og dette betyder, at Vigny tidligere end baade Hugo og Lamartine havde fundet sin »Tone«. Ganske vist er der i nogle Digte Paavirkning fra Chénier, men disse antike Malerier er af den yderste Delikatesse, af en forfinet og indsmigrende Vellyst. Det er Digte som »Le bain«, »La dryade«, »Le bain d'une dame romaine«. Henri de Régnier har i mange af sine senere Digte skabt noget tilsvarende, og Vignys er ligesaa rene i Formen og ligesaa sikre i Anslaget som den sidste Samling Digte Albert Samain fik udgivet før sin Død og som han be-

tegnende gav Titlen: Aux flancs du vase. Disse tre Digteres Vasemalerier ligner hverandre ved Sensualismen, der hyppigst er af en kølig, næsten lidt artistisk Ynde. De danner herved en Modsætning til Pierre Louys' langt berømtere Prosadigte: Les chansons de Bilitis, der ogsaa er smaa kræsent udførte Vasemalerier, men hvor den fine Sanselighed er blevet en fortærende Lidenskab, en smertefuld Sygdom.

Man finder ikke hos Vigny disse fæle Oder i det 18de Aarh.'s Smag, som Lamartines og Hugos første Digtsamlinger frembyder saa mange Eksempler paa. Hugo beundrede ogsaa i Begyndelsen Vigny, skrev en overstrømmende Anmeldelse af Digtet »Éloa«, men senere, vistnok tilskyndet af Skinsyge, ignorerede han ham og begik den næsten ubegribelige Taktløshed at lade Artiklen genoptrykke i sin Bog om Shakespeare med Navnene Milton og Det tabte Paradis i Stedet for Vigny og Éloa. Et er sikkert: Hugo modtog dybe Indtryk af Vignys Poesi og især af Éloa. Maaske er han først ved Læsningen af dette Digt blevet klar over Tiltrækningen ved det natlige og hemmelighedsfulde. Sikkert har dette Digts knaptformede Billeder og dybe, diabolske Skønhed ogsaa influeret i høj Grad paa Baudelaire.

Vigny var den eneste store Tænker blandt Romantikerne. Og han er ingen systematisk Filosof, det er ikke abstrakte Drømmerier, som saa meget i den tyske Romantik. Det er ikke et forudfattet System, han presser Livsfænomenerne ind i. Men hans Filosofi har af Livet selv uddestilleret sine Resultater. Det er ikke Stedet her at undersøge disse dybe Digte, der hedder Moses, Samsons Vrede, Ulvens Død, Oliebjerget, Hyrdens Hus for

at udløse de Ideer, de indeslutter. Det vilde ogsaa være en Brøde at gøre det uden stadig at fremhæve, at disse Ideer faar deres særlige Originalitet, deres personlige Charme ved den konkrete Form, han har givet dem. Sagen er den, at Vigny ikke blot var en Aand, der elskede Ideen og ejede en sjælden Evne til af Livstilsyneladelserne at uddrage deres Essens (et Haab om at naa ind til selve »das Ding an sich« var han for kritisk en Natur til at nære, og det er netop denne Følelse af Menneskeaandens evige Ensomhed, der har fravristet ham nogle af hans sublimeste Klager). Men han var ogsaa en Aand, der var gennemtrængt af en skøn og saare mangfoldig Vellyst.

De berømte Ord i Éloa, han lader Satan sige:

> J'ai l'ombre muette et je donne à la terre
> la volupté des soirs et les biens du mystère ...

passer ganske paa ham selv. Det samme har hans Digte givet Menneskene. Ideen er altid med fine Traade bunden til noget sanseligt, som hans Skønhedstørst ikke kan undvære. Og Forholdet er hos Vigny et andet end hos Hugo mellem Ideen og Ordet, mellem det sanselige og det aandelige. Forholdet er hos Vigny et mere ligeligt. Idealisten og Skønhedsdyrkeren i Vigny holder hinanden i Ligevægt.

Den Essens han giver af Naturen er endnu tungere og ædlere end Hugos. Han har i sine Digtes Flakoner nedlagt det, han selv kalder »un élixir noir et mystérieux« (»la bouteille à la mer«). Han er den første af det 19de Aarhundredes Skønhedsdyrkere, der taalmodigt et Liv igennem har holdt (Billedet er af Henri de Régnier) et Spejl op for Skøn-

heden, for at den kunde genkende sig selv deri og smile til sit eget overnaturlige Ansigt. Han var den, der gav den franske Poesi denne mørke og sørgmodige Skønhed, som den beholdt saa længe. Han er den, der indleder Kærligheden til Skumringen, til Halvlysets Tvetydighed. Der er i hans Vers en Aftenluft med Skær af Drøm og Opal, en Luft der er fyldt med Vellugt fra fjerne Briser og alle de Blomster, der lever op i Mørket. Han elskede frem i Kvinden det, der er i Slægt med Mørket: det uforklarlige og skæbnesvangre:

La femme, enfant malade et douze fois impur!

Han er den første store erotiske Digter i den franske Poesi. Det er ingen Overdrivelse, at noget af det allerinderste i Baudelaires, Sûlly Prudhommes, Samains Erotik ligger gemt allerede i disse 4 fortvivlede Linjer om Kønnenes Kamp, som ogsaa er et udmærket Eksempel paa Vignys fortættede Kunst:

Bientôt se retirant dans un hideux royaume
la femme aura Gomorrhe et l'homme aura Sodome,
et se jetant, de loin, un regard irrité
les deux sexes mourront chacun de son coté.

Virkeligt sjelden var Koncentrationen i hans Kunst, og mere end noget andet har denne virket ansporende paa de senere Slægtleds Digtere og indgivet dem Trangen til at snøre Udtrykket, til at sige det mest mulige i den knappeste Form. Mange, selv blandt de bedste, af Hugos Digte vilde have vundet, hvis han havde spundet dem mindre langt ud. Ofte faar man Lyst til at slette hele

Partier. Og i endnu langt højere Grad gælder dette om Lamartine. Kun rent undtagelsesvis opstaar denne Lyst under Læsningen af Vigny. I sine ypperste Digte har han naat en saadan Sammentrængthed, at hver Linje — ikke blot hver Strofe — byder Overraskelser. Af hver Linje i de sidste 15 Strofer af »La maison du berger« modtager man Stød af kunstnerisk Glæde. Og Linjerne forener sig alligevel til at danne Strofens koglende Musik. Der er i dette Digt den virkningsfuldeste Kontrast mellem de Strofer, hvori Digteren hører Jorden udtale sin haarde, iskolde Ligegyldighed for den forbigaaende Menneskehed:

... Après vous, traversant l'espace où tout s'élance,
j'irai seule et sereine, en un chaste silence
je fendrai l'air du front et de mes seins altiers.

og de tyste, varme, sagte bævende Strofer, i hvilke Manden tilhvisker Kvinden sin Tak for den Støtte, hun giver ham gennem Livet, omgivne som de er, begge, af ukendte, fjendtlige eller ligegyldige Magter. Saaledes lyder de to sidste blidt sørgmodige Strofer:

Mais toi, ne veux-tu pas, voyageuse indolente,
rêver sur mon épaule, en y pesant ton front?
Viens du paisible seuil de la maison roulante
voir ceux qui sont passés et ceux qui passeront.
Tous les tableaux humains qu'un Esprit pur m'apporte
s'animeront pour toi quand devant notre porte,
les grands pays muets longuement s'étendront.

Nous marcherons ainsi, ne laissant que notre ombre
sur cette terre où les morts ont passé;
nous nous parlerons d'eux à l'heure où tout est sombre
ou tu te plais à suivre un chemin effacé,
à rêver, appuyée aux branches incertaines,

pleurant, comme Diane au bord de ses fontaines
ton amour taciturne et toujours menacé.

Ideen er hos Vigny altid helt tilstede og glemmes aldrig for Ornamenternes Udformning. Billederne hæver sig ikke — som hos Hugo — paa Bekostning af Ideen, saa denne overskygges og gaar Læseren af Minde. Vigny forvildede sig aldrig i Billedernes Urskov. Han havde altid sit sikre Maal for Øje.

Mange Linjer af Vigny er gaaet over i Sproget som moralske eller psykologiske Formler og er blevet de Dannedes Ordsprog. Et Par Eks.:

Et plus ou moins la Femme est toujours Dalila.

Seul le silence est grand; tout le reste est faiblesse.

Gémir, pleurer, prier, est également lâche,
fais énergiquement ta longue et lourde tâche.

Man kunde citere en hel Række.

Ogsaa Lamartine har undertiden en saadan lykkelig Evne til at skabe noget ordsprogsagtigt. Et Eksempel er dette Vers (fra Digtet Pensée aux morts), hvor de mange baade stemte og ustemte s'Lyde er af en ikke ringe Virkning:

Vous oublier c'est s'oublier soi-même.

Ligesaa utvivlsomt som Hugo har modtaget Impulser af Vigny, har ogsaa det modsatte fundet Sted.

I Digtet »Paris« (fra 1834) kappes Vigny i Udmalingen af »l'ardente fournaise« (ɔ: Paris) med Hugo i en grandios Opdyngen af Ord fra samme Klasse: 22 Verber i 6 Linjer! Ligeledes finder man i samme Digt nogle af

de stygge rhetoriske Gentagelser i Sætningsbygningen, der pletter Hugos Stil, f. Eks. Brugen af »mais«.

Je ne sais si c'est mal, tout cela! mais c'est beau!
Mais c'est grand! mais on sent jusqu'au fond de son âme ...

Ogsaa »Dolorida« fra Samlingen 1829 er Hugosk ved det beregnede i Udviklingen og synes skabt, ligesom saa mange af Hugos Digte, for at frembringe Slutningslinjens altfor knaldende Pointe.

Samme Aar som Vignys »Poésies antiques et modernes« udkom Mussets første Samling: Contes d'Espagne et d'Italie. I den Udgave, der nu foreligger af Bogen, er der endvidere optaget Digte fra de følgende tre Aar, af hvilke det for Mussets Ungdomspoesi mest typiske er »Namouna«. Han var straks fra først af fuldblods Romantiker ved sin vidtdrevne og ofte i høj Grad uskønne Anvendelse af l'enjambement, ved sin Dyrkelse af Lokalfarven og ved de forcerede Overgange fra Pathos til Ironi, ved den trodsige Foragt for at holde sig til Emnet. Digressionerne, der ønsker at betragtes som et naturligt Udslag af Fantasiens Livfuldhed, føles i Virkeligheden meget villede. Forældede og irriterende ved Stilens brede Selvbehagelighed virker nu disse Digte, og det er ikke muligt at finde nogen personlig Tone i denne Byronisme med dens causerende Stil, der snart muntert traver lige ud ad Prosaens Landeveje, og snart hæver sig til en Pathos, der aldrig er ren og høj som Vignys, men oppustet og hul. Ogsaa Versenes Form er gennemgaa-

ende lidet tiltalende. Jeg tænker ikke just paa Rimets Skødesløshed. Øret er ved Parnassets overdrevne Brug af »rige Rim« blevet saa overanstrengt, at Mussets Ligegyldighed for Rimet ikke virker utiltalende. De sidste Slægtleds Digtere har ogsaa, trættede af Parnassets Rimdyrkelse, søgt tilbage til de enkle Rim, ja endog til Assonansen. Og hvilke henrivende Forfriskelser, hvilken ny Ynde dette har givet det sidste Slægtleds Poesi, erkendes lettest ved Læsningen af Francis Jammes' Digte. Men jeg tænker paa de Mussetske Vers' afgjort improvisatoriske Præg. Musset har aldrig frembragt denne »Elixir«, som Vigny talte om; han manglede Taalmodighed til den anspændte og langsomme Lytten, der frembringer disse Linjer, som møder En saa ofte hos Vigny, Baudelaire og Leconte de Lisle, som er dragende, uimodstaaelige, trolddomsagtige, der synes at indeholde en hel Verden af Skønhed — som et Lionardosk Smil eller en Rossettisk Mund. Der er over Mussets Stil, ogsaa i hans senere Periode, noget løst, noget ilende. Hans Vers synes skabt af en Mand, der har travlt, som er optaget af andre Ting, der lægger større Baand paa hans Interesse, og som derfor længes efter at blive færdig. Musset var maaske alle sine Dage altfor voldtaget af selve det at leve, til at han kunde komme til at nære den eksklusive Kærlighed til Kunsten, som er saa ophøjet hos mange af hans Landsmænd, og som virker saa styrkende. Mussets Kærlighed til mange Skønheder, (og især hans Passion for en enkelt) var vistnok for dyb og angribende, ja ødelæggende, til at han ret kunde dyrke Skønheden, den Skønhed, til hvis Benævnelse Franskmændene andægtigt bruger et stort B, den fjærne og flygtende Gudinde,

som kun en sjælden Gang aabenbarede sig for de Indviede, som har vist for Poe og for Shelley, for Swinburne og for Rossetti, for Baudelaire og Flaubert sit Aasyns overnaturlige Straalen.

Disse to sidste talte som bekendt om Musset med liden Respekt; de, der skænkede Kunsten hele deres Liv, følte sig oprørte over Mussets dandyagtige, bevidste Nonchalance. Musset holdt af at understrege det improvisationsagtige i sin Poesi og pukkede med Stolthed paa, at han kun var Hjærtets Digter, at hans Poesi kun var et overstrømmende Hjærtes naturlige Given-sig-Luft. Og det er netop dette Flaubert bebrejder ham saa stærkt: il n'a cru ni à lui ni à son art, mais à ses passions. Il a célébré avec emphase le cœur et le sentiment ... »le cœur seul est poète« (han citerer Musset) ces sortes de choses flattent les dames. ... cette glorification du médiocre m'indigne, c'est insulter l'aristocratie du bon Dieu. ... Han indrømmer, Musset har haft »de beaux jets, de beaux cris, voilà tout«. Poesien maa ikke — siger han andetsteds — være »l'écume du cœur, cela n'est ni sérieux ni bien«. Det vilde være overmaade interessant, om man kunde faa at vide Flauberts Mening om Verlaine, som havde udgivet tre af sine Værker før Flauberts Død. Verlaine gav et sammensat Følelsesliv Udtryk i en saa fuldkommen og saa forfinet Kunst, at man kan nære en til Vished grænsende Anelse om, at Flaubert vilde have gouteret ham højlig, skønt Verlaines direkte og stærkt personlige Lyrik stred mod hans Kunstteori. Det er saa vanskeligt at tro, at en Aand af et gennemgaaende saa usædvanligt Skarpsind virkelig skulde mangle Sansen for en Goethes, en Villons, en Verlaines subjektive Følelses-

lyrik. Der er Sandsynlighed for, at Flaubert vilde have beundret Verlaine, der kærtegnede Ordene med en Kunstnerhaand, der var saa hvid og saa sensibel, og som ganske ligesom Flaubert frembragte Indtryk af en fuldkommen Naturlighed, netop ved et utrætteligt og andægtigt Arbejde. Thi ligesom Flaubert, denne vældige Arbejder, maatte ogsaa Verlaine sande (det viser de mange Papirslapper, der er fyldt med Varianter af hans Digte), at det helt nye, det umiddelbart straalende Udtryk, med alt dets Sødme og Vellugt, tit, ja oftest er det, som er kommet til Verden med svære Fødselsveer, langsomst og besværligst. Jeg tror, at man i Citatet ovenfor af Flaubert maa lægge stor Vægt paa Ordet emphase.

Men det allermeste af Mussets Poesi bærer Præg af Hast, Tilfældighed i Udtrykket, Mangel paa udsøgt Musik i Verset. Han var ikke i dybeste Forstand Realist som Verlaine. Ganske vist holdt han sig i sin Ungdoms Poesi nær op ad det dagligdags Sprog; der er ogsaa en smittende Friskhed i et Par mindre Digte fra hans første Tid: l'Andalouse og Madrid. Der er omkring de Kvinder, han maler her, en hed, tyk Atmosfære og en usminket Sandfærdighed i Udtrykket for den sanselige Lyst. Billederne er mere æggende skønne og mere fantasivækkende, end de plejer at være hos Musset:

Une Andalouse au sein bruni,
pâle comme un beau soir d'automne.

eller i det andet:

elle est jaune comme une orange.

En Strofe som den følgende er saa mættet med ero-

tisk fysisk Liv, at den baade viser tilbage til Villon og frem til Verlaine:

Oh! quand sur ma bouche idolâtre
elle se pâme, la folâtre,
il faut voir, dans nos grands combats,
ce corps si souple et si fragile,
ainsi qu'une couleuvre agile
fuir et glisser entre mes bras!

Men i alle de Digte, der har gjort ham til det store Publikums mest yndede Følelsesdigter, skærer de udmærket realistiske Linier, der indeholder kortfattede Udtryk for hele Afsnit af den erotiske Lidenskabs Historie, sig frem gennem et tykt Lag af Banalitet og Rhetorik. Mussets Sprog slæber med sig Pjalter af en forældet og gold Fraseologi. Han anvender farveløse, abstrakte, staaende Adjektiver f. Eks. céleste, beau, hideux. Hermed være ingenlunde ment, at saadanne Adjektiver som beau helt skal undgaas. Brugt med Maadehold og afløsende de helt konkrete kan de have deres egen Evne til at fremkalde Stemning. I det ovenanførte Vers »pâle comme un beau soir d'automne« har Ordet beau en egen Suggestionsevne, og man ønsker det ikke erstattet af et Adjektiv, der nøjere bestemte Efteraarsaftenens Art.

En fin Blanding af saadanne mer eller mindre nøjagtige Adjektiver er netop noget af det, der giver Hugos og Baudelaires Stil dens sammensatte Charme. Men det synes, som Musset næsten altid er bange for at komme Tingene helt ind paa Livet, han kredser omkring dem, og er angst for at gribe dem og udpresse i sine Vers deres Saft indtil den inderste Marv. Der er saa mange staaende Talemaader i hans Poesi, forslidte og usande

Vendinger, som for Eksempel i »La nuit d'août« (det er Musen, der taler til Digteren):

> Àh j'étais jeune alors et nymphe, et les dryades
> entr' ouvraient pour me voir l'écorce des bouleaux,
> et les pleurs, qui coulaient durant nos promenades
> tombaient, purs comme l'or, dans le cristal des eaux.

Han er ogsaa gammeldags i Arten af sine Sammenligninger. I Digtet til Lamartine findes der en homerisk Sammenligning under Formen lorsque .... tel, hvor den første Del svulmer op til at indeholde 22 Linier.

Billedet udføres i den Grad for dets egen Skyld, at der slet ikke finder nogen Sammensmeltning Sted af de to Dele. Man kan sige med Sikkerhed, at den Slags Lignelser hører Fortiden til. Ingen fransk Lyriker har siden brugt dem. Sammenligningsapparaterne er hos det nittende Aarhundredes Lyrikere af en finere Konstruktion, og naar hurtigere til overraskende Resultater.

Ligesaa gammeldags virker Rhetoriken i hans Stil. Allermest i den Art Gentagelser, som skabes ved Sætningernes Form, og som utvivlsomt er den aller stemningsløseste, som Gentagelsen kan antage; i »Lettre à Lamartine« begynder syv Linjer alle med lui. Endvidere i de idelige Udraab, i Tiltalerne og i Spørgsmaalene. Disse tre Former vender i »Rolla« bestandig tilbage.

Tiltale:

> O Christ, je ne suis pas de ceux, que la prière ...
>
> ... Pauvreté! pauvreté! c'est toi la courtisane!

Udraab:

> Oh! qu'elle est belle encore! quel trésor, o nature!

O chaos éternel! prostituer l'enfance!

Spørgsmaalene mylrer frem alle Vegne. Det allerberømteste er jo:

Dors-tu content, Voltaire, et ton hideux sourire
voltige-t-il encore sur tes os décharnés?

En saadan Rhetorik har altid været specielt fransk. Og var denne Stil den eneraadende i fransk Lyrik, vilde dette Lands Poesi være utilgængelig for andre Nationer. Men lykkeligvis er Musset den sidste Repræsentant for denne oppustede Stil.

Musset blev i sin Levetid og i den nærmest efterfølgende Tid forgudet, men kom senere i Vanry.

Parnassisterne og Symbolisterne oversaa ham eller øjnede bestandig kun hans Mangler. Der hændte jo det uheldige for Musset, at Parnassets Skole var en Samling af store Kunstnere, der lidenskabeligt elskede Skønheden og kun tillod den Følelse, som Musset uhindret lod strømme ind i sit Værk, at træde mere indirekte frem. Og da der næste Gang, i Slutningen af 60'erne, fremtraadte en ren Følelsesdigter, var det et flunkende nyt Talent, der ganske kvalte Interessen for Musset. Under Omtalen af Verlaine skal det blive paavist ved et Par Eksempler, i hvilken Grad han fornyede nogle af de Mussetske Vers, der i sin Tid var paa alles Læber.

Det, der vil blive tilbage af Musset, er ikke Naturbeskrivelserne. De er altfor lidt personlige i deres Udtryk. Ikke de bredt udfoldede rhetoriske Kunstblomster. De er uden Duft. Men han vil leve i den Række Linjer, der fortæller hans lidelsesfulde Elskovs Historie. Skinsygens Pinsler, den forgæves Ventens Angst, Raseriet over

Utroskaben, der af Aarene mildnes til Vemod, har han givet i korte, kraftfulde Træk. Det eengang elskovsmærkede Menneskes uovervindelige Trang til at erstatte en tabt Kærlighed (selv om denne var nok saa fuldkommen i sin Tilbedelse og tyrannisk i sin Magt) med ny Lidenskab, findes helt udtrykt i disse Linjer:

Après avoir souffert, il faut souffrir encore,
il faut aimer sans cesse après avoir aimé.

Og den Ulykke, der er værre end Døden: at blive et levende Lig, at overleve sig selv, hele den dumpe Lede, de vekslende Elskovsforbindelser fører med sig, »cette nécessité de changer de misère« — er fæstnet, sikkert for lange Tider, i afgørende Linjer af gribende Sandhed (Lettre à Lamartine). Stor blev Musset, naar han, foragtende det rhetoriske Hylster, viste sit Hjerte nøgent i ganske simple Linjer:

Je me dis seulement: à cette heure, en ce lieu
un jour je fus aimé, j'aimais, elle était belle ...

Musset var kun personlig i sin Stil, naar han sukkede eller græd, stille, i et Sprog uden Billeder og uden Svulst.

VII

Det subjektivt familiære og prosaiske fik just samme Aar, som Musset debuterede, et noget beslægtet Udtryk i Sainte-Beuves »Poésies et pensées de Joseph Delorme«. Men i Modsætning til Musset hævdede Sainte-Beuve, der straks fra første Færd var optraadt som Roman-

tikens Kritiker, Kunsten som noget højt og noget tilbedelsesværdigt, og understregede netop Betydningen af Formens minutiøse Udarbejdelse. Han, som i sin Kritik frem for nogen blev en Fremelsker af de smaa Træk, en chercheur, der fordybede sig i Aanderne mikroskopisk, viste allerede i sin første Bog sin Lyst til psykologisk Indtrængen i oversete eller ukendte Hjørner af Tilværelsen og sit Hang til formelle Rariteter og stilistiske Finesser.

Allerede i 1837 endte han sit poetiske Værk med Les pensées d'août, efter at de første Digte i 1830 var blevet efterfulgt af de ubetydelige Consolations, og det er muligt, at Sainte-B., der saa sindrigt gennemskuede andre, snart var bleven klar over det ufuldkomne i sit lyriske Talent. Med stor Evne optraadte han som den nye Skoles Kommentator (ikke som en pedantisk Lovgiver), paaviste med den yderste Finfølelse i »Les pensées de Joseph Delorme«, hvilke rige Virkninger, l'enjambement og de paa nye Maader leddelte Alexandrinere havde frembragt i den nye Poesi. Men alle hans egne Digte bærer Mærke af en Frembringelsestrang, der er mere villet end naturlig. Formsubtiliteterne, f. Eks. Allitterationerne i den enkelte Linje synes ikke som hos Hugo at være født indvendig fra som et nødvendigt sanseligt Udtryk for Fornemmelsen, men udspekuleret for kun at frembringe en Klangvirkning.

Det er saaledes kun ved Emnernes familiære Art, at Sainte-B.'s Lyrik danner et Slags Sidestykke til en Part af Mussets. Han gjorde den subjektive Lyrik end mere subjektiv, han drev den videre ud, end det hidtil var sket. Brunetière har fint bemærket, at den hos ham fra at være en »poésie de circonstance« blev en »poésie d'occa-

sion«. Dette ses allerede tilstrækkelig tydeligt ved at betragte Indholdsfortegnelsen. Mange af disse Digte er af en saa privat Natur, at de kun reddes ved Formen, der altid er saa omhyggeligt udarbejdet, at de slet ikke ligner almindelig Lejlighedspoesi, men tvertimod har et ikke blot bestemt kunstnerisk, men endog et »artistisk« Præg med Stænk af Maner. — Han har i et af sine Digte givet et Portræt af sin Muse. Dets Form er kedelig og forældet: gennem en lang Række Forsætninger om, hvad hans Muse ikke er, naar han endelig til at beskrive den som en fattig, honnet og arbejdsom ung Pige, der passer Huset for sin gamle, blinde, sindsforvirrede Fader, og som undertiden til hans Oplivelse synger for ham, men midt under Sangen bliver angrebet af den brystsyge Hoste.

Sagen var jo den, at de andre romantiske Digtere ikke blot havde erobret Himmelrummet, alt det Uendelige og Evige, men ogsaa store Egne af Jorden og af det menneskelige Følelses- og Sanseliv. Hugo og Lamartine havde sunget af fulde Lunger og elsket frem mørke og mægtige Ord eller brede, klare og skinnende Ord. Vigny havde givet fint sanselige Billeder fra fordums Dage og oversat i konkrete Symboler en Række Tanker om Menneskelivets og Naturens Grundforhold. Sainte-Beuve følte da med sit sikre Instinkt, at det Hverv, der blev tilbage for ham, var et dobbelt: 1) At individualisere de Følelser, som hos de andre subjektive Digtere (Lamartine og Hugo) og hos den objektive Vigny havde haft et vist generelt Præg. Da det erotiske spillede en dominerende Rolle for Sainte-Beuve i hans Ungdom, blev hans Opgave da den at analysere Elskoven i Stedet for at synthetisere

den. I Modsætning til Lamartines Elvire, der mere syntes en Drømmens og en Tusmørkets Genius end en levende Kvinde, at give Væsner af Kød og Blod; i Modsætning til Vignys fjerne, exotiske Elskovssyner at give Skildringer af Samtidens Elskov, med Paris' Gader og sparsomme Træer til Dekoration i Stedet for antike Skove eller romerske Gemakker.

2) At holde sig ydmygt til den nære Virkelighed, opdage Skønheden i Hverdagens Liv, Betydningen i de smaa skjulte Skæbner, hvor Ordenes stille Lavmælthed erstatter Heltenes og de romantiske Udkaarnes pragtfulde Ordstrømme.

En vis koketterende Storromantik var der nu alligevel i Joseph Delormes Digte. Linjer som disse:

Moi qui toujours poursuis en de vaines amours
un même être rêvé, qui m'échappe toujours,

er tydeligt nok inspirerede af Chateaubriand.

Men i det hele giver hans første Digte tilforladelige Analyser af en Ungdoms sygelige Udve. Ingen fransk Digter havde før skildret saa fint de parisiske Afteners Ophidselser, den erotisk ladede Atmosfære, der angriber de Nerver, der har fundet en foreløbig Beroligelse i Studiernes Kølighed. For at udtrykke disse Nervestød, kom Sainte-Beuve rigtignok ofte over i Parodien eller i hvert Fald i Maneren. Han advarer i Digtet Le soir de la jeunesse den ensomme Ungdom mod Aftenens Farer og naar til et Billedsprog af en saa preciøs Art:

De votre cœur brisé les lambeaux frémiront
et pour se réunir encore s'agiteront.

Men han ejede ikke rigtig Evnen til at indblæse Liv i de Personer, han skildrer. Billedet af Glædespigen Rose har ikke Virkelighedens Luft om sig. Hans Realitetssans var foreløbig kun udviklet i Retning af at give Analyser af sit eget Indre. Men hans sidste Bog Les pensées d'août indeholder ret vellykkede realistiske Portrætter.

Vers som de, der tegner Marèce, den opofrende Broder, og Daudun, den gode Søn, i Indledningsdigtet, er nære Forbilleder for Coppée's fortællende Digte, men Formen Vers synes hos Sainte-Beuve end mere unødvendig end hos Coppée. Der er større Stivhed og ringere Interesse ved Sainte-Beuves, hvilket utvivlsomt hidrører fra, at de ikke som Coppée's er frembragt af en virkelig Følelse for les humbles, men snarere af Lyst til at skabe sig et Navn ved Indførelsen af en ukendt Genre.

Coppée har skrevet et Digt, Un fils, hvor Emnet i høj Grad minder om Sainte-Beuves Daudun, men hvor Emnet bliver mere gribende, Stilen mere bevægelig ved den indtrængende Medlidenhed, som, uden noget Steds at træde direkte eller deklamerende frem, høres som et langt, stille nagende Suk bag den hele Historie. Hvilken psykologisk Poesi er der ikke i disse Linjer, der snarere minder om Sully Prudhomme:

> Il sentit que son âme et son corps avait pris
> depuis vingt ans la lente et puissante habitude
> de l'ennui, du silence et de la solitude.

En Ting, der direkte er gaaet over fra Sainte-Beuve til Coppée, er Kærligheden til det parisiske Overdrev:

> O! que la plaine est triste autour du boulevard!

Man kan betragte denne Linje som et Udgangspunkt for den bedrøvede Kærlighed til la banlieue, som Coppée har fundet fint beskrivende Udtryk for. Sainte-Beuve fik som Kritiker ikke alene Betydning for Romantikken, men ogsaa for den efterfølgende Skole Parnasset. Han elskede Kunsten for dens egen Skyld:

l'Art est cher à qui l'aime, et plus qu'on n'ose dire.

Maaske er denne Linje blevet den naturligste og dybeste, han har skrevet, fordi der næppe i den virkelige Verden var noget, han nærede en saa hæftig (og lidt ulykkelig) Kærlighed til.

Aaret efter Sainte-Beuve debuterede den Digter, der ikke blot ved sine Teorier og ved sin Kritik (nogle af hans Afhandlinger, f. Eks. den store om Baudelaire, er uovertræffelige i Henseende til at kunne rekonstruere selve Hovedstemningen i det Værk, han studerer), men ved sit levende Eksempel fik en langt mere vidtstrakt Indflydelse. Det var Théophile Gautier, »le poète impeccable, le parfait magicien ès lettres françaises«, som Baudelaire benævnede ham i Dedikationen til »Les fleurs du mal«.

For Nutiden staar han kun som Digteren til Émaux et camées, de fine Digte i ottestavelses Vers, hvori han ypperst viste sine maleriske Evner og indledede visse af den franske Poesis Forkærligheder, først og fremmest Lidenskaben for Ægyptens Ørken med Sfinkserne og den Solens Brand, der er saa voldsom, at Menneskets Bevidsthed opløser sig og glider sammen med Naturens

forbrændte Ubevægelighed. Sfinkserne, der hos Gautier er

lassés de l'attitude
qu'ils gardent immuablement.

er i Slægt med Baudelaires

qui semblent s'endormir dans un rêve sans fin,

og det er maaske en af disse Sfinkser, der i den ene af Albert Samains med Rette saa beundrede Sonetter om Kleopatra

immobile aux sables de l'ennui
sent un feu pénétrer son granit taciturne.

Denne Nirwanastemning, som Gautier kalder »le spleen lumineux de l'orient«, er det, som Gautiers Poesi har dybest tilfælles med Leconte de Lisles.

Der er ogsaa en forfinet Perversitet, et Krydderi, hedt og tungt i sin Sødme, af en lidt sygelig Art, som jeg tror Gautier — Prosadigteren til Mll. Maupin — først af alle Franskmænd har lagt ind i sine Vers. Det er maaske mest af alt denne raffinerede Skønhedsglæde, der bedaarede Swinburne saa dybt, at han skrev sine franske, engelske og latinske Hymner til Gautier. Et Digt som Contralto, en Lovprisning af Hermafroditen i Louvre, er ogsaa beslægtet med Swinburnes Sonetter til Hermafroditen i hans »poems and ballads« 1ste Serie, selv om det langt fra naar den store Englænders dybsindige og straalende Fantasier. Vers som disse:

Sexe douteux, grâce certaine,
on dirait ce corps indécis,
fondu, dans l'eau de la fontaine,
sous les baisers de Salmacis.

Chimère ardente, effort suprême
de l'art et de la volupté,
monstre charmant, commeje t'aime,
avec ta multiple beauté ...

maa betragtes som Forløbere for meget i Baudelaires, Mendès', Samains, Jean Lorrains Lyrik. Disse senere Digteres Fortrin fremfor Gautier ligger i Stemningens mere sammentrængte Styrke. Digtet Contralto breder sig alt for stærkt. Der opstaar saa mange Idéassociationer, at de drukner hverandre, og det er kun enkelte, der har Livskraft nok til at fæstne sig i Erindringen.

I det hele taget giver de nu saa uretfærdig glemte Digte af Gautier fra hans første Periode et rigere Indtryk af hans Personlighed. Navnlig det store beundringsværdige Poem fra 1838 La Comédie de la Mort. Det er mærkeligt, at ingen af de Kritikere, der har behandlet Gautier, har gjort opmærksom paa, at dette Digt maa have influeret ganske overordentlig paa Hugo. Ikke alene er Strofeformen nøjagtig den samme som i Hugos L'épopée du ver, men hele Døden er udmalet med den samme Blanding af en lammet Beundring for dens Vælde og en rent fysisk Rædsel for dens Ødelæggelsesværk. Dialogerne hos Gautier mellem Ormen og den unge døde Kvinde, hvor den uforsonligt hoverende udkaarer sig selv til hendes Brudgom, er en nøjagtig Parallel til Dialogen i Hugos Digt mellem Ormen og den unge Brudgom, der er ladt alene tilbage.

Tonen er hos Gautier lavere og dybere, mere isnende end hos Hugo.

Ingen, der kender Baudelaire, kan forundres over, at han tilbad Gautier, naar man læser denne Strofe:

Plus sombres que la nuit, plus fixes que la pierre,
sous leur sourcil d'ébène et leur longue paupière
luisent ses deux grands yeux;
comme l'eau du Lethé qui va muette et noire
ses cheveux débordés baignent sa chair d'ivoire
à flots silencieux.

Sammenligningernes Art er den, man træffer saa overmaade hyppigt baade i Baudelaires Vers og i Flauberts Prosa. Og hvor har man ikke allerede baade Baudelaire og Leconte de Lisle i denne Strofes langsomme, mørke og tungsindige Strøm.

Et andet stort Digt som Melancholia er især mærkeligt som et Vidnesbyrd om Gautiers besynderligt smidige Aand. Han har i den Grad levet sig ind i Dürers Følelsesverden, at hans Digt er blevet en sproglig Transposition, der ikke blot fremmaner hver enkelt Del af Dürers »Melancholia«, men giver selve Billedets Sjæl.

Der er i dette Digt Linjer, der ikke staar tilbage for dem, hvormed James Thomson maler det samme Dürerske Billede i The city of dreadful night, et af de monumentaleste Værker i den nyere engelske Poesi. —

Men intet af Gautiers Digte byder større Overraskelser end Thébaide, denne lange dødstungsindige Bøn om Ro i Sjælen:

Dans l'immobilité savourer lentement,
comme un philtre endormeur, l'anéantissement.

Paa Baggrund af dette Digt forstaar man langt bedre Gautiers rene Kunstglæde, baade hans Fryd over Ordenes Form, Farve og skønne Klange, og hans Flugt fra Virkeligheden over i fjærne Drømme. Man aner, hvilken Lede ved Virkeligheden der gjorde Gautier til den eks-

klusive Skønhedsdyrker han blev, saa eksklusiv, at han bevægedes dybere af Kunstens end af Virkelighedens Fænomener.

Det gaar tit saadan, at en enkelt Side af en rig Digter i den almindelige Bevidsthed hæver sig paa Bekostning af andre, der har en lige saa stor Interesse. Gautiers Evne til at overføre den synlige Verdens Linjer og Farver i sine Vers har saaledes bragt de dybere og mere intime Dele af hans Poesi i Glemsel.

VIII

Det store Publikum har altid en Trang til at fæstne en Digterskoles bevægelige og mangfoldige Fysiognomi i enkelte træede Træk. Og Sandheden lider altid ved en saadan grov Simplificering. Ligesaa taabeligt det er blot at erindre Gautier som et Malertalent, ligesaa urimeligt er det at betragte den store parnassiske Skole, der traadte frem i Slutningen af 50erne, som en Samling af blot deskriptive Digtere, der kun interesserede sig for den ydre Verdens Fænomener og var uden Trang til Tankevirksomhed og blottet for Følelse.

Der kan inden for den Ramme, der her maa lægges, ikke blive Tale om at give et nogenlunde fyldigt Billede af blot de ypperste Parnasdigtere. Heller ikke kan man med noget rimeligt Udbytte give Bevægelsens Fysiognomi i store Træk, fordi dens Digtere er i høj Grad udprægede Individualiteter, der ikke lader sig presse ind i en bestemt Ramme. De fælles Træk for en Baudelaire, en Leconte

de Lisle, en Sully Prudhomme, en Hérédia er, at de har koncentreret Udtrykket, begrænset sig saa stærkt, det var dem muligt, og stærkere end det nogensinde før var set, at de har opgivet alle de kendte rhetoriske Kunstmidler, foragtet Deklamationen, og at de har søgt at underlægge de Restitutioner af ældre Perioder, som deres Poesi har givet, et videnskabeligt Grundlag.

Tendens i den Forstand, som den ytrer sig hos Hugo, findes ikke hos disse Digtere. Det er ikke ud fra et forudfattet Livssyn eller tilskyndet af øjeblikkelige Lidenskaber, at Leconte de Lisle skrev sin »Légende des siècles«. Men han anvendte Aar paa at trænge ind i Grækenlands, Asiens og Skandinaviens Kulturer for at genskabe den indre og ydre Verden saa sandt som muligt.

Den Følelse, der løser sig ud fra hans Livsværk og bliver tilbage som hans Digtnings Ekstrakt, er en Nihilisme, saa dyb og uhelbredelig, at Vignys Pessimisme antager lyse Farver sammenlignet med dette totale Mørke.

Der er maaske kun een Digtning: Flauberts: Tentation, der giver et lignende kosmisk Indtryk af alle Tings Faldefærdighed, af Jordelivets Monotoni, af Menneskets uovervindelige Trang til at skabe sig Guder, og deres uophørlige Forsøg derpaa, af disse Gudebilleders Kommen og Forsvinden, som Slægterne kommer og forsvinder. Men ved Betragtningen af alle disse Menneske- og Gudeslægter, der dukker frem til et ynkeligt lille Liv, før de igen dykkes, uigenkaldeligt, i det umaadelige Mørke, har Leconte de Lisles Sjæl faaet en Lidenskab for Tilintetgørelsen, en Tørst efter Udslettelsen af Bevidstheden, en Elskov til Gravens Tavshed, som har frembragt en i

Europa enestaaende Poesi. Han er i Sandhed Vestens store Nirwanadyrker og en Dødens Profet:

Ah! dans vos lits profonds quand je pourrai descendre
comme un forçat vieilli qui voit tomber ses fers,
que j'aimerai sentir, libre des maux soufferts,
ce qui fut moi rentrer dans la commune cendre.

Encore une torture, encore un battement.
Puis rien. La terre s'ouvre, un peu de chair y tombe,
et l'herbe de l'oubli, cachant bientôt la tombe
sur tant de vanité croît éternellement.

Disse to Strofer er taget fra Le vent froid de la nuit og er anført som Eksempler blandt mange — thi hans Evne til at variere Udtrykket for denne hans dybeste og maaske eneste virkeligt inderlige Kærlighed, naar hans Lidenskab for Verset undtages, var, navnlig i Les Poèmes barbares, overmaade frugtbar.

Denne Ligegyldighed og denne Kærlighed til Tavsheden og Ubevægeligheden giver Leconte de Lisles Stil dens ganske personlige Fortryllelse. Hans Poesi bringer En til at tænke paa et Ocean, hvor undertiden Stilheden samler sig helt, ængstende og næsten kvælende; hyppigst ruller dette Ocean sine lange Dønninger med en dump, eenstonig og sælsomt hendyssende Musik.

Sit højeste, sit endelige Udtryk fik denne Tilintetgørelsestrang i de Digte (La dernière vision og Solvet Seclum), hvor han maler ikke Menneskets, men selve Klodens Undergang:

Tu tairas, o voix sinistre des vivants!
Et ce sera la nuit aveugle, la grande ombre
informe, dans son vide et sa stérilité,

l'abîme pacifique où gît la vanité
de ce qui fut le temps, l'espace et le nombre.

Med en Fantasi, der er voldsom og dog overlegent tøjlet, skildres Jordens Undergang, naar den, revet ud af sin Bane, blind, stupid, hylende skal støde sammen med et andet mægtigere Univers, saa dens gamle og arme Skorpe sprænges, og dens indre Flammer med alle dens Have styrter ud af tusind gabende Huller, og den

ira fertiliser de ses restes immondes
les sillons de l'espace où fermentent les mondes.

I nær Forbindelse med hans Kærlighed til Døden som den endelige Opløsning af Bevidstheden (man vil i denne store Tvivlers Poesi neppe kunne finde en Linje, der beviser, at han nogensinde har tvivlet derom) staar hans Kærlighed til hans Fødeøs tropiske Egne, med det stivnede, solbedøvede Løv, Vegetationens ubevægelige Overdaadighed. De Besvimelsestilstande, som fremkaldes af den overvældende Hede og af Duftenes voldsomme Beruselser, var ham som en Forsmag paa den endelige Hensegnen i Døden. Uforligneligt gav han dette Udtryk i Digtet Midi, denne Hymne til den tomme Natur og den fortærende Sol, til den sære Tilstand midt imellem Liv og Død, der hverken er Glæde eller Sorg, denne »suprême et morne volupté«, hvor Hjertet er »trempé sept fois dans le néant divin«.

Leconte de Lisle har ligesaa lidt som Vigny Lamartines germansk-romantiske Følelse af Sjælens og Naturens Identitet. Men medens Vigny i »L'heure du berger« retter en Art Anklage mod Naturen for dens Ufølsomhed, og bekender, at han fremfor dens ophøjede men liden-

skabsløse Ro foretrækker »la majesté des souffrances humaines«, saa synes netop denne Jordens Ligegyldighed, der for sig selv beholder »le calme et la splendeur«, at opildne Leconte de Lisles Beundring for den.

Man kan maaske sammenstille denne Beundring med det, Baudelaire følte overfor den overmodigt ligegyldige Elskerinde, han saa tit besang, blandt andet i det prægtige Digt, der begynder med Linjerne:

> Je t'adore à l'égal de la voûte nocturne
> ô vase de tristesse, ô grande taciturne ...

og som han elskede des højere, jo mere ironisk hun syntes at »accumuler les lieues«, der adskilte hans Arme fra »les immensités bleues«.

> Et je chéris, o bête implacable et cruelle
> jusq'à cette froideur par où tu m'est plus belle!

L. de L. er som beskrivende Kunstner et Talent af en fremragende Originalitet. Hans Evne er en Evokations-Evne, der har Lighed med baade Vignys og Baudelaires. Han giver med faa, men saare omhyggeligt valgte Penselstrøg et helt magtfuldt Billede, hvor Naturen ikke blot viser sit øjeblikkelige Liv, men saa at sige afslører sin aarhundredlange Tilværelse.

Hvilken Blanding af konkret Helhedssyn og af storladen Meditation er der ikke i disse Begyndelsesstrofer af La forêt vierge:

> Depuis le jour antique où germa sa semence,
> cette forêt sans fin, aux feuillages houleux,
> s'enfonce puissamment dans les horizons bleus
> comme une sombre mer qu'enfle un soupir immense.

Sur le sol convulsif l'homme n'était pas né
qu'elle emplissait déjà, mille fois séculaire,
de son ombre, de son repos, de sa colère,
un large pan du globe encore décharné.

Dans le vertigineux courant des heures brèves,
du sein des grandes eaux, sous les cieux rayonnants,
elle a vu tour à tour jaillir des continents
et d'autres s'engloutir au loin, tels que des rêves.

Hans Naturbeskrivelser er noget helt for sig. Ingen er fjernere fra det 18de Aarhundredes nærsynede Maade at male paa. L. de L. havde Trolddomsnøglen, der aabner for de dybe og overraskende Perspektiver.

Saaledes lever ogsaa de tropiske Dyr, han besynger, lever saa intenst, at Digtene synes fremgaaede af et aarelangt Bekendtskab med disse Ørknernes og Urskovenes Beboere.

En af Grundene til, at den symbolistiske Skole nærede en saa dyb Veneration for L. de L., var hans Strofers underbare Musik. Adskillige af hans Digte er rene, tungt smægtende Melodier i Ord, koglende, langsomt stigende og langsomt dalende Springvand af Vellyd, som f. Eks. La Vérandah, hvis Musik har saa meget af Sextinens narkotiske Bedøvelsesmagt, og hvor man viljeløst kommer ind under Besnærelsen af disse »to sorte Straaler, der ladede med en stum Beruselse, siver ud af hendes lange, halvtaabnede Øjne«.

Et Par Aar efter L. de L. debuterede den anden store Digter fra Aarhundredets Midte: Baudelaire med sine Les fleurs du Mal.

De to Digtere nærede dyb Beundring for hinanden, og det er forstaaeligt, thi deres Kunst berører stundom hinanden saa stærkt, at det kan være vanskeligt at se nogen Forskel i Stilen. Især, som rimeligt er, naar Emnerne falder sammen; og Baudelaire har ogsaa besunget Tropernes »morne volupté« i Vers med den samme langstrakte og langsomme Rytme, den samme angribende Atmosfære, den samme tunge og duftende Sødme. Men der er den Forskel, at der saa godt som altid hos Baudelaire er kommet et erotisk Moment med.

Hans Kunst er Romantikens sidste pragtfulde Blomstring. Hans Bog, hvori der er nedlagt 15 Aars brændende Arbejde, indeholder en enestaaende Rigdom af Dokumenter til Forstaaelse af det moderne, overciviliserede Menneskes Historie.

Hvert Vers — i en usædvanligt bogstavelig Forstand taget — er som en Flakon, der er udarbejdet med den yderste Delikatesse, og som indeholder en Draabe Essens, som den smerteligste Skønhedstrang, der endnu havde vist sig i moderne Poesi, har uddestilleret af Erindringens, af Drømmens, af den uhelbredelige Ledes mørke eller straalende Væxter; af alle de Savnets, Vellystens og Længslens sygelige og altfor duftende Blomster, der synes mærkede af den Maane, der udvalgte ham og Edgar Poe til Præster for sin hemmelige Kultus og derfor skænkede dem sin Trylledriks aller bitreste Sødme; af Begærets tropiske og hovmodige Vegetationer, de der drypper af tykke Safter og næsten kvæler med deres Dunsters Brunst, blændende, uhyggelige og unaturlige.

En saadan Koncentrationsevne havde den franske Poesi endnu aldrig kendt. Og aldrig en saa overraskende

Evne til ved et eneste Billede at fremmane et helt Landskab, hvor de enkelte Bestanddele, Lyd og Lys og Duft og Form, samler sig til et uløseligt Hele. Man forstaar at de store moderne franske Malere, der har eksperimenteret ihærdigt for at give lignende Totalstemninger, har beundret Baudelaire mere end nogen anden Nutidsdigter.

Der skal ikke her gøres noget Forsøg paa at klare, om han væsentligt var en Moralist, der, til Rædsel og Advarelse, viste, hvilke snigende Gifte der gemte sig paa Bunden af disse altfor forføreriske Blomster, eller om han især var en Analytiker, der glædede sig ved saa nøjagtigt som muligt at bestemme disse Vækster baade fra de utæmmeligt genstridige Instinkter og fra det sidste Slægtleds komplicerede Hjærneliv og forfinede Fornemmelsesliv, eller, endelig, om han fremfor noget andet var en Skønhedsdyrker, der ikke tilfredsstilledes ved det simple, de almindelige Blomsters Farve og Duft og derfor opelskede bag sit Drivhus' Krystalruder alle Østens og Vestens udsøgteste og sjældnest duftende Blomster. Derom har der staaet en Strid i de sidste 40 Aar, og den er ikke endt endnu. At han var baade en dyb Moralist (hans Pathos er altid af en storladen Simpelhed, der ikke kan blive til Svulst), en Analytiker og en Skønhedsdyrker, vilde det være urimeligt at nægte, da hans Værk med en tilstrækkelig Tydelighed viser ham i denne tredobbelte Skikkelse. Spørgsmaalet, der stadig bliver at løse, er, hvilken af de tre Aandsretninger, der var den dominerende.

Baudelaire var ikke en naivt-subjektiv Lyriker. Ganske vist taler han hyppigt i eget Navn og mange af hans Vers, især alle de erotiske, kan nu (da hans intime Liv, som han i levende Live saa ivrigt søgte at skjule, ligger

aabent efter Offenliggørelsen af hans Breve) med Sikkerhed betragtes som rene Bekendelser. Men der var i ham en dobbelt Trang til Mystifikation og til Generalisation, som bevirkede, at han ofte skruede sig selv ind i Sjælstilstande, der laa ham fjernt.

Saaledes var vistnok det hele »sataniske« Element i hans Poesi i Virkeligheden hans Natur fremmed. Saare tvetydigt er hans Fysiognomi, saa tvetydigt, at der rejser sig uoverstigelige Hindringer for den, der søger at komme til Bunds. Han der tit gør Indtryk af at være en raffineret og egoistisk Dandy, viste i andre Digte (man tænke blot paa Les petites vieilles) en uendelig Medlidenhed med fremmede, skjulte Lidelser, en sublim Medfølelse.

Og han, der undertiden viste en saa dyb Forkærlighed for alt, hvad der er kuriøst, særegent, ja abnormt, var til andre Tider en Lovpriser af Ordenen, Harmonien, det Generelle. Men denne Sammensathed i hans Natur virker kun til at forøge den Tiltrækningskraft, hans Poesi øver.

En ensom, bestandig tillukket Aand var Baudelaire. Dette viser sig især gribende i hans Erotik, der udgør en saa betydelig Del af hans Værk. Han har set paa Kvinden, som man ser paa et kosteligt Kunstværk. Han har besunget hendes vegetative Ladhed. Han har, som Vigny, anet Dybden af den Kløft, der adskiller det intellektuelle i Manden fra det bestandigt animalske i Kvinden. Men Følelsen af Afstanden mellem ham og hende, dette at han kunde betragte hende uden Tro paa eller Haab om en sjælelig Sammensmelten, har været et magtfuldt Incitament for hans Kunst. Han er derved blevet den største af alle sensuelt-sexuelle Lyrikere. Han har ikke som

Musset udstødt visse Lidenskabens, Skinsygens, Fortvivlelsens veltalende Skrig, men han er naaet ned til Drifternes Dybder, og hans Vers har en hemmelig Glans af deres undersøiske og frygtelige Skønheder.

Disse helt nye Afsløringer af Vellystfænomener, der er lutter Skønhed og derfor efter den skønhedssyge Baudelaires Mening mere værdige til at oversættes i Versets Kunst end de almindelige Forelskelsens og Passionens Følelser, fik en overordentlig Indflydelse paa Eftertiden. Han er den første, der indsaa, hvilke nye Fortryllelser Stilen kunde faa ved at dyrke Sansefornemmelsen i Stedet for at variere Udtrykket for de store almindelige Følelser, der er saa omtrent de samme hos alle. Sin bitreste, men tillige sin ironisk tvetydige Elskovsfilosofi nedlagde han i disse Linjer:

Je sais qu'il est des yeux, des plus mélancoliques
qui ne recèlent point de secrets précieux;
beaux écrins sans joyaux, médaillons sans reliques,
plus vides, plus profonds que vous-même, ô cieux!

Det er ham tilstrækkeligt, at hun er *l'apparence,* for at hun kan glæde hans Hjerte, der flyer Virkeligheden. Hvad vedkommer hendes Ligegyldighed eller Dumhed ham, naar blot hendes Skønhed kan være ham som et Springbrædt, der kan hjælpe ham over i den rene Drøm, naar han blot kan faa Lov til at fantasere:

Es-tu le fruit d'automne aux saveurs souveraines?
Es-tu vase funèbre attendant quelques pleurs,
parfum qui fait rêver aux oasis lointaines . . .

og, indsvøbt i hendes dybe Haar, kan foretage paa dets Bølger af Vellugt sine eksotiske Drømmerejser.

Hvor meget Swinburne skylder Baudelaire, ved hver, der kender disse Orgier af Lyd og Farver og Billeder, disse kæmpemæssige Vellyst-Hymner, der hedder Dolores, Laus Veneris, The masque of queen Bersabe, Anactoria, Hesperia. Og hvor dyrebar Baudelaire er Swinburne, faar man et Indtryk af ved Læsningen af den store Elegi, Ave atque vale, han har skrevet til Baudelaires Minde (Poems and Ballads, 2 Serie), og som ved Siden af Shelleys Adonais rimeligvis er det fuldkomneste Vidunder blandt alle de litterære Elegier, Litteraturen ejer. Jeg anfører en Strofe og lidt af den følgende for at vise, hvor beundringsværdigt Swinburne har givet et Billede baade af den Baudelaire, »der drømte Drømme, som ingen dødelig endnu havde dristet sig til at drømme«, af Moralisten Baudelaire og endelig af den Baudelaire, der følte en Lede ved Jordelivet ligesaa uhelbredelig som Chateaubriands og gav Længslen efter Udløsningen et ligesaa rystende Udtryk, som Leconte de Lisle havde givet den.

Thou sawest, in thine old singing season, brother,
secrets and sorrows unbeheld of us:
Fierce loves, and lovely leaf-buds poisenous
bare to thy subtler eye, but for none other
blowing by night in some unbreathed-in clime;
the hidden harvest of luxurious time,
sin without shape, and pleasure without speech;
and where strange dreams in a tumultuous sleep
make the shut eyes of stricken spirits weep;
and with each face thou sawest the shadow on each,
seeing as men sow, men reap.

Oh sleepless heart and sombre soul unsleeping,
that were athirst for sleep an no more life,

and no more love, for peace and no more strife!

— — — —

Baudelaire har haft den samme Skæbne som Flaubert; han er taget til Indtægt af højst forskellige Skoler: dette kommer af hans Poesis særligt konkrete Beskaffenhed.

Selv i de rene Drømme, selv i en saa unaturlig, ja naturfjendsk som Rêve parisien, fik alt en hallucinatorisk Tydelighed, fordi han byggede sine Drømme op ved Hjælp af sine overfølsomme Sanser, der stod i en Vekselvirkning, mere inderlig end det før var set i nogen Poesi.

La nature est un temple où de vivants piliers
laissent parfois sortir de confuses paroles;
l'homme y passe à travers des forêts de symboles
qui l'observent avec des regards familiers.

Comme de longs échos qui de loin se confondent
dans une ténébreuse et profonde unité,
vaste comme la nuit et comme la clarté,
les parfums, les couleurs et les sons se répondent.

Il est des parfums frais comme des chairs d'enfants,
doux comme les hautbois, verts comme les prairies;
et d'autres, corrompus, riches, triomphants,

ayant l'expansion des choses infinies,
comme l'ambre, le musc, le benjoin, et l'encens
qui chantent les transports de l'esprit et des sens.

Saa sammensatte Sansninger havde Poesien aldrig før kendt; han var en Opdager næsten uden Forgængere (Sénancour har i Obermann lidt deraf) paa de mystiske Grænseomraader mellem Syn, Hørelse og Lugt; og naar

Baudelaire gik fra Drømmen tilbage til den samtidige Virkelighed og skildrede f. Eks. i Crépuscule du soir og Crépuscule du matin Paris, viste han sin Evne til at samle en Række korte, slaaende Træk til et imponerende Hele. Alle Sansefornemmelser er sylskarpt indfangede i Verset: Hanens Gal i det fjærne »déchirait l'air brumeux«, og han skildrede ikke blot alt det hans Øjne, Øren og Næse sansede, men hans synske Fantasi aabnede Husenes Døre og saa alt, hvad der foregik indenfor. Han saa, hvorledes

les femmes de plaisir, la paupière livide,
bouche ouverte, dormaient de leur sommeil stupide«

og hørte hvorledes:

les agonisants dans le fond des hospices
poussaient leur dernier râle en hoquets inégaux.

Og naar hans smertefyldte Hjerte i Storstadens Tusmørke, i den Time, hvor Støjen vokser, og alle Aftenens og Nattens Glæder begynder, hvor »la Prostitution s'allume dans la rue«, holder sin Andagt og lukker sig for den djævelske Tummel, saa tænker han paa de syge, hvis Smærter nu bliver værre, og som fylder Hospitalerne med deres Sukke. Mer end En af dem —

ne viendra plus chercher la soupe parfumée,
au coin du feu, le soir, auprès d'une âme aimée.

Encore la plupart n'ont-ils jamais connu
la douceur du foyer, et n'ont jamais vécu.

Nej, Baudelaire var ingen nærsynet Realist, der følte sig tilfreds ved at kunne benytte sine rige Sanser til at

fæstne den ydre Verdens Træk. Han brugte dem enten som et Middel til at brygge sig de skønne Drømmeriers Opium, der ene kunde skænke hans pinte Sjæl Glemslens Trøst, eller han benyttede dem til at danne et Præludium for de Meditationer, hvori hans inderlige og dybt medlidende Sjæl fandt Lindring.

I et af Les Fleurs du Mals navnkundigste Digte: Une Martyre forener mange af disse forskellige Bestanddele sig for at skabe et Kunstværk, hvis Sælsomhed og mærkelige Præcision i Skildringen af det fantastiske, og hvis tunge og saa yderligt lavmælte Pathos kun har meget faa Sidestykker i det 19 Aarhundredes Poesi.

Nogle Brudstykker vil give et Indtryk af dette Digt, der, for altid, hypnotiserer Ens Erindring:

Au milieu des flacons, des étoffes lamées
et des meubles voluptueux,
des marbres, des tableaux, des robes parfumées
qui traînent à plis somptueux,

dans une chambre tiède où, comme en une serre,
l'air est dangereux et fatal,
où des bouquets mourants dans leurs cercueils de verre
exhalent leur soupir final,

un cadavre sans tête épanche comme un fleuve
sur l'oreiller désaltéré
un sang rouge et vivant, dont la toile s'abreuve
avec l'avidité d'un pré.

Semblable aux visions pâles qu'enfante l'ombre
et qui nous enchaînent les yeux,
la tête, avec l'amas de sa crinière sombre
et de ses bijoux précieux,

sur la table de nuit, comme une renoncule,
repose, et vide de pensers,
un regard vague et blanc comme le crépuscule
s'échappe des yeux révulsés.
— — — —

Le singulier aspect de cette solitude
et d'un grand portrait langoureux
aux yeux provocateurs comme son attitude
révèle un amour ténébreux,

une coupable joie et des fêtes étranges
pleines de baisers infernaux,
dont se réjouissait l'essaim de mauvais anges
nageants dans les plis des rideaux.
— — — —

Mere end noget andet af Les Fleurs du Mals Digte viser Une martyre, hvorledes Baudelaire vidste at skabe den reneste Skønhed selv af de uhyggeligste Emner.

Mærkeligt sammensat er den Stemning af Gaadefuldhed, af Fjernhed, af det Uforanderliges monotone Højtid, som de sidste to Strofer fremkalder:

Loin du monde railleur, loin de la foule impure,
loin des magistrats curieux,
dors en paix, dors en paix, étrange créature,
dans ton tombeau mystérieux;

Ton époux court le monde, et ta forme immortelle
veille près de lui quand il dort;
autant que toi sans doute il te sera fidèle,
et constant jusques à la mort.

Intetsteds viser Baudelaires afgjort franske Aand sig tydeligere end i de Digte, hvor han søger ned til det hemmelighedsfulde, der sover i Følelsernes Dyb. Men

det besynderlige er, at han, tiltrods for Linjernes bestandige Renhed, Billedernes Gennemsigtighed, Ordenes uforanderlige Nøjagtighed, alligevel er i Stand til at give saa intens en Fornemmelse af Mysteriet. Et Eksempel er Sonnetten: La Mort des Amants, et Digt, der er saa afrundet, som beskrev han et Vasemaleri og ikke des mindre i hver af sine Linjer ligesom gennemsivet af det Ukendtes Atmosfære og som gennemtrænger sin Læser med det Ukendtes Gysen:

Nous aurons des lits pleins d'odeurs légères,
des divans profonds comme des tombeaux,
et d'étranges fleurs sur des étagères,
écloses pour nous sous des cieux plus beaux.

Usant à l'envi leurs chaleurs dernières,
nos deux cœurs seront deux vastes flambeaux,
qui réfléchiront leurs doubles lumières
dans nos deux esprits, ces miroirs jumeaux.

Un soir fait de rose et de bleu mystique
nous échangerons un éclair unique,
comme un long sanglot, tout chargé d'adieux.

Et plus tard un Ange, entr'ouvant les portes,
viendra ranimer, fidèle et joyeux,
les miroirs ternis et les flammes mortes.

I sine »Poèmes en prose« søgte Baudelaire at virkeliggøre det, han kalder et Mirakel (som det senere Slægtled ansaa det frie Vers for bedre egnet til): en poetisk Prosa, der er musikalsk uden faste Rytmer og Rim, og som er tilstrækkelig smidig til at læmpe sig efter Sjælens lyriske Bevægelse, Drømmeriets Bølgegange, de pludselige Stød i Bevidstheden. Hans Tanke var den, at prøve paa

det moderne Livs Omraade noget tilsvarende til det, Bertrand havde forsøgt i sine smaa pittoreske Billeder fra Antikken og Middelalderen. Nogle af Baudelaires Prosadigte er kun smaa Fortællinger eller Anekdoter, men en Snes Stykker er den stærkeste Stemningsekstrakt, med en saadan Nøjagtighed i Udtrykket og en saadan Foragt for »le style coulant« (Baudelaire afskyede George Sand), at man her allerede møder Flauberts Stil; men Baudelaires Rytme er mindre langstrakt end den noget pompøst monotone hos Flaubert.

Det sprogsanselige Element, der gør Baudelaires og Leconte de Lisles Stil saa suggestiv, den rene Dyrkelse af Skønheden, der ikke tillader Poesien at have andet Maal end sig selv, er ikke slet saa udpræget hos Sully Prudhomme.

Følelseslivet spiller i hans Poesi en større Rolle end Sanselivet; hans Vers er gennemgaaende immaterielle, lidt skeletagtige, uden den sproglige Atmosfære, der damper, dufter og bedøver omkring Baudelaires Vers. Han har en Trang til at benævne Tingene ved deres rette Navn, en Evne til Precision, hvis Styrke man maa beundre, men paa samme Tid beklage, fordi hans subjektive Lyrik oftest er et Udtryk for hans sygelige Følsomhed, der væsentligt henter sine Indtryk fra de skjulte, mørke Kroge i Sjælelivet. Hyppigst er det, som denne ægte franske Trang til den yderste Klarhed i en betænkelig Grad har berøvet Følelserne deres umiddelbare Liv, deres Halvlys, deres jomfruelige Duft, den uberørte Friskhed. Det er, som

denne yderliggaaende Lyst til at hæve Sjælelivsfænomenerne fra deres stille Kroge, fra deres Hjemstavns Tusmørke op til Bevidsthedens gennemsigtige Dagslys har berøvet dem deres vage Charme. Man mærker, at denne overfølsomme Digter fra sine Ungdomsstudier har bevaret sin matematiske Metode; hans lyriske Talent har ikke været saa stort, at det kunde føre de Fænomener, som han har hentet op fra Dybet af sit Indre, og som er blevet rensede og afklarede, ordnede ved at gaa igennem hans Refleksion, tilbage til deres kaotiske Oprindelighed.

Det var sjældent, at han helt fik Bugt med det ræsonnerende Element, som han havde faaet i Arv fra det attende Aarhundrede. Udmærket kom det ham til Gode i de store Digte, hvor han saa poetisk som det rimeligvis er muligt, har fejret Videnskabens Opdagelser, og saaledes realiseret en af Chéniers Drømme (le Zénith), og hvor han, væsentligt paa Grundlag af det positivistiske Livssyn, mere indtrængende end nogen før ham, har behandlet store moralske Problemer som Retfærdigheden og Lykken (Les Destins, La Justice og Le Bonheur). Paa disse store Rejser i den indre Verdens Egne har han ret faaet Anvendelse for sin omfattende og kritiske Forstand, sin Evne til at give de abstrakte Begreber en Udtryksknaphed, der nærmer sig til de matematiske Definitioners. Det vilde være interessant at undersøge disse Digtes Idéer, og paavise hvorledes den Opfattelse af Dyds- og Retfærdighedsprincippet, som Sully Prudhomme gør sig til Talsmand for, næsten helt falder sammen med Maeterlincks i hans filosoferende Bøger »La Sagesse« og »Le Temple enseveli«.

Naar Baudelaire skaber Symboler, har disse en videre og mere ubestemmelig Betydning. Der er ved Sully Prud-

hommes Symboler — og han har frembragt en Mængde — noget lovlig udspekuleret. Man faar i Reglen først Billedet, og saa i en Slutningsstrofe Forklaringen. Dette skader i høj Grad Virkningen. Symbolet skal jo helst virke ved sin egen Magt; naar man saaledes faar Forklaringen ind med Skeer, gaar man tabt af den Glæde, som det uudsagte i Poesien skænker. Den fineste Symbolisme, har jo sin Betydning deri, at den læmper sig efter de forskellige Læseres intimeste Behov. Denne overdrevne Tydelighed har maaske netop bevirket nogle af hans Poesiers Popularitet. Le vase brisé er saa let tilgængelig for selv ganske uudviklede Intelligenser. Men alle kunstforstandige vil vist være enige i, at dette lille fine Digt vilde have vundet ved at slippe for den forklarende Slutningsstrofe. Ingen opmærksom Læser vilde have undgaaet at ane den Mening, som nu understreges saa tykt og kedeligt.

I Modsætning til Leconte de Lisle beskæftiger Sully Prudhomme sig ligesom Baudelaire i en overvættes Grad med Elskovens Fænomener. Han har ikke her frembragt saadanne nye Skønheder som Baudelaire, men hans Erotik er alligevel beslægtet med hans ved dens Bitterhed, dens Følelse af Kløften mellem Kønnene, dens Ensomhed, ved dens Kærlighed til Efteraarets Ømhed og Angst for Foraaret, Begærenes og Livsfornyelsens angribende Tid.

Det er en af de af Elskoven mærkede blandt Menneskene, der har digtet den grusomme og uhyggelige Sonnet om Driftens altbetvingende Magt (la Volupté) og som i Le Vœu, et af hans alleroriginaleste, undsiger Forplantningen; den Pessimisme, som dette Digt er født af, er et

ætsende Had til Livet for alle dets besynderligt uforklarlige Onders Skyld:

> Demeure dans l'empire innomé du possible,
> o fils le plus aimé qui ne naîtra jamais!
> Mieux sauvé que les morts et plus inaccessible
> tu ne sortiras pas de l'ombre où tu dormais.

Hvilken smertelig Erfaring aner man ikke bag det Ønske, han fremsætter andetsteds om en skøntformet Slavinde

> sans ouïe et sans voix pour toute bien-aimée.

Saa kunde hendes Mund

> distiller en silence une ivresse enflammée,

og de kunde favne hinanden »stumme som Guder«.

En enkelt Gang som i Soupir, kan hans Poesi faa vagere Konturer, helt opgive det ræsonnerende og ved Hjælp af kyndigt valgte Vokaler og Rim, der flere Gange vender ens tilbage, frembringe Klange, der næsten bringer Verlaine i Erindring. Allerede i hans allerførste Samling var der saadanne smaa diskrete, fine Linjer:

> Il existe un bleu dont je meurs,
> parce qu'il est dans les prunelles.

eller:

> Comment fais-tu les grands amours
> petite ligne de la bouche? . . .

I Digtet Rendez-vous maa man undres over, at det er lykkedes ham tiltrods for Billedernes, Ordenes, Rytmens Klarhed og Ligevægt at give Fornemmelser af en saa ugribelig, saa »usigelig« sjælelig Besvimelsestilstand.

Det vilde blive saare vidtløftigt at karakterisere alle de Digtere, som almindeligt henregnes til »Parnasset«. Deres Antal er mere end Hundrede. Jeg skal løseligt omtale nogle af de mest fremtrædende, for sluttelig at give den særegneste og skønneste, Léon Dierx, en mere udførlig Karakteristik. Man vil maaske undres over ikke at træffe Catulle Mendès' Navn. Det er ikke fordi jeg undervurderer hans Talent. Ingen kan nære en mere forbavset Beundring for hans smidige Virtuositet, end jeg gør. Men netop fordi han er en saadan Versets Tusindkunstner, er det meget vanskeligt at faa fat paa hans Personlighed. Denne er ikke nær saa fremtrædende som hans formelle Evner, der dog maaske i hans Prosa — hans Romaner, Noveller og digterisk blændende Kritik — faar endnu mere mangfoldige Udtryk. Hans Stil har en ustandselig, silkeagtig Knitren og Glitren.

Blandt Parnassisterne, som alle havde en aarvaagen kunstnerisk Samvittighed, findes der neppe en finere Ciselør end Anatole France. Han skrev i sin Ungdom to Digtsamlinger: Les Poèmes dorés og Idylles et Légendes, og alle de der i hans senere berømte Prosaværk nærer Forkærlighed for de Bøger, hvor Tænksomheden forener sig med den forfinede og dog ofte saa intense Sanselyst, vil finde meget af den ejendommelige og saa vanskeligt bestemmelige Anatole France'ske Charme i hans Vers. Der er i disse saa meget uudtalt, en stille, blød, ligesom indhyllende Skønhedsfølelse; han forstaar at lade sin rent personlige Følelse forblive skjult i Beskrivelsen. Denne er udført paa en saadan Maade, at Stemningen naturligt udløser sig af den. Det var netop saaledes, at Følelsen saa ofte kom til Orde hos Flaubert.

Skønt Beskrivelsen er saa koncis, bevirker den Følelse, der blufærdigt gemmer sig bag den eller rettere inde i den, at man kan drømme længe over disse Vers. Et lille Digt som Souvenir kan hjemsøge Ens Erindring som en Duft, der maner en svunden Tid eller en dejlig Time frem. France har netop sat det sidste Punktum paa det rette Sted. Det uudtalte ægger Læserens Selvvirksomhed. Der hvor France slutter, tager Drømmeriet fat:

Une fois seulement elle m'est apparue,
sous un doux ciel d'avril, dans une calme rue,
où l'odeur des lilas descendait des vieux murs.
Le jour, en la touchant, prenait des tons si purs
qu'il semblait émaner de sa propre personne.
Sur un cheval anglais, pâle et svelte amazone,
elle pliait avec une fière douceur
sa taille au rythme égal du trot lent et berceur;
puis elle déroba sa forme et sa lumière
sous la porte où veillaient deux grands lions de pierre.

Eller læs Slutningsstroferne i Sonnetten om Marie Stuart. Hvilken Vemod, hvilken Hjemvé mod de gamle Tider hører man ikke, under Ordene, sukke blidt resigneret:

Han betragter et Pergament med hendes Underskrift:

Là de merveilleux doigts de femme sont passés,
tout empreints du parfum des cheveux caressés
dans le royal orgueil d'un sanglant adultère.

J'y retrouve l'odeur et les reflets rosés,
de ces doigts aujourd'hui muets, décomposés,
changés peut-être en fleurs dans un champ solitaire.

I denne sidste Linje aabner France et Vindu ud imod Drømmens endeløse Perspektiver.

Adskillige af Digtene har en Understrøm af den mørke Pessimisme, som i Frances senere Værk viste sit snart ubønhørligt haarde, snart saa forborgent smilende Ansigt. I et Digt som Le Désir faar hans Skønhedstrang, hans Sørgmodighed, der véd for vel, hvor kort al Lyst varer, og hans høje Betragtning et samlet Udtryk. Her er nogle Strofer af Digtets første Del:

Mélancolique nuit des chevelures sombres,
à quoi s'attarder dans ton enivrement,
si, comme dans la mort, nul ne peut sous tes ombres
se plonger éternellement.

Où tend le vain effort de deux bouches unies?
Le plus long des baisers trompe notre dessein;
et comment appuyer nos langueurs infinies
sur la fragilité d'un sein.

Hvoraf kommer det, spørger han i Digtets anden Afdeling, at vi føler Nærværelsen af en hemmelighedsfuld Gud, naar vi følger Kvindens forgudede Spor? I den sidste Afdeling giver han Svaret herpaa. I Kvinden bryder Allivet frem:

Votre divinité ne dure
douces forces de la Nature
que ce qu'il faut pour son dessein.
La race impérissable et belle,
voilà cette chose immortelle
qu'on rêve sur votre sein!

I et Digt som Les Affinités er Fabelen ikke særlig interessant. Men den første Halvdel, der skildrer den unge Kvindes Hallucination, rummer beundringsværdige Ting. Naar man læser følgende Strofe, da maa man

tænke paa al den raffinerede Skønhed, han ombølgede Therèse med i Le lys rouge:

Sa tête penche au faix des lourds cheveux châtains,
des cheveux d'où jaillit une étrange étincelle
quand le peigne se plonge en leur flot qui ruisselle
sous l'ombre des rideaux, au secret des matins.

I de Strofer hvori den Tilstand skildres, hvorunder hun faar sin Elskovsvision, er der den samme Magt som i visse Mystikeres Skildring af deres religiøse Ekstaser:

Et, ses longs cils baignés d'une brume légère,
surprise, sans mémoire, à soi-même étrangère,
voici qu'elle s'anime avec des sens nouveaux.
Une vie indécise, affreusement diffuse,
à qui son être épars se livre et se refuse,
l'éveille sourdement pour de blêmes travaux.

Hors de son propre sein, hors de sa forme inerte,
belle comme la Mort maintenant, et déserte,
elle existe, elle voit, elle entend, elle sent.
Tout son esprit s'exhale en effluves mystiques,
abandonne et reçoit des ondes magnétiques,
et s'échappe bien loin de la chair et du sang.

Man maa i det Hele ofte mindes Le lys rouge, denne Bog om Instinkternes, den sanselige Elskovs grusomme og grusomt skønne Magt. Slutningslinjen i et lille Digt om Kvinden:

Elle garde le sang de l'Ève des grands bois.

kunde meget godt staa som Motto foran hans store moderne Elskovsroman.

Den nagende Bevidsthed om al jordisk Lysts Forkrænkelighed faar sit særeste Udtryk i La Sagesse des

Griffons. De sidder, Griffene, med uheldssvangre Miner paa Rygstødet af en Lænestol, i hvilken to unge Elskende hviler, lykkelige og trætte, og besværger hinanden om deres evige Elskov. Men Griffene er lede ved at høre

> les serments éternels des bouches éphémères.

Skønt er den bitre Dødstanke udtrykt i disse Linjer:

> ... ils songeaient sous leur vieux front plissé
> à tout ce qu'avaient vu jadis leurs yeux de chène,
> aux bras évanouis des nuits du temps passé
> qui tous voulaient jeter une éternelle chaîne,
> insensés! sur le col docile de l'aimé
> ne sachant pas qu'au fond des cryptes ténébreuses,
> tout seuls, pliés en croix sur le sein accalmé,
> ils s'en iraient où vont les bras des amoureuses ...

De, der først og fremmest elsker i den mangfoldige Anatole France Ironikeren, vil ikke tilfredsstilles af hans Digte.

Men de, der holder af den sørgmodige Sansedyrker, vil finde ham paa næsten hver Side. Ogsaa den France, der saa ofte har vist en Kærlighed til den kristne Enfold, der ligner Hjemvé, vil de møde.

I Digtet La part de Madeleine giver han hendes Lede ved den kødelige Elskov og hendes Længsel efter at bade sig »dans des amours profondes«, meget levende Udtryk.

Hérédia anvendte sit sikre, glimrende men noget tomme Dekoratørtalent paa at give indenfor Sonnettens

strenge Ramme korte Træk af Nationernes Liv. Hans Légende des siècles er endnu knappere Malerier end Leconte de Lisles (der igen var saare knappe i Sammenligning med Hugos); de er endnu mere objektive, fremgaaet af en endnu langt mere eksklusiv Lyst til at male med stærkt farvede Ord, og der løfter sig slet ikke op fra Hérédias Poesi en saadan mægtig Totalstemning, som der gør fra Leconte de Lisles.

Armand Silvestre, der i sin senere lyriske Produktion blev en altfor dreven Rutinør, har i sin Ungdom skrevet høje og rene Vers, der altid stiger til Vejrs og helst synger om Azuren, Stjernerne og Solnedgangshimlenes kimæriske Verdner — og tillige de stærkt krydrede, hedensk lidenskabelige Sonnetter, som plettes af hysteriske Hyperbler, der saa hæftigt betog den gamle George Sand.

Louis Ménard, der i sin Prosa var en saa udsøgt og idérig Forgænger for Anatole France, skrev en Række buddhistisk farvede Sonnetter. Han er i Slægt baade med Leconte de Lisle og den adskilligt yngre Jean Lahor, Digteren til l'Illusion.

François Coppée var i sine Ungdomsdigte — især les Intimités — en virkelig Poet af en sygelig og lidt kælent smægtende Skønhed. Der er i den Kærlighedshistorie som Les Intimités fortæller, noget meget fint og diskret, en egen anæmisk Skønhed; Versene nynner ganske sagte, de mumler saa sløret, hvisker saa indsmigrende og næsten frygtsomt. De lyder saa dæmpet som Elskerens Trin maa have lydt i den Elskedes »chambre bleue«, som han skildrer meget yndefuldt: de lange og fine Gardiner, der falder ned paa Tæppet,

attendrissant encore le jour discret et sobre
que leur verse une tiède après-midi d'octobre.

Man mærker dette Værelses søde Luft som

languissante s'empreint de parfums assoupis.

Han kalder sig selv »et blegt Barn af det gamle Paris«, der i sin Sjæl har

le regret des rêveurs qui n'ont pas voyagé.

Der er noget i disse Vers, der viser hen til det sidste Slægtleds skønneste Kærlighedsdigter: Albert Samain. Ikke blot kunde en Linje som denne:

Le crépuscule est triste et doux comme un adieu

meget godt være skrevet af Samain, men der er hele Passager, som viser den samme Sans for at give det forfinede, »morbide« i Sansefornemmelserne og den samme Evne til at lade disse skarpe Sansefornemmelser staa som Repræsentanter for Følelser, der kun diskret antydes. Meget malende er tre Linjer som disse:

Ses yeux cernés, mais plus caressants et plus doux
se souvenaient encore de l'extase finie,
et ce regard voilé, long comme une agonie.

Der er Linjer, som er helt overduftede af en fint sanselig Erotik, der maa siges at være afgjort romansk og særdeles forskellig fra den germanske Følelses-Erotik; de viser hen til en Art af Elskov der, om end meget svagere og meget mindre grum, er i Slægt med den, der

i moderne fransk Romanlitteratur har faaet sit mest typiske Udtryk i Anatole Frances Le Lys rouge:

Le Souvenir
me fait monter au cœur ses effluves heureuses,
et de mes vêtements et de mes mains fiévreuses
se dégage un arome exquis et capiteux
— — —
quelque chose comme une odeur qui serait blonde!

Coppée forstaar i denne lille Bog at indeslutte i en enkelt Linje den første Elskovs søde, utaalmodige Feber:

O les premiers baisers à travers la voilette!

eller en Bekendelse, der først overrasker ved sin Spidsfindighed, men dog rummer en fin Sandhed:

J'ai savouré longtemps la douceur d'être dupe.

Ypperligt er Indledningsdigtet, der strax anslaar de Strenge, hvis smægtende og dæmpede Toner bølger gennem Samlingen:

Afin de mieux louer vos charmes endormeurs,
souvenirs que j'adore, helas! et dont je meurs,
j'évoquerai, dans une ineffable ballade,
aux pieds du grand fauteuil d'une reine malade,
un page de douze ans aux traits déjà pâlis
qui dans les coussins bleus brodés de fleurs de lis,
soupirera des airs sur une mandoline,
pour voir, pâle parmi la pâle mousseline,
la reine soulever son beau front douloureux,
et surtout pour sentir, trop précoce amoureux,
dans ses lourds cheveux blonds où le hasard la laisse
une fiévreuse main jouer avec mollesse.

Siden blev Coppée Sainte-Beuves Efterfølger i den realistiske Genre, hvor han kun undtagelsesvis hæver Verset til at blive mere end rimet Journalistik, og hvor Følelsen altfor ofte svømmer ud i en vulgær Sentimentalitet.

Banville var en virtuosmæssig Jonglør, der legede behændigt med Ord, Rytmer og Rim og tillige i sin Bog »Petit traité de poésie Française« optraadte som Parnassets theoretiske Lovgiver. Banville priste med en saa afguderisk Ærefrygt Rimet paa Bekostning af de andre Bestanddele, der tilsammen skaber Verset, at det for en Del blev mod dette Rimets Tyranni, at de nye Digtere rejste sig. Sainte-Beuve havde næret en lignende overtroisk Tillid til Rimets Velgærninger.

Banville kendte ikke til Begrænsning. Selv naar han anstrenger sig for at oversætte i Verset Indtryk fra den bildende Kunst, kommer hans Strofer til at mangle skarpe Konturer. Der er over hans altfor pompøst klingende Vers en Glimren og Glitren, der kan blænde ved første Læsning, men som hurtigt trætter. Han gav aldrig særegne Tanker eller nye Følelser Udtryk.

Naar hans Vers samler sig om en Idé, som i det Digt der hedder l'Exil des Dieux (i Samlingen Les Exilés) og skildrer de græske Guders Klagesang, over at Menneskene ophørte med at dyrke dem, da bliver det værdifulde stadig de Billeder, der priser den rent sanselige Skønhed. Han beruser sig i Skildringen af Afrodites Haarpragt:

> Mais, dénoués, épars, ses cheveux de soleil
> tombent sur son épaule, et leur masse profonde
> comme d'une fleuve d'or en fusion l'inonde.

Han har vidst at give Afrodites Ord til Mennesket

en egen Blanding af Vrede og Vemod, fordi han selv var en Dyrker af de fine og lette Sanseberuselser:

> Ce doux enivrement des êtres, ce baiser
> des choses qui toujours voltigeait sur tes lèvres,
> ce grand courant de joie et d'amour, tu t'en sèvres!

En mere eksklusiv Elsker af den ydre Skønhed vil det være vanskeligt at finde. Et Digt som Le cher fantôme er meget betegnende for Banvilles Sympathier.

Det er en lang Monolog, en Elskers Tanker ved den døde Elskedes Grav. Det er ikke hendes Sjæl, han begræder, thi alt siger ham, at Sjælen:

> ... s'élancera vers les astres de feu
> comme un puissant oiseau pour se plonger, ravie,
> dans les ruissellements de joie et dans la Vie.

Men det er hendes »forme adorable«, han begræder:

> Quoi! disais-je, cet or, ces roses, ces blancheurs,
> cette chair, où couraient les plus douces fraîcheurs
> son bras pur, ces lueurs fauves qui m'enivraient
> ces pourpres, ces rougeurs, ces lèvres qui s'ouvraient
> voluptueusement ainsi que des corolles,
> tout cela n'est plus rien désormais ...

Saa genser han hende i en Drøm, og hun taler længe til ham, fortæller ham, at Døden ikke tilintetgør Legemet:

> Mes cheveux fulgurants, effluves de lumières
> vivent; et ces couleurs, ces formes, ces contours
> que tu nommais jadis mon corps, vivent toujours.

Men til at udvikle, hvorledes alt i hendes Skønhed

nu er »rajeuni par une apothéose«, fordredes der en langt stærkere og sælsommere Fantasi, end Banville ejede (noget saadant kan Shelley skildre). Det lyder grueligt fattigt, naar Banville lader hende sige:

Mon esprit est lumière, et mes sens plus parfaits
pénètrent d'un seul coup la cause et les effets.

Men ejendommeligt er det, at denne hedenske Skønhedselsker trøstede sig med den kristne Tro paa »Kødets Opstandelse«.

En langt betydeligere Digter er Léon Dierx, som ved de yngre Digteres Afstemning afløste Mallarmé som »Roi des Poètes«. Mallarmé havde arvet Tronen efter Verlaine, hvis Forgænger var Leconte de Lisle.

Léon Dierx digter meget udsøgt og ofte dybt indtrængende om det hemmelighedsfulde i Naturen og i Menneskesjælen; han har sin Styrke i at male Efteraarslandskaber og tusmørkeagtige Sjælstilstande.

Han er ofte stærkt paavirket af Baudelaire og Leconte de Lisle. Enkelte Linjer kan strax bringe visse af Baudelaires i Erindring og i nogle af de erotiske Digte (f. Eks. La Courtisane og Trop loin) er Grundstemningen næsten helt den samme som hos Forgængeren. Og i det Digt, der slutter Digtsamlingen Les lèvres closes (den mest beundrede af de fire, han har udgivet) er Aanden ganske Leconte de Lisles. Det hedder Marche funèbre og det er »le chœur des derniers hommes« som taler:

— — —
Les ténèbres sur nous amassent leurs replis.
Là-haut, rien désormais qui regarde et réponde.

Derniers fils de Caïn! les temps sont accomplis.
Pour toujours, cette fois, la mort est dans le monde.

De siger til Solen:

Soleil, qui mûrissais beauté, forme et jeunesse,
faisais chanter les bois et rire les remords,
nous n'avons, nous, connu, soleil des siècles morts!
que ta lueur fumeuse et ta triste caresse.

Og til Elskoven, det gamle Spøgelse, at deres tomme Sjæl er blevet dens frygtelige Grav.

Maaske kunde et Digt som hans berømte Lazare heller ikke tænkes, uden Leconte de Lisle var gaaet forud. Men det er overmaade interessant og rummer lige saa meget psykologisk Dybsind som de bedste af Forgængerens.

Et Lazare à la voix de Jésus s'éveilla.
Livide, il se dressa d'un bond dans les ténèbres;
il sortit, trébuchant dans ses liens funèbres,
puis, tout droit devant lui, grave et seul, s'en alla.

Ene og alvorlig gik han omkring i Byen ligesom søgende En, han ikke mere kunde finde, stødende sig, ved hvert af sine Skridt, paa Livets Ting.

Han gik, vaklende som et Barn, uhyggelig som en Galning. Mængden aabnede sig foran ham. Ingen vovede at tale til ham, han strejfede om, som En der kvæles i en usund Luft. Det var som om Blikket i hans Øjne ikke kunde slippe ud. Uden at begribe noget af Jordens Summen, begravet i sin usigelige Drøm, kom han og gik han tavst, forfærdet selv over sin grufulde Hemmelighed. I Bethania frygtede alle, Store og Smaa, den dunkle Rædsel, som svømmede i hans Øjne.

Blafard ressuscité qu'avaient mordu les vers!
Pouvais-tu te reprendre aux soucis de ce monde,
o toi qui rapportais dans ta stupeur profonde
la scienee interdite à l'avide univers.

Beundringsværdigt fortætter hele Digtets Stemning og Ide sig i den afsluttende Strofe:

Que de fois l'on te vit dans les gazons épais
te mouvoir, seul et grave, autour des cimetières,
enviant tous ces morts qui dans leurs lits de pierres,
un jour s'étaient couchés pour n'en sortir jamais!

Men der findes andre Partier i Dierx' Digtning, som er originale i en mere absolut Forstand, som ikke bringer nogen anden foregaaende Digter i Erindring. Naar Dierx her er sat sidst blandt Parnassisterne, er Grunden den, at han i langt højere Grad end nogen af de andre er den intime Følelses Digter. Der findes i hans Produktion besynderlige Drømmerier og Digte, hvor de subtileste Følelsesnuancer er indfangede i saa umiddelbart vibrerende Vers, at de naar meget ud over det, Sully Prudhomme evnede, og viser direkte hen til Verlaine.

Léon Dierx anvender Gentagelsen paa en finere Maade, end det nogensinde tidligere var sket. Snart er det visse af Strofens Rim, snart er det en hel Linje, der, stadig lidt ændret, vender tilbage, og disse Gentagelser bringer En Indtrykket saa nært, de bevirker, at den Stemning eller de Stemningskomplekser, som Digtet gemmer, baner sig Vej, uimodstaaeligt, lige ind i Ens Nerver. I det store Digt Le rêve de la Mort er det Rimenes Tilbagevenden der frembringer den koglende Besnærelse. Læser man de to sidste af Digtets fjorten Strofer langsomt højt for sig

selv, da vil disse Rytmers monotone Musik bringe en sagte og sikker Fornemmelse af Hensegnen, som under en Bedøvelse:

La nuit filtrait en moi, fraîche comme un breuvage;
mes pores la buvaient délicieusement;
je me sentais bercé par son enivrement;
et toujours j'approchais du ténébreux rivage
où l'ombre, dans les corps filtre comme un breuvage.
Le Léthe de la nuit délicieusement
m'imprégnait d'un silence ineffable; et la vie
ne comprendra jamais le silence et la nuit
qui, de plus en plus doux pour la chair asservie
croissaient comme le jour, montaient comme le bruit.

Et maintenant au bord de l'Érèbe immobile,
sous l'œil démésuré d'un fixe et noir soleil,
je reposais dissous dans l'éternel sommeil,
fécondant sans efforts les vaisseaux de l'argile.
Toujours plus obscurcis, dans l'Érèbe immobile
tombaient les longs rayons d'un fixe et long soleil;
et je comptais sans fin, ainsi que des secondes
les siècles un par un tombés des mornes cieux,
les siècles morts tombés de l'amas des vieux mondes,
tombés dans le néant noir et silencieux.

Léon Dierx er Aftnernes og Nætternes Digter.

Et Digt som La nuit de Juin er helt gennemtrængt af »la langeur morbide« og han ved at personificere Naturen paa en ejendommelig Maade. Dejligt skildrer han Natten som en majestætisk Kvinde, der glider langsomt hen under Træerne og slæber bag sig, bort over Græsset, sit Haars tunge Kappe. Og et Billede som dette om Maanen har haft stor Indflydelse paa flere af de efterfølgende Digtere:

Comme sort du satin une épaule charnue,
la lune à l'horizon sort des nuages bruns,
et plus languissamment s'élève large at nue.

I Soir d'Octobre smelter Naturstemningen saa fuldkomment sammen med Sjælstilstanden, at hele Digtet føles som eet stort og meget intimt Metafor. I intet af Dierx' Digte anvendes Gentagelsen paa en saa ny og saa sammensat Maade. Den gennemtrænger hele Digtet.

Man vil af Begyndelseslinjerne se, hvorledes Linjerne forener sig til en eneste langstrakt Tone, derved at noget i det ene næsten hver Gang kommer igen i den følgende paa en saadan Maade, at hver Linje ligesom bærer i sig den foregaaendes Ekko. Og desuden kommer den fjerde Linje om Aftenklokken adskillige Gange ændret tilbage, saaledes at hele Digtet fyldes af en sørgmodig og højtidelig Klokkeklang:

Un long frisson descend des coteaux aux vallées;
des coteaux et des bois, dans la plaine et les champs,
le frisson de la nuit passe vers les allées.
— Oh! l'angelus du soir dans les soleils couchants! —
Sous une haleine froide au loin meurent les chants,
les rires et les chants dans les brumes épaisses.
Dans la brume qui monte ondule un souffle lent;
un souffle lent répand ses dernières caresses,
sa caresse attristée au fond du bois tremblant.
Les bois tremblent; la feuille en flocon sec tournoie,
tournoie et tombe au bord des sentiers désertés;
sur la route déserte un brouillard qui la noie,
un brouillard jaune étend ses blafardes clartés.

Og som hele denne Del af Digtet er fyldt af alt det svimmelfuldt smægtende i Efteraaret, saaledes finder han lidt

længere henne i Digtet saare personlige Udtryk for den graa og dybe Tristhed:

Les jours frileux et courts arrivent. C'est l'automne.
— Comme elle vibre en nous, la cloche qui bourdonne! —
l'automne avec la pluie et les neiges, demain
versera les regrets et l'ennui monotone;
le monotone ennui de vivre est en chemin!

Denne sidste Linje er med Rette berømt; det er ikke ofte at en Linje kommer til at give Genlyd saa længe i Ens Erindring.

I Digtets Slutningslinjer blander Klokkens, Efteraarsskovens og Menneskehjertets Stemning sig til et uløseligt Hele:

Écoute, écoute en toi, sous leur cendre et sans flamme
tous tes chers souvenirs tressaillir à la fois
avec le glas mourant de la cloche lointaine!
Une autre maintenant lui répond à voix pleine.
Écoute à travers l'ombre, entends avec langeur
ces cloches tristement qui sonnent dans la plaine,
qui vibrent tristement, longuement dans ton cœur!

Men intet af alle Leon Dierx' skønne Digte forekommer mig mere nyt, mere mærkeligt end Le Survivant. Man vil forgæves i hele den foregaaende franske Lyrik lede efter et Digt, hvor Alexandrinerne er opløste paa en saa forbavsende rig Maade, hvor de har faaet en saadan Evne til at omslutte det aller hemmeligste der, pludseligt, glimter frem fra Gemytslivets Dybder, og svinder igen og efterlader i Sjælen et Drømmeri, hvor Uro blander sig med Mindets Sødme, et Savn, hvori Hjemvéen suger, med en spændt Ekstase. Og rytmisk set er det overmaade fremragende derved, at det, hvis hver Linje blev udstyk-

ket efter de to, tre, fire Censursteder, vilde blive et Digt skrevet i »det frie Vers«, som ikke vilde staa tilbage for de bedste, den symbolistiske Poesi har frembragt. Jeg skal anføre Begyndelsen og Slutningen, og man vil heraf faa tilstrækkeligt Indtryk af dette sublime Digt, der er et Eksempel paa, hvorledes de virkelige Digtere stadig er i Stand til at faa noget nyt ud af de Emner, som man troede var opgivne, fordi tidligere Genier havde givet dem saadanne Udtryk, at man antog, de ikke kunde fornyes. Siden Edgar Poes The Raven og Ulalume er der utvivlsomt ikke skrevet et Digt, hvori en Elskers Længsel imod den døde Elskede faar saa nagende og dog saa dybt resigneret et Udtryk:

Je sors des bois. Je rentre en ma vie. O prisons
de nos songes! Combats ou pleurs que nous taisons!
Le jour s'en va. Le bleu du ciel pâlit. C'est l'heure
tranquille. — Un souffle; un seul. — Souffle étrange! — Il m'effleure
et s'éteint. — Je soupire et pense à lui. C'était
un toucher! — Le soleil s'engouffre. Tout se tait.
L'ombre augmente. La route est longue, la nuit proche.
Elle arrive. Elle monte en nous, comme un reproche.
Il venait de très loin, ce souffle! J'en frémis.
Il semblait expirer en moi. Je l'ai transmis;
où donc? vers qui? — Mon cœur bat avec violence;
Je n'entends que mes pas. — Quel désert! Quel silence!
Ce souffle était si faible! et si doux! — La forêt
ne l'a point arrêté pourtant. Il se mourait.
C'est en moi qu'il est mort. Vivait-il? — Des lumières
s'allument. — Durs travaux des champs! Pauvres chaumières!
— Ce souffle! on aurait dit une aile; un être errant!
Il est tant de secrets! Hélas! qui les comprend?
— — — —
Une étoile! Vénus! qui passe au crépuscule!
— Il était triste autant, ce souffle! et si léger!

Qu'apportait-il? — Moi seul l'ai senti voltiger.
J'en suis sûr: il voulait depuis longtemps renaître.
Est-ce en quelqu'un? — Le froid de la mort me pénètre.
C'était comme un dernier effort vers moi; si lent!
Si las! Comme un suprême effluve s'exhalant;
comme un adieu resté muet; comme une haleine;
comme une voix défunte; — Oh! la brume! Elle est pleine
de fantômes. Je marche à travers eux. Qui sait?
S'il était échappé d'une tombe! Il poussait
un souvenir de plainte, un rappel de caresse,
quelque message au but. — J'en frissonne. Serait-ce
l'envoi que j'ai longtemps espéré? — Nos douleurs
s'apaisent; puis les jours nouveaux portent les leurs.
On ne sait quoi nous traîne; on va. Lâche habitude!
D'autres liens, les sots espoirs, la vaine étude!
L'on doute. L'on oublie. — Est-ce possible? On croit
oublier! Mais en nous le cyprès planté croît.
Il est là; bien plus haut que la nuit! Sur les fastes
de ma vie il s'étend toujours. Ombres néfastes!
Un souffle! C'est vous qu'il cherchait. — Le ciel brille,
vainement! — Dans ma chair fouille, racine! vrille
aux cent pointes! C'est toi qu'il réveille; et venu
de là-bas! — Mon soupir? Qu'avais-je reconnu?
Cette odeur d'autrefois! Cette tendresse amie?...
Était-ce un rêve en peine? Un rêve d'endormie?
Le rêve d'abandon d'une poussière? — Oh! oui,
dors en moi, rêve en moi, jeune amour enfui!

Det er rimeligt, at Digteren til dette Digt blev det nye Slægtled kær. Thi der findes i dette Sjælemaleri en Evne til at faa de indre Fænomener til at røre sig i al deres ubevidste Friskhed, som den golde »psykologiske« Skole slet ikke ejede. Den Psykologi, der faar varsomme, slørede Udtryk i dette Digt, er hundredfold værdifuldere end Bourgets. Grove og magre er Bourgets Udredninger sammenlignede med denne Poesis Nuancer, dens Bitoner, dens Halvlys; her udfolder det dunkle og dybe Liv sig

frit, som ganske kvæles i den Bourget'ske Romans tørre og skarpe Dag.

IX

Man vil af Verlaines lille berømte Digt Art poétique i Jadis et Naguère (hans 5te Samling) faa et klarere Indtryk af den Revolte imod Parnasset, der skabtes af den symbolistiske Skole, end ved at bane sig Vej igennem den Urskov af theoretiske Artikler, som denne Bevægelse har bragt til Verden.

Oprøret imod Rimet:

O qui dira la tort de la Rime!
Quel enfant sourd ou quel nègre fou
nous a forgé ce bijou d'un sou
qui sonne creux et faux sous la lime?

Trangen til Musiken som det væsentligste i Verset i Modsætning til Parnassets Dyrkelse af det plastiske og maleriske; Leden ved de altfor kendte Rytmeformers Monotoni:

De la musique avant toute chose!
Et pour cela préfère l'Impair
plus vague et plus soluble dans l'air
sans rien en lui qui pèse ou qui pose.

Rien de plus cher que la chanson grise
où l'Indécis au Précis se joint.

Forkærligheden for Nuancens Finesser i Modsætning til Farvens Brutalitet:

Car nous voulons la nuance encore,
pas la couleur, rien que la nuance!
Oh! la nuance seule fiance
le rêve au rêve et la flûte au cor!

Trangen til de søde, vage Drømmerier:

De la musique encore et toujours!
que ton vers soit la chose envolée
qu'on sent qui fuit d'une âme en allée
vers d'autres cieux et d'autres amours.

Den følgende Strofe er særligt beundringsværdig. Men man maa neppe tage dette Udbrud af Foragt for de arbejdsomme »professionals« i Litteraturen for alvorligt. Verlaine var selv en fin og søgende Kunstner der elskede sin Kunst.

Que ton vers soit la bonne aventure
éparse au vent crispé du matin
qui va fleurant la menthe et le thym ...
Et tout le reste est littérature!

Disse sidste Vers viser tilbage til Mussets Poetik i »Après une lecture«, men man tilgiver langt lettere Verlaine dette Lunes kaade Foragt, fordi han til at udtrykke den anvender sin fuldkomne og fortryllende Kunst. Ligesaa lidt bør man tage hans heftige Angreb paa Rimet for alvorligt: Verlaine har ikke i eet eneste af sine mange hundrede Digte opgivet Rimet i een eneste Strofe.

Verlaines Digtning er i den franske Poesi i det 19de Aarhundrede noget afgørende nyt. Verlaine gav det ræsonnerende, veltalende, pathetiske Frankrig den rene S a n g, som det beundrende og misundeligt havde hørt

paa det engelske og tyske Sprog, og som i Shelleys og Goethes Lyrik havde faaet sine højeste Udtryk. Der er i Verlaines Poesi intet tilbage af den romantiske Rhetorik og næsten intet af den veltalende Pathos, der hos nogle af Parnassisterne var baade pompøs og sublim; Verlaine yndede heller ikke den:

Prends l'éloquence et tords-lui son cou!

raaber han vredt i sin »Art poétique«.

Naar Musset i Rolla gribende siger:

Je suis venu trop tard dans un monde trop vieux

følger nødvendigt et almindeligt Ræsonnement efter:

d'un siècle sans espoir naît un siècle sans crainte.

Hos Verlaine kommer det sukkende fra Hjertets Dyb, stilfærdigt og uden Omsvøb:

Suis-je né trop tôt ou trop tard?
Qu'est-ce que je fais en ce monde?
O vous tous, ma peine est profonde.
Priez pour le pauvre Gaspard.

Hus Musset siger Musen i sin lange veltalende Prædiken:

Qu'as-tu fait de ta vie et de ta liberté?
Qu'as-tu fait, mon amant, des jours de ta jeunesse?

Det er muligt, at Verlaine har haft en dunkel Mindelse om disse Ord, da han igennem Fængselsvinduet saa lidt af den blaa og rene Himmel og hørte en Klokke

ringe blidt og en lille Fugl udsynge sin Klage. Da han hørte de fredelige Lyde, som naaede op til ham fra Landsbyen, jamrede det i hans Sjæl:

Qu'as-tu fait, o toi que voilà
pleurant sans cesse,
dis, qu'as-tu fait, toi que voilà
de ta jeunesse?

Naar — hvad der saare sjældent er Tilfældet — Verlaines Poesi har litterære Mindelser i sig, da er Udtrykket fornyet i den Grad, at det er næsten uigenkendeligt, voldsomt paatrykt hans Personligheds Stempel.

Verlaine var ganske uberørt af det analytiske i den franske Aand, der elsker at opløse Følelserne og Sansningerne og give Bestanddelene hver for sig. Han gav dem fra sig i deres hele oprindelige, uragtige Tilstand uden at lade nogensomhelst Refleksion bringe Orden i den primitive Forvirring. Hans Digtning har derved bragt en Berigelse af Kendskabet til Sansningernes og Følelsernes »underbevidste« Liv. Ingen Poesi overhovedet indeholder maaske saa mange Dokumenter til Forstaaelse af det Ubevidste eller Underbevidste. I hans Vers lever og rører sig alt det skjulte, flygtige, duftende, der næsten altid blev kvalt i Sully Prudhommes Poesi, da det skulde genfødes i Versets nøjagtige Form.

Verlaines Vers indfangede Farvernes og Lydenes allerinderste Nuancer, Instinkternes utydeligste Mumlen, Begærenes Hvislen eller Knurren. De fortæller ikke, omskriver ikke, men Tingene afslører sig selv.

Digtet Les Ingénus fra Les fêtes galantes (den Samling hvor Watteaus Malerier for første Gang er over-

førte i en Digtning, der naar Malerens Værk i udsøgt Manierisme og den sært tungsindige Vellyst) slutter med denne Strofe:

Le soir tombait, un soir équivoque d'automne:
Les belles, se pendant rêveuses à nos bras,
dirent alors des mots si spécieux, tout bas,
que notre âme depuis tremble et s'étonne.

Det samme gælder om Verlaine: han har fra Gemyttets inderste Verden nynnet kostelige Hemmeligheder frem, med en ganske sagte Stemme; og man skælver ved at høre hans Stemme og undres over, at det er muligt at tale i Rytmens og Rimets Kunst om disse Sindstilstande, hvor Sansningerne og Følelserne ligger tæt, uløseligt sammenslyngede.

Da Verlaine med sine Strofer frembringer hele smaa Melodier, er det klart, at den enkelte Linje ikke kan blive saa dominerende som den var hos de foregaaende store Lyrikere. Han bruger ogsaa meget ofte kortere Versemaal end Alexandrineren. Men hans Geni er saa rigt, at han, naar han anvender den, i en eller to Linjer kan give et helt psykologisk Billede af en forbavsende Dybde:

Beauté des femmes, leur faiblesse, et ces mains pâles
qui font souvent le bien et peuvent tout le mal.
— — —

Saaledes begynder en af Sonnetterne i Sagesse.

Og naar han engang imellem fortæller, bliver hans Fortælling enestaaende lyrisk derved, at han kun antyder Begivenhederne, springer Mellemled over, ikke beskriver Omgivelserne, men kun giver en Anelse om dem, hvor-

ved han lykkeligt aabner for alle Fantasiens Sluser. Saaledes i Sonnetten i Sagesse, der begynder med den Hundreder af Gange citerede Linje:

L'espoir luit comme un brin de paille dans l'étable.

og som slutter med den ikke mindre berømte, der samler som i en Knude alle Reconvalescentstemningerne og aabner paa Klem, halvt tungsindigt og i en stadig angstfuld Mistillid, Haabets Dør ud imod Fremtiden:

Ah, quand refleuriront les roses de Septembre!

Verlaines Poesi var ganske individuel, og der var i dette Individ saa mange Individer. Det vilde fordre en omfangsrig selvstændig Undersøgelse at paavise Mangfoldigheden af de Nuancer, som Verlaines Stil antager, efter som det er den bitre »Saturnien«, der digter, den glødende, inderlige Mystiker, der førte »Sagesse«'s lange Samtaler med Gud, den blide Kærlighedspoet, der er lutter kysk og andagtsfuld Bæven, den kønsligt besatte, blodigt kyniske Kødets Forherliger, den vagabonderende Sanger af »les romances sans paroles«, den fuldkomment Ensomme, der udstødte skærende Skrig eller dumpe Suk af Angst, af Savn, af Forladthed og af den Fortvivlelse, der er helt uden Haab.

Til nogle af Verlaines kyniske Elskovsdigte kan man finde en Art Forbilleder i Strofer af Villons »Grand Testament«, men ellers hører han til de ganske faa blandt Digterne, der er uden Forgængere, og som derfor har givet Menneskene ukendte Glæder.

Verlaine var overmaade tidligt udviklet. Allerede i

sin første Bog: Poèmes Saturniens havde han fundet sin personlige Tone. I denne Samling staar det berømte Digt Chanson d'Automne hvor Strofen synger, hvor hele Stemningen, fraset Ordenes Betydning, toner ud af de Klange, der fremkommer ved Vokalernes Sammensætning:

Les sanglots longs
des violons
de l'automne
blessent mon cœur
d'une langueur monotone.

Han havde allerede da Evnen til, ved Kommaer, at gøre en enkelt Linje besynderligt langsom, tøvende, som om Ordene betænkte sig længe før de dukkede frem og til at slutte et Digt med en Linje, der altid vil hjemsøge den, der eengang har hørt den, en Linje af en netop ligesaa ubestemmelig som umiddelbart dragende Magt. Et Eksempel er Digtet Mon rêve familier, en Sonnet der begynder med Strofen:

Je fais souvent ce rêve étrange et pénétrant
d'une femme inconnue, et que j'aime et qui m'aime,
et qui n'est chaque fois, ni tout à fait la même
ni tout à fait une autre, et m'aime et me comprend.

og som slutter med de Linjer, som alle indeslutter et langt Drømmeri:

Est-elle brune, blonde ou rousse? Je l'ignore.
Son nom? Je me souviens qu'il est doux et sonore
comme ceux des aimés que la Vie exila.

Son regard est pareil aux regards des statues,
et pour sa voix, lointaine, et calme, et grave, elle a
l'inflexion des voix chères qui se sont tues.

Og vil man have et Indtryk af hvorledes han allerede da formaaede at omsætte det indre Livs Fænomener i Billeder, skal man læse det Digt, der hedder Le Rossignol, som maa siges at have haft en afgørende Indflydelse paa Henri de Régniers Poesi. Man vil tillige i Digtets Slutning se, hvorledes Verlaine allerede i sin Ungdom ikke beskrev, men fremmanede, saaledes at der hos Læseren fødes en Totalstemning:

Comme un vol criard d'oiseaux en émoi,
tous mes souvenirs s'abattent sur moi,
s'abattent parmi le feuillage jaune
de mon cœur mirant sou tronc plié d'aune
au tain violet de l'eau des Regrets
qui mélancoliquement coule auprés,
s'abattent, et puis la rumeur mauvaise
qu'une brise moite en montant apaise,
s'éteint par dégrés dans l'arbre si bien,
qu'au bout d'un instant on n'entend plus rien,
plus rien que la voix célébrant l'Absente,
plus rien que la voix — ô si languissante! —
de l'oiseau qui fut mon premier amour,
at qui chante encore comme au premier jour;
et dans la splendeur triste d'une lune,
se levant blafarde et solennelle, une
nuit mélancolique et lourde d'été,
pleine de silence et d'obscurité,
berce sur l'azur qu'un vent doux effleure
l'arbre qui frissonne et l'oiseau qui pleure.

Men sit mest definitive Udtryk fik Verlaines Poesi i de Sange, der spreder sine flygtende og uendeligt fine Dufte over Les romances sans paroles' og Sagesse's Sider.

Verlaine forstod at give det Ubestemmeligste Udtryk

uden nogensinde at forfalde til Sortsnakkeri, som nogle af de senere Digtere gjorde.

Litteraturen ejer ikke mange Kunstværker, saa skrøbeligt skønne, saa inderligt hviskende som dette, der aabner Les Romances sans paroles:

C'est l'extase langoureuse,
c'est la fatigue amoureuse,
c'est tous les frissons des bois
parmi l'étreinte des brises,
c'est, vers les ramures grises
le chœur des petites voix.

O le frêle et frais murmure!
Cela gazouille et susure,
cela ressemble au cri doux
que l'herbe agitée expire ...
Tu dirais, sous l'eau qui vire,
le roulis sourd des cailloux.

Cette âme qui se lamente
en cette plainte dormante
c'est la nôtre, n'est-ce pas?
La mienne, dis, et la tienne
dont s'exhale l'humble antienne
par ce tiède soir, tout bas?

Et saadant Digt er »et Kor af de smaa Stemmer«, men i Naturens og Sjælens smaa Stemmer synes netop Livets vanskeligst tilgængelige Hemmeligheder at skjule sig. Og i Verlaines Poesi taler disse smaa Stemmer fra Gemyttets hemmelighedssvøbte Mørke oftere end i den tidligere franske Poesi. Undertiden nærmer Ordene sig helt den Tavshed, der breder sig, uden Grænser, fra det Tidspunkt, hvor alle menneskelige Lyde, hjælpeløst, maa forstumme:

Un grand sommeil noir
tombe sur ma vie:
Dormez, tout espoir,
dormez, toute envie!

Je ne vois plus rien,
je perds la mémoire
du mal et du bien ...
O la triste histoire!

Je suis un berceau
qu'une main balance
au creux d'un caveau:
Silence, silence!

I et Digt som dette er Tonen simpel som i en Folkevise. Saadanne Vers har ingen af de senere Digtere forsøgt at efterligne. Andre af Verlaine har derimod haft den største Indflydelse paa det efterfølgende Slægtled, f. Eks. dette, der viser hvilken enestaaende Sans Verlaine havde for de sjælelige og sanselige Korrespondancer, hvorledes han kunde frembringe en Syntese, der hvor andre Digtere gaar, møjsommeligt, analytisk til Værks. Læser man dette Digt, da kommer man ind under en Svimlen, som blev der aabnet en Dør til et Drivhus, hvorfra alle de tungest krydrede Blomsters Dufte slog En samlede i Møde:

Le Souvenir avec le Crépuscule
rougeoie et tremble à l'ardent horizon
de l'Éspérance en flamme qui recule
et s'agrandit ainsi qu'une cloison
mystérieuse où mainte floraison
— dahlia, lys, tulipe et renoncule —
s'élance au tour d'un treillis et circule
parmi la maladive exhalaison

de parfums lourds et chauds, dont le poison
— dahlia, lys, tulipe et renoncule —
noyant mes sens, mon âme et ma raison,
mêle dans une immense pâmoison
le Souvenir avec le Crépuscule.

Dette Digt skrev Verlaine, da han var i Begyndelsen af 20erne. Han var allerede da en Mester.

Ligesaa højt som Verlaine elskede den symbolistiske Skole den Digter, der er hans polære Modsætning, den besværlige, byzantinsk raffinerede Mallarmé, der var hjemsøgt af Lidenskab for at udsige Tingene paa en hel ny Maade, og som af denne sproglige Lidenskab, hvis Sygdom var endnu langt hæftigere end Baudelaires og Flauberts, blev drevet ud i syntaksiske Eksperimenter, der gør hele den sidste Part af hans Produktion til en saa godt som uforstaaelig Læsning for alle dem, der ikke har hørt ham give Nøgler til Forstaaelsen af den Maade, hvorpaa han forbandt Ideerne. Hans eneste store Digt L'après-midi d'un faune er endnu oversaaet med sproglige Ædelstene ligesom hans første meget Baudelaire'ske Digte. Og for den, der læser dette Digt omhyggeligt, Gang paa Gang, vil der stadig aabne sig nye og forførende Perspektiver. Régnier skriver om dette Digt: »Le roseau a encore la fraîcheur de la source natale où il fut cueilli, avant que, durci au vent qui le déssèche, il devienne la pointe aiguë qui trace sur les tablettes l'arabesque sonore qui sera comme la ligne musicale de l'idée«.

Men efterhaanden forsvinder den sanselige Sprogsubstans og Sætningen bevarer kun sin saa at sige nøgne Strukturs Relief. Sin Lyst til at skabe noget uhørt og give snarere en Allusion til Tingene end en Beskrivelse af dem, fordi han mistvivlede om, at Ordet nogensinde »kunde lukke sig om virkelige Stene«, har han udtrykt i dette lille Stykke: »Le vers qui de plusieurs vocables refait un mot total, neuf, étranger à la langue, et comme incantatoire, nie, d'un trait souverain, le hasard demeuré aux termes et vous cause cette surprise de n'avoir ouï jamais tel fragment ordinaire d'élocution, en même temps que la reminiscence de l'objet nommé baigne dans une neuve atmosphère«.

Mallarmés Poesi aabner sig kun langsomt, men for den, der giver sig Tid til at trænge ind i den, er der bestandig nye intellektuelle Fester beredt, nye Ordets udsøgte Glæder; de Skygger, som den Mallarméske Dunkelhed breder over hans Værk, indbyder til lange og uanede Drømmerier. Der er i den franske Litteratur saa faa Digtere, over hvis Bøger man bestandig kan drømme, som aabner for straalende indre Verdener. De altfor klare Værker opfordrer ikke til gentagen Læsning.

Mallarmés slørede, fortættede og nuancerede Poesi er en sildig Kulturs Aftenblomst, som, bange for Solen og Menneskene, har foldet sig sammen. Mallarmé lukkede sig inde i Dunkelheden. »Han satte en Klostermur mellem sig og Omverdenens Forstaaelse«.

Ligesom Hugo følte sig bestyrtet ved Baudelaires Poesi og udtalte sit berømte: »Il a donné aux choses un frisson nouveau«, saaledes følte Baudelaire i sine sidste Dage en dyb Forbavselse over Mallarmés første Digte,

over at det virkelig havde vist sig muligt yderligere at koncentrere, nuancere, raffinere hans egen koncentrerede, nuancerede, raffinerede Poesi.

»L'œuvre de Mallarmé« — skriver den udmærkede Kritiker Remy de Gourmont — »est le plus merveilleux prétexte à rêveries qui ait encore été offert aux hommes fatigués de tant d'affirmations lourdes et inutiles; une poésie pleine de doutes, de nuances changeantes et de parfums ambigus, c'est peut-être la seule où nous puissions désormais nous plaire; et si le mot décadence résumait vraiment tous ces charmes d'automne et de crépuscule, on pourrait l'accueillir et en faire même une des clefs de la viole«. —

Det var Mallarmés medfødte Opfattelse af Tingene som Symboler, der gjorde saa overmaade stærkt et Indtryk paa det yngre Slægtleds Digtere. Efter alle Samtidiges Forsikringer — Régnier, Gide, Kahn, Mockel, Mauclair, Gourmont, Wyzewa, Rodenbach, Viélé-Griffin, Morice har alle skrevet Artikler eller Bøger om ham, der er gribende ved deres Inderlighed og Ærbødighed — havde Mallarmés Samtale en Art Trolddomsevne til, dels at opdage Analogier mellem de fjærnt staaende Ting og dels at ane bag Tingene en forborgen Mening, der bandt dem til Ideens usynlige Verden. For ham var Universet som eet uhyre Symbol, til hvis Forklaring det er Digterens alvorligste Opgave at finde Drømmens Nøgler.

De allerfleste af Mallarmés Digte forherliger Drømmen, Menneskets suveræne Evne til at skabe Tilværelsen om efter sin egen Vilje; faa Digtere har næret en mere afgjort Mistillid til det man kalder Realiteterne og for faa Digtere har den indbildte Verden været saa virkelig. Alle-

rede i et af sine første Digte Les Fenêtres udtrykker han sin Lede ved Livet og Verden:

Je fuis et je m'accroche à toutes les croisées
d'où l'on tourne l'épaule à la vie, et, béni,
dans leur verre, lavé d'éternelles rosées,
que dore le matin chaste de l'Infini

je me mire et me vois ange! et je meurs et j'aime
— que la vitre soit l'art, soit la mysticité —
à renaître, portant mon rêve en diadème,
au ciel antérieur où fleurit la Beauté!

Naar man undtager Baudelaires Digt Brumes et Pluies der begynder med Linjerne:

O fins d'automne, hivers, printemps trempés de boue,
endormeuses saisons! je vous aime et vous loue
d'envelopper ainsi mon cœur et mon cerveau
d'un linceul vaporeux et d'un vague tombeau ...

har Kærligheden til Taagen, Hadet til Azurens uforsonlige Blænden aldrig faaet saa intenst et Udtryk som i Mallarmés l'Azur. Hør og mærk hvor disse Strofer maa kunne rulle sig, som et Svøb af sagtmodige Kærtegn, om alle trætte Hjerter og alle altfor spændte Nerver:

Brouillards, montez! versez vos cendres monotones
avec de longs haillons de brume dans les cieux
que noiera le marais livide des automnes
et bâtissez un grand plafond silencieux!

Et toi, sors des étangs léthéens et ramasse
en t'en venant la vase et les pâles roseaux,
cher Ennui, pour boucher d'une main jamais lasse
les grands trous bleus que font méchamment les oiseaux.

Overhovedet er mange af Mallarmés første Digte fyldte af rene Følelses- eller Fornemmelsesudbrud, der alle er i høj Grad personlige. Jeg tror ikke, den mørkeste og tristeste af alle Tilstande, den hvor Mennesket synes færdigt med alt hvad Livet kan byde, har faaet et mere nøgent Udtryk end i Digtet Brise marine, hvis Begyndelseslinjer hører til det oftest anførte i Mallarmés Produktion:

La chair est triste, hélas! et j'ai lu tous les livres.
Fuir! là-bas fuir! Je sens que des oiseaux sont ivres
d'être parmi l'écume inconnue et les cieux!

Der var over nogle af Mallarmés første Digte en sanselig Skønhed, som han senere halvvejs foragtede. Tydeligere end i noget andet af Ungdomsdigtene viser denne sig i Digtet Les Fleurs. Læser man denne første Strofe højt, da hører man at Mallarmé var en Mester i den Kunst at forene Vokalerne til et saare kompliceret og dog harmonisk Hele:

Des avalanches d'or du vieil azur, au jour
premier et de la neige éternelle des astres
jadis tu détachas les grands calices pour
la terre jeune encore et vierge de désastres.

Og de fire Linjer om Liljerne er en Skønhedsekstrakt af en bedøvende Styrke — som var disse Linjer gennemtrængte af talløse dræbte Liljers Safter:

Et tu fis la blancheur sanglotante des lys
qui roulant sur des mers de soupirs qu'elle effleure
à travers l'encens bleu des horizons pâlis
monte rêveusement vers la lune qui pleure!

Denne Sanseskønhed fik sit mest omfattende Udtryk i l'Hérodiade, som Johannes Jørgensen har oversat i »Bekendelse« med dyb Sans for Mallarmés sproglige Finesser (en anden fortræffelig Mallarmé-Oversættelse — Azuren — skyldes Kai Hoffmann).

Siden blev Mallarmés Poesi ganske anderledes kompliceret. Wyzewa udvikler, hvorledes det blev Mallarmés Stolthed at skabe en Poesi, der var et sammensmeltet Hele »et comme la transfiguration artistique d'un état d'âme complet«. Hans store Drøm var den, at hvert af hans Digte skulde henvende sig i lige høj Grad til mange Elementer i Menneskets indre Liv.

Han vilde, at det samme lille Digt skulde være et plastisk Billede, indeholde en Tanke, ja endog et filosofisk Symbol, tolke en Følelse og endelig først og fremmest være en Melodi. Om det nogensinde vil lykkes en Digter at sammentrænge saa mange Bestanddele i en lille Sonnet, er yderst tvivlsomt. Jeg skal anføre en eneste, der er et godt Eksempel paa denne Del af Mallarmés Produktion. Den aabenbarer, hvor smaa de Udgangspunkter er, som leder ham ind i hans Drømmerier. Den viser, hvilken Lede han følte ved at skulle give sin Læser alle Led i Idéassociationerne, hvor meget han elskede at overlade en stor Del til Læserens Selvvirksomhed, Fantasi og Gætteevne. Den tydeliggør, hvor intimt han blandede den ydre og indre Verdens Fænomener, og af hvilken elliptisk Koncision hans Beskrivelser var:

Surgi de la croupe et du bond
d'une verrerie ephémère,
sans fleurir la veillée amère
le col ignoré s'interrompt.

Je crois bien que deux bouches n'ont
bu, ni son amant ni ma mère,
jamais à la même chimère,
moi, sylphe de ce froid plafond!

Le pur vase d'aucun breuvage
que l'inexhaustible veuvage
agonise, mais ne consent.

naif baiser des plus funèbres,
à rien expirer annonçant
une rose dans les ténèbres.

Det var saadanne Digte, som Huysmans' Des Esseintes elskede at begrave sig i, fordi de i lige høj Grad førte ham ind i Drømmen og Grubleriet. Og sikkert er det: en mere sammensat, dobbeltbundet og voldsomt fortættet Poesi er aldrig frembragt. Men man har Lov til langt at foretrække Mallarmés første Digte, der øjeblikkeligt paavirker Ens Sensibilitet, der er udsøgte, men ganske naturlige, og som ejer al Tusmørkets kølige Vederkvægelse efter en hed og altfor blændende Dag.

X

Mallarmés Poesi er Romantikens og Parnassets sidste kunstige Drivhusvegetation. Han er den sidste overforfinede Ætling af flere poetiske Generationer.

De Digtere, der har ladet sig inspirere af ham, er da ogsaa endt i den golde Maner.

Mallarmé og Verlaine havde smidiggjort Alexandrine-

ren i en saadan Grad, at det rimeligvis var Følelsen af vanskeligt at kunne naa videre ved Hjælp af den, der førte de nyhedstørstende unge Digtere til at søge det frie Vers som det naturligste Middel til at oversætte Fornemmelsens og Ideens lønligste, indre Rytme. De anede, at der til at frembringe et udmærket Digt skrevet i frie Vers fordres en absolut Originalitet, fordi her intet er givet i Forvejen, men Formen bestandig maa fødes indvendig fra. I det frie Vers spiller det regelmæssige Stavelsesantal, hvorpaa al tidligere Poesi var bygget, ingen Rolle. Det frie Vers har uimodsigeligt godtgjort, at Accenten og Ordenes Kvantitet kan komme til at fornemmes langt mere umiddelbart, end man tidligere havde ment i Frankrig. Men — det har vist sig i de sidste Aar, at Kærligheden til den skønne og saa bevægelige Alexandriner er dybt indgroet i den franske Nation. Der skrives nu langt færre frie Vers, end der gjordes i Tidsrummet 1885—1895. Mange af de Digtere, og da navnlig Henri de Régnier, der i yngre Dage benyttede det frie Vers med Mesterskab, er saa godt som helt vendt tilbage til det normale. Den eneste, der stadig udelukkende dyrker det, er Viélé-Griffin, men han er ogsaa en af de faa, der altid har vist den inderligste Følelse for Periodernes Harmoni.

De betydningsfuldeste Forandringer, som den nye Poesi har fremkaldt paa Prosodiens Omraade, er Ophævelsen af visse slemme tyranniske Regler, som Parnassets Digtere ikke havde haft Lyst til at bryde: Rimet for Øjet (hvis Princip staar i en saa iøjnefaldende Modstrid med Banvilles Definition af Verset som en Harmoni) og Forbudet mod at lade to Vokaler støde sammen, naar den ene slutter og den anden begynder et Ord, hvis der

ikke foran den anden gaar et aspireret h, hvorved man føres til saadanne Absurditeter som f. Eks. at tillade tu hais og tuai's men at forskyde tu es.

Ligesom det kun var en Del af de nye Digtere, der benyttede det frie Vers, medens mange og ingenlunde de ringeste, (Mænd som Albert Samain og som Rodenbach, der kun benyttede det i en Del af sin sidste Bog: Le miroir du ciel natal) holdt sig til Alexandrineren, og viste hvilken uudtømmelig Livskraft, dette ældgamle og stadig fornyelige Versemaal alligevel havde i sig — saaledes var det kun en Del af de unge Digtere, man kunde benævne Symbolister. Naar man tager dette Ord som en Fællesbetegnelse for de Digtere, der nærer Mistillid til de bedrageriske Sanser og søger ind til det Ubekendte, der skjuler sig bag Fænomenerne, saa passer det i Virkeligheden slet ikke paa disse franske Skribenter.

I hvert Fald har de faa Digtere, som har været hjemsøgt af metafysiske Grublerier, anvendt Sprogets mest sanselige Midler for at give disse Tanker og Drømmerier Udtryk. Dette ser man klart ved at gennemgaa ligegyldig hvilken Digtsamling af Jules Laforgue eller Gustave Kahn.

Men disse Symbolisters Poesi kan betegnes som Ideens Reaktion, dels mod den spontane, rent individuelle Øjeblikspoesi, og dels mod den Del af Parnasset (den ringeste), hvis eneste Lyst var objektivt at beskrive Sanseverdenen. Valdemar Vedel har givet en klar og omfattende Definition af Symbolismen, saaledes som den viser sig hos de yngre Franskmænd, der dyrker Symbolet: »Hændelserne og Oplevelserne faar en videre Betyd-

ning for En end deres eget nominelle Paalydende; de interesserer overhovedet ikke som isolerede Tilfælde, men kun ved at afgive ny Islæt, som Sjælen kan bruge til at væve ind i sin egen Livsdrøm.«

Der er over disse nye Symboler noget meget vagt, vidt og generelt. Det er ikke som hos Vigny store tydelige Idéer, der har faaet Billedets konkrete Form. Man kan jo om man vil — men noget af en æstetisk Synd vil det altid være — ganske bestemt udlægge de Vignyske Symboler. Det er over Ideer som Himlens Tavshed, Geniets Ensomhed, Naturens Ligegyldighed, at hans Vers væver deres sindrige Arabesker. Noget saadant er ikke muligt ved de Symboler, en Rimbaud eller en Régnier har frembragt. Betydningen er af en langt ubestemmeligere Art. Disse Symboler aabner ikke for Tankens klare Dag, men for Drømmeriets formløse Tusmørke. De tydeliggøre ikke visse Begreber eller almindelige Livsfænomener for Læserens Hjærne, men giver Allusioner til det mest uforklarede og uforklarlige i Gemyttets Rørelser. De Vignyske Symboler er saa koncise, at de kun kan fortolkes paa een Maade; de nye Digteres appellerer til Læsernes vidtforskellige Individualiteter.

I det berømte Digt af Arthur Rimbaud: Le bâteau ivre, som dette unaturlig tidlig modne Talent skrev i attenaars Alderen, og som aftvang Mallarmé og Verlaine Udtryk for en forbavset Beundring, og ved Læsningen af hvilket den gamle Hugo udraabte de ofte citerede Ord: Shakespeare enfant!, i dette Digt, hvor der raader en Fantasi saa urskovsfrodig, at det kan sammenlignes med visse af Shelleys og Swinburnes Vers, forbinder Billederne og Klangene sig med fjærne sovende Fornemmel-

ser, ved hvilke der pludselig pirres, og som vaagner op til et konfust, af Søvnen endnu fortumlet Liv.

Mange Læsere har maaske blot nydt denne mægtige tropiske Fantasi, ladet sig beruse saa stærkt af Billedernes Magi, at der ikke er opstaaet i dem en Anelse om alt det, som denne Baad, der ene, forladt af Førerne, glider ned ad de store Floder, indeholder af Hentydninger til Menneskesjælen, dens Fortabthed, dens Svimmelhed, dens opgivende Træthed efter den rastløse og forgæves Søgen efter den Lykke, der bestandig flygter forud og som den aldrig naa'r at gribe.

Der er i dette store Digt Billeder, der kan erindre om Hugos fra hans voldsomste Periode (Fin de Satan).

Men der findes andre, som ikke minder om nogen fransk Digters, men som for en dansk Læser pludseligt bringer Johannes V. Jensen i Erindring (der er i det hele store Ligheder mellem disse Digteres Naturel, deres usædvanlige Sansefornemmelser, deres Drømmerier, der bliver Hallucinationer, deres vilde og umættelige Begær, deres Hjerters intime Blanding af Udvé og Hjemvé).

Johannes V. Jensen kunde i sine mest inspirerede Øjeblikke have skabt disse Billeder:

> ... Et, dès lors, je me suis baigné dans le poème
> de la mer infusé d'astres et latescent,
> dévorant les azurs verts où, flottaison blême
> et ravie, un noyé pensif parfois descend,
>
> où, teignant tout à coup les bleuités, délires
> et rythmes lents sous les rutilements du jour,
> plus fortes que l'alcool, plus vastes que vos lyres,
> fermentent les rousseurs amères de l'amour!

J'ai rêvé la nuit verte aux neiges éblouies,
baisers montant aux yeux des mers avec lenteur:
La circulation des sèves inouïes,
et l'éveil jaune et bleu des phosphores chanteurs.

og i nogle af Slutningslinjerne findes den samme Fornemmelse af Armod, den samme saarede Følsomhed og sugende Hjemvé, som vi kender hos Digteren til »Skovene« og »Den store Sommer«:

Mais vrai, j'ai trop pleuré. Les aubes sont navrantes,
toute lune est atroce et tout soleil amer.
L'âcre amour m'a gonflé de torpeurs enivrantes.
Oh, que ma quille éclate! Oh, que j'aille à la mer!

Si je désire une eau d'Europe, c'est la flache
noire et froide où, vers le crépuscule embaumé,
un enfant accroupi, plein de tristesse, lâche
un bateau frêle comme un papillon de mai.

Eller sé dette lille Digt af Régnier; jeg vælger det som et af de korteste og lettest tilgængelige blandt de mangfoldige Symboler, han har frembragt i sin meget omfangsrige Produktion.

Den første Periode er kølig og graa:

l'Aube fut si pâle hier
sur les doux prés et sur les frêles
qu'au matin clair
un enfant vint parmi les herbes
penchant sur elles
ses mains pures qui y cueillaient des asphodèles.

Den anden tung og bedøvet af Solens Glød:

Midi fut lourd d'orage et morne de soleil
au jardin mort de gloire en son sommeil
léthargique de fleurs et d'arbres.
L'eau était dur à l'œil comme du marbre,
le marbre tiède et clair comme de l'eau
et l'enfant qui vint était beau,
vêtu de pourpre et lamé d'or.
Et longtemps on voyait de tige en tige encore
une à une, saigner les pivoines leur sang
de pétale au passage du bel enfant.

Den tredje lønlig og bedrøvet som et Tusmørke:

l'enfant qui vint ce soir était nu;
il cueillait des roses dans l'ombre;
il sanglotait d'être venu;
il reculait devant son ombre.
C'est en lui nu
que mon destin s'est reconnu.

Meget kan der jo drømmes over disse tre Billeder; man kan betragte dem som en Synthese af et helt Menneskeliv, dets Barndoms ubevidste Fryd, dets Ungdoms frygtløse Lykke, dets Manddom, hvor Tristheden er blevet alene tilbage. Men er der ikke Mennesker, der i en Periode af deres Liv, maaske blot en enkelt Dag, vil kunne se deres Tilværelse spejlet i dette Digts Morgen, Middag og Aften?

Som Symbolismen oftest viste sig, og især blev opfattet i sin første Periode, var Navnet blot en ret intetsigende Fællesbetegnelse for de unge Digteres ofte krampagtige Bestræbelser for at overbyde hinanden i Sammensætningen af de særeste og kraftigste Elixirer. Faa Perioder kan fremvise en saa utrættet og febersyg Jagt efter

sjældne Fornemmelser, kunstige Følelser, uventede Lydforbindelser.

De kæmpede en gold og anstrængende Kamp for at overbyde hinanden i sproglige Raffinementer. Nu er der jo gaaet en Snes Aar og adskillige af dem, der ivrigst deltog i denne Modejagt, er allerede glemte, eller de har skiftet Metode.

Jean Moréas, f. Eks., begyndte som en Sprogets artistiske Tusindkunstner, senere stiftede han den arkaiserende »École romane« og fik en halv Snes Elever; men i sin tredje og nuværende Periode er han gaaet over til en Stilens klassiske Simpelhed; han har forenklet sin Kunst i den Grad, at han endog stundom kan synes ret banal.

Jeg skal anføre nogle Linjer fra Moréas' første og tredje Periode. Større Forandringer kan en Digter ikke undergaa.

Der var i Samlingen Les Cantilènes Digte, hvis hele Værdi laa i Ordenes Musik (selv om disse Ord ikke nær i den Grad som Gustave Kahns' fra samme Periode (Les palais nomades) blottes for enhver sproglig Mening):

Voix qui revenez, bercez-nous, berceuses voix:
refrains exténués de choses en allées,
et sonnailles de mule au détour des allées,
— Voix qui revenez, bercez-nous, berceuses voix.

Flacons, ô vous, grisez-nous, flacons d'autrefois:
senteurs en des moissons de toisons recélées,
chairs d'ambre, chairs de musc, bouches de giroflées.
— Flacons, ô vous, grisez-nous, flacons d'autrefois.

Eller han søgte at give Fornemmelses- og Følelsesafskygninger, der skulde svare til Verlaines »Romances sans paroles«. Men naar man læser Linjer som disse, mærker man, at Moréas slet ikke ejede Verlaines musikalske Finsans; det som hos Verlaine piblede frem af hans Hjerte saa naturligt som et Kildevæld af Jorden, det føles hos Moréas villet, frembragt med Refleksion:

La voix, songeuse voix de lèvres devinées
éparse dans les sons aigus de l'instrument,
à travers les murs sourds filtre implacablement,
irritant des désirs et des langeurs fanées.

Disse Vers er taget fra hans allerførste Samling: Les Syrtes. Men 15 Aar senere er han naaet til at skrive didaktiske Strofer af den elementæreste Simpelhed:

Ne dites pas: la vie est un joyeux festin;
ou c'est d'un esprit sot ou c'est d'une âme basse.
Surtout ne dites point: elle est malheur sans fin,
c'est d'un mauvais courage et qui trop tôt se lasse.

Riez comme au printemps s'agitent les rameaux,
pleurez comme la bise ou le flot sur la grève,
goûtez tous les plaisirs et souffrez tous les maux
et dites: c'est beaucoup et c'est l'ombre d'un rêve.

Han giver nu en Sørgmodighed af en ejendommelig diskret, næsten sky Karakter en Form af en gennemsigtig Klarhed. Ord og Rytmer er lige præcise. Den der kun kender Moréas som Forfatteren til de i sin Tid saa meget omtalte og omstridte arkaiserende Digte i Le pèlerin passionné, vilde have saare vanskeligt ved at tro, at disse ædle, uaffekterte, blidt bedrøvede Strofer stammer fra den samme Digter:

Le coq chante là-bas: un faible jour tranquille
blanchit autour de moi;
une dernière flamme aux portes de la ville
brille autour de l'octroi.

O mon second berceau, Paris, tu dors encore
quand je suis éveillé
et que j'entends le pouls de mon grand cœur sonore,
sombre et dépareillé.

Que veut-il, que veut-il, ce cœur! Malgré la cendre
du temps, malgré les maux,
Pense-t-il reverdir, comme la tige tendre
se couvre de rameaux?

I dette Versemaal er de fleste af hans Stancer skrevne. Og det er det desillusionerede, der giver de bedste af dem denne tyste Stemme, deres resignerede og ligesom fattige Ynde. Moréas har lige fra sin Debut været en af Tidens mest omtalte Digtere. Hvis ogsaa Eftertiden vil beskæftige sig med ham, da bliver det sikkert saadanne ægte Linjer som disse, der vil gøre Indtryk:

De ce tardif avril, rameaux, verte lumière,
    lorsque vous frissonnez,
Je songe aux amoureux, je songe à la poussière
    des morts abandonnés.

Arbres de la cité, depuis combien d'années
    nous nous parlons tout bas!
Depuis combien d'hivers vos dépouilles fanées
    se plaignent sous mes pas!

Overhovedet er det et fælles Træk for alle de Digtere, der har holdt sig oven Vande og stadig beskæftiger det

Publikum i Evropa, der elsker Versets Kunst, at de er blevet trætte af deres første Ungdoms intellektuelle og sproglige Forvredethed og i en meget betydelig Grad har forsimplet deres Kunst. Det er Tilfældet med Régnier, der ikke mere overgyder sine Vers med saa stærke Essenser og ikke overbroderer dem med saa kunstfærdige Arabesker som i sin første Periode. Det er Tilfældet med Stuart Merrill, hvis første Digtsamlinger glitrede, saa at man blev svimmel, af alle sproglige Ædelstenes barbariske Pragt, men i Digtsamlingen: Les quatre saisons har han opgivet denne Glimmer for at skrive følelsesfulde Kærligheds- og Naturdigte.

I Stuart Merrills to første Samlinger (Les Gammes og Les Fastes) faar den symbolistiske Poesis Trang til det Usædvanlige, Følelsernes Raffinementer, Sætningernes overdrevne Melodiøsitet et meget fremtrædende Udtryk. Han opsøger alle de Ord, der funkler mest blændende, Ord der er tunge og hede som Solnedgangspurpur eller lysende som Maanesølv. Og ingen anden Digter har gjort saa hyppig Brug af Alliterationen. Stædigt vender den tilbage. Han er som magtstjaalen af den. Stundom opnaar han ved dens Hjælp, udsøgte Virkninger som i nogle Strofer af Nocturne:

La blême lune allume en la mare qui luit,
miroir des gloires d'or, un émoi d'incendie.
Tout dort. Seul à mi-mort, un rossignol de nuit
module en mal d'amour sa molle mélodie.

Plus ne vibrent les vents en le mystère vert
des ramures. La lune a tu leurs voix nocturnes :
Mais à travers le deuil du feuillage entr'ouvert
pleuvent les bleus baisers des astres taciturnes.

Det er i dette Digt, at en af Merrills skønneste og bekendteste Linjer findes:

La vieille volupté de rêver à la mort . . .

I det bedste af hans Ungdomsdigte (L'éternel dialogue, fortrinligt oversat af Johs. Jørgensen i Bekendelse) giver disse kyndige Konsonantrim forenet med en rig Afveksling i Vokallydene den enkelte Linje en egen samlet Kraft.

Det er en Samtale mellem »Kødet« og »Aanden«, og det maa, hvad Ideen angaar, siges at være paavirket stærkt af Dialogen mellem Vellysten og Døden i Flauberts Tentation de St. Antoine. Det er især i »Kødets« Ord at disse Lydkombinationer er virkningsfulde, det er, som man i selve Ordenes Lyd hører det unge Hjertes urolige Banken og sukkende Begær. Først den dulgte Smægten:

La langeur des lilas s'évapore en la brume:
O souvenirs d'amour que ma mémoire exhume!

Længere henne i Digtet giver Komplekserne af t og v Lyde en Fornemmelse af den stadig mere spændte Attraa:

Je meurs à tes soupirs, o Femme que je rêve!
Et le long des lauriers, sous la brise d'avril,
il me faut, au sanglot estival de la sève,
tordre ton torse nu sous mon désir viril.

La fièvre du viol m'envenime les veines,
et du fond des massifs les sirènes du mal
me leurrent de leurs voix vers les voluptés vaines!
O bouche! o croupe! o flancs de l'amour animal.

Og efter disse hidsige Violintoner nyder man dobbelt denne Linjes blide og lidt angstfulde Træthed:

Mourir, oh! non, mon âme, au mois des moissons mûres!

Stuart Merrill er Amerikaner af Fødsel og det er som meget af den engelske Poesis Sjæl er forblevet i ham, ligesom i hans Landsmand Francis Viélé-Griffin. Umuligt vilde det være at analysere hans Samling: Petits poèmes d'automne. Det er som om selve Ordene er slørede i en Efteraarstaage; man naar ikke ind til dem, man kan ikke engang komme dem paa nært Hold, saalidt som man kan gribe den Taage, der bølger, flygter, forsvinder mellem de gule Blade i en Efteraarsskov. Man husker ikke disse smaa Digte: det er kun som om svage og søde Pust fra en Aftenbrise var gaaet hen over Ens Bevidsthed.

I Samlingen Le Jeu des Épées viser sig for første Gang det Versemaal som Merrill siden ofte benyttede: en meget udvidet Alexandriner (Régnier havde nogle Aar tidligere anvendt en lignende). I Digtet Le chant de Satan, en lang Tale som Satan holder for Venus, opnaar han derved flere Steder en pompøs Musik:

En cette nuit d'or violet, où sonnent les cithares
sous les citronniers lourds du fruit des Hespérides
Je dénouerai tes cheveux où luisent des gemmes barbares.

Et sur les âpres rochers, où vient mourir le mer
je te crierai: Tu es à moi, je suis à toi, déesse!
L'heure est celle, solennelle, qui fiancera nos chairs.

Men det franske Sprog er ikke stærkt egnet for saadanne Nyforsøg. Undertiden klikker Rytmen; den sidste

Linje i den følgende Strofe er det vanskeligt at læse højt, man bliver i hvert Fald nød til at jage altfor hastigt hen over flere Stavelser:

Je ne sens plus que la double brûlure de tes seins outragés,
je ne vois que tes yeux d'amour où ton âme sombre,
notre seul rythme est celui de mes reins lourds sur tes flancs légers.

I sin sidste Bog Les quatre saisons har Merrill som sagt helt skiftet Methode. Han er flygtet fra Paris, har iagttaget Aarstidernes Gang ude i den lille Landsby Marlotte ved Fontainebleau-Skoven. Men — man læste hans første Digte med større Glæde. Sagen er, at den forfinede Poesi var for ham mere »Natur« end den simple. Det er meget muligt, at Merrill har følt den Andagt, den Ydmyghed overfor Naturen, som han giver saa mange Udtryk. Det er sandsynligt, at hans Hjerte har aabnet sig, træt af sine ensomme Drømmerier, for Medfølelsen; men han er ikke saa naiv, saa spontan en Digter, at det er lykkedes ham at give disse Følelser det umiddelbart betagende Udtryk. Han fortæller i et af Digtene (La Visitation de l'Amour), hvorledes Kærligheden er kommen og har banket paa deres Dør, den var »nu comme la Pureté, doux comme la Sainteté«. Leende er den traadt ind i deres Hus og de har lukket Døren,

pour garder auprès de nous le dieu errant Amour
qui nous fit oublier la fuite furtive des jours
en nous chantant le secret éternel des saisons.

Mais nous l'ouvrirons un jour, la porte de notre maison,
pour que l'Amour, notre ami, aille baiser les hommes
sur leurs lèvres et leurs yeux-aveugles et muets que nous sommes —
comme il nous baisa sur les nôtres, ce soir plein d'oraisons!

Man ser af disse Linjer, at Merrill helt har opgivet den Ordmusik som fyldte hans første Bøger, men man ser tillige, at det ikke er lykkedes ham at finde den simple, helt naturlige Stil der vilde passe til Emnet. Disse Vers, der vil være saa ligefremme, er blevet næsten preciøse.

XI

Af alle de Digtere, som debuterede i Firsernes Begyndelse, og til hvis Ros man maa sige at de var fyldt af en fuldkommen desinteresseret Kunstglæde, har Henri de Régnier vist sig at være den frugtbareste, og hvis man tør tale om en Skole, hvor det drejer sig om en Kreds af Digtere, der rummer meget forskelligartede Individualiteter, saa er han Skolens Chef.

Han har skrevet c. 1500 Sider Vers; og selv om der paa disse Sider findes mange Gentagelser, endnu flere Variationer, Rim der uhyggeligt stædigt vender tilbage, saa rummer hans store Værk dog en saa sjelden og skiftende Skønhedssans, at der maatte en meget indgaaende Omtale til for at give den uforberedte Læser et fyldestgørende Indtryk af alle disse Rigdomme.

Régnier er hyppigst en Efteraarets, en Aftnernes, en Tungsindets Digter. Der udstrømmer fra hans Poesi en meget sammensat Duft, der baade er blid og bitter; det er som om de høstlige Skove har gennemtrængt hans Vers med al deres visnende og blødende Skønhed. Hans Poesi er som disse Efteraarets Skove, yppig og forfinet. Den er svøbt i pragtfulde Klædebon, der har Nuancer som Linde-Bladenes blegnende Guld, som Vildvinens tungt mættede Purpur. Den er oversaaet med sjældne Stene, hyppigst

med de hemmelighedsfulde Opaler, i hvis Indre en hel undersøisk Verden kan synes at være stivnet.

Quand vous prites mes mains entre vos mains pâles
en le bleu mort
de leurs opales
mon âme fascinée a vu des lacs de mort,
et dans le bois bleui d'ombre glauque aux opales
d'eau morte, d'eau miraculeuse et végétale
de fleurs flottantes où le silence dort
j'entendis sur l'étang chanter votre oiseau d'or.

Det mest ejendommelige i Régniers Poesi er hans Evne til at levendegøre det indre Liv i Billeder, der ustandseligt myldrer frem af hans Fantasi (ingen fransk Digter har siden Hugo haft en saadan medfødt Billedets Gave).

Og det er ikke blot Følelser og Stemninger, der iklædes konkret Form, bliver synlige og hørlige, det er halvt abstrakte Begreber som Erindringen, Glemslen, Sørgmodigheden, der bliver besynderligt levende. Denne Evne viste sig tydeligst i den sjette Samling, han udgav, Tel qu'en songe (det er fra denne Bog at det ovenfor citerede Digt om Barnet er taget). I denne mærkelige Bog, som stadig er et af den nye Poesis Hovedværker, betragter Digteren sit eget Spejlbillede som en moderne Narcissos. Den er helt fyldt af Stilhed, af Ensomhed og af Andagt. Sjælen viser sig for Betragteren nøgen som i en Drøm. Det er lange Monologer mellem Digteren og ce frère intérieur accroupi dans sa vie. Han ønsker, at hans Sjæl skal være telle enfin qu'elle se songe, og alle Bogens Monologer henter deres Skønhed fra dette hemmelighedsfulde, lethargiske Drømmeliv, fra

l'intérieur Destin que tu n'a pas vécu.

Igennem alle Digtene viser denne »frère taciturne en songe dans mon âme« sit blege tænksomme Ansigt.

Toi beau de toute la Tristesse, avec l'Espoir,
et qui, de ton doigt pur qu'alourdit une opale
à ta lèvre où tout sourire s'est accompli,
fais le signe hautain du silence à l'oubli!

Nogle Linjer af det store Digt Discours en face de la nuit kunde staa som et Motto for hele Bogen:

Je parlerai debout et du fond de mon songe,
comme quelqu'un qui n'est plus là et qui se resonge
en soi-même, non point ce qu'il n'a pas été
au fantôme de chair que sa vie a hanté,
mais ainsi qu'il fut tel en soi devant soi seul.
Je parlerai étant à cette heure celui
devant qui le silence a haussé son miroir
et que la solitude orne du manteau noir.

Allerede i sine allerførste Digtsamlinger viste den purunge Régnier sig hjemsøgt af de svundne Dage. Og han elskede allerede da at fremmane

Les lieux inhabités d'où la vie est absente.

De Parker der er begravede under Vedbenden og Mosset, som er fyldt af Drømmeri og af en blid Bedrøvelse. Men denne Trang til Isolation fik siden ganske anderledes nye og dybe Udtryk.

Han fortæller i Indledningsdigtet til Tel qu'en songe, hvorledes han sidder ved Korsvejen i Skoven, en Aften, ene med sin Skygge, træt af de svundne Aars Aske og usikker ved Tanken om de kommende Timer, der er ham bestemt, og be-

tragter de Veje, der gaar bort mod Dagene. Han skildrer nu disse Veje konkret, antyder kun svagt den symbolske Betydning, overlader til Læseren at udløse den sjælelige Mening.

Der er Hovmodets og Ærgerrighedens Vej:

Route des chênes hauts et de la solitude,
ta pierre âpre est mauvaise aux lassitudes . . .

Der er Elskovens Vej som fører til Skammen og Leden:

Route des bouleaux clairs qui s'effeuillent et tremblent
pâles comme la honte de tes passants pâles
qui s'égarent en les fanges tenaces.

Han ved for vel, hvor den ender, denne Elskovens forlokkende Vej:

Les grands marais d'argent, de lunes et de givre
stagnent au crépuscule au bout de tes chemins.
Et l'Ennui à qui veut te suivre
lui prend la main.

Der er endelig den lette Vej, Sorgløshedens, Tankeløshedens:

Route des frênes doux et des sables légers
où le vent efface les pas et veut qu'on oublie . . .

Ingen af de tre Veje vil han gaa. Sjælen folder sig sammen over sig selv, den begraver sig i det der forgik:

J'entends venir les pas de mon passé qui saigne . . .

Men Fortiden er ligesaa sørgmodig, som Tanken om det kommende er foruroligende:

O mon âme, le soir est triste sur hier,
o mon âme, le soir est morne sur demain,
o mon âme, le soir est grave sur toi-même!

Det er som Régnier i denne Periode af sin Produktion er besat af disse dragende og dejlige Ord der staar foran Mallarmés Herodias:

O miroir!
Eau froide par l'ennui dans ton cadre gelée,
que de fois et pendant des heures, désolée
des songes et cherchant mes souvenirs qui sont
comme des feuilles sous ta glace au trou profond,
je m'apparus en toi comme une ombre lointaine.

Man kan sige, at denne Strofe har været det Frø, hvoraf alle de besynderlige Régnierske Vegetationer er vokset frem, hele hans koglende Erindrings- og Fantompoesi.

Skønne Linjer som disse:

Je sais de tristes eaux en qui meurent les soirs;
des fleurs que nul n'y cueille y tombent une à une;
je connais d'antiques miroirs
habitués à des faces taciturnes
qui viennent s'y songer autres au fond des soirs . . .

er jo i Virkeligheden en Variation af den Mallarméske Strofe, og endnu nærmere staar disse Linjer i samme Digt:

Le vieux miroir t'attend pour te montrer ta face
en un sourire encore à travers le passé,
et pour qu'il certifie à ton ombre qui passe
qu'elle est le songe enfin de ce qui s'est passé.

Det første af disse Citater viser med hvor faa Ord Régnier kan mane en Stemning frem.

Der findes i alle disse Digte saa dyb en Fornemmelse af de Lænker, hvormed Fortiden tynger Mennesket, af den Sørgmodighed og Alvor, der skjuler sig selv i Haabet og Glæden. Og han finder enkelte Linjer, hvori de gennemgaaende altfor langtrukne Digte fortætter deres Stemning, Linjer, der berører det intimeste i En, som bærer i sig lange og dumpe Ekkoer:

Des faces graves sont au fond de nos Espoirs . . .

Des faces tristes sont au fond de notre joie . . .

Des faces mortes sont au fond de nos silences . . .

Des faces pâles sont au fond de nos passés . . .

saadanne er de simple Begyndelseslinjer, over hvilke han væver sit Drømmenet, hvor Traadene kan blive saa sammenfiltrede, at man intet øjner.

Men ofte smelter det ydre Maleri udmærket sammen med det indre, det staar som Symbol for. Régnier har en fremragende Evne til at gennemføre Metaforet. Man faar ikke først Billedet og saa Betydningen, men Fænomenerne fra de to Egne, den ydre og den indre, viser sig paa samme Tid. Og Régnier har en saa prægtig Sans for at male med saadanne varme, søde Ord, der gør levende, at det ydre Billede vilde beholde megen Værdi, selv om det ikke forbandt sig med noget sjæleligt. Dette vil ses af følgende Digt (XI i Quelqu'un songe d'heures et d'années)

Les fruits du passé, mûrs d'ombre et de songe,
en leur écorce où jutent des coulures d'or,
pendent et tombent,
un à un et un encore,
dans e verger de songe et d'ombre.

Le crépuscule doux décline et se ravive
parfois d'un soleil pâle à travers les arbres,
et l'heure arrive,
où, un à un, arbre par arbre,
le vent touche les beaux fruits qui oscillent
et heurtent leurs tièdes ors pâles
et tremblent encore
quand le vent a passé et que l'ombre est tranquille,
et tombent un à un et un encore.

La Tristesse a mûri ses fruits d'ombre
aux doux vergés de notre songe
où le passé sommeille, tressaille et se rendort,
au bruit de ses fruits mûrs qui tombent,
à travers l'oubli dans la mort,
un à un et un encore.

Af de Strofer, der indleder og afslutter denne Cyklus, vil man faa et afgørende Indtryk af den Kunst, hvormed Régnier kan personliggøre et Begreb som Erindringen (En dansk Læser maa her tænke paa Staffeldt).

Skønnest er maaske Begyndelsen, hvor Perioden er saa langstrakt, ligesom eftertænksomt tøvende:

J'ai fleuri l'ombre de fleurs pâles
et, du plafond jusques aux dalles,
j'ai drapé les murs à longs plis
de la couleur des jours perdus et des soirs morts,
où mes songes pâlis
en ombres plus pâles,
au travers de la trame apparaissent encor
avec leur geste pur où tremble une fleur d'or.

Dans le silence du vieux et mélancolique logis,
de salle en salle et d'heure en heure
erre, sourit et pleure

le Souvenir avec sa face de jadis
et ses sandales
muettes comme auprès de quelqu'un qui dort.
. . . . . .
Et mon âme habite le morne logis
où, du plafond jusques aux dalles,
descendent aux murs les longs plis
de la couleur des jours perdus et des soirs morts.
Les fenêtres, hélas, sont toutes vers le Nord.
Et l'horizon est de ciel, de routes et d'eaux.

Men i alle de Erindringsdigte, som saa følger efter hinanden, findes der ikke et eneste, som kalder bestemte Ansigter frem, ikke et, hvor Mindet faar tydelig Form. Det er, som om han kun har villet give det allernødvendigste, som om han med Vilje har udeladt alt privat, alle de særlige Omstændigheder, for at disse smaa antydende Erindringsstumper kan blive Udgangspunkter for enhver Læsers individuelle Erindringer. Her er en Barndomserindring:

C'est l'Heure triste avec la face d'un de mes songes,
et le pas grave de mes douleurs,
et mes mains de jadis lentes de pâles fleurs . . .

Saadan begynder et af Digtene, og det følgende er kun som en utydelig Mumlen af en af hans svundne Dages Timer, der kommer og gæster ham fra Dybet af hans taagede Erindring.

Det var i denne Bog, at Régniers Personlighed helt kom til Orde. Hans første to Samlinger, blidt elegiske Følelsesdigte, kunde man nok tænke sig skrevne af andre. I de følgende Les Sites (lutter Sonnetter) og Les Episodes er Dyrkelsen af Ordet endnu mere ensidig end i

Merrills Ungdomsdigte. Der er i disse Vers en Glitren, en Glimren, en Funklen, som blænder og anstrenger. Men i Épisodes findes i hvert Fald et symbolsk Digt som efter min Mening hører til hans ypperste: Le Verger. Han ser fra sit Vindu »der staar aabent ud imod Drømmen« en underfuld Frugthave, som han skildrer i skønne Strofer. En lyder saaledes:

Le doux vent bruissait dans l'entrelacs des branches
et courbait l'herbe folle et glauque des gazons,
et des arbres se détachait en avalanches
le trésor libéral des neuves floraisons
rouges ou pâlement roses ou toutes blanches.

I denne Have ser han tre Kvinder der baade symboliserer Dagens Tider: Morgen, Middag, Aften, tre Aarstider: Foraaret, Sommeren og Efteraaret og tre Arter af Elskov: den ungdommelige, jomfrueligt kyske, den nøgent og hedt sanselige, den kyndigt raffinerede.

Pragtfuldt skildrer han Middagslandskabet, hvor den nøgne Kvinde »s'étire en la pleine chaleur«. Siden Leconte de Lisle har neppe nogen Digter formaaet at faa »l'épanouissement des sèves estivales« til at svulme saa rigt som i disse Strofer:

Le Verger s'engourdit mystérieux et dort
sous le poids du soleil, de l'heure et du silence
et d'entre les rameaux que ne meut nul essor
d'ailes et que pas une brise ne balance,
dardent de grands rayons comme des glaives d'or.

Par l'air une senteur vaguement flotte et rôde:
Moiteur de seins, sommeil de chair, afflux de sangs,
tous les parfums sués de la terre âpre et chaude
et sur les larges fleurs grasses de sucs puissants
bourdonne un or vibrant d'abeilles en maraude.

Og hvor er denne Strofe af Digtets sidste Del mættet med Efteraarets Duft og søde Feber:

Le ciel qui fut d'un ocre triste est violet,
foyer mort et marais de cendres et de fange
qu'éparpille au passer l'aile d'un vent muet,
et le verger d'ombre équivoque en l'heure étrange
s'alourdit d'un parfum de fièvre et de fruit blet.

Af dette Landskab er den sidste Kvinde en Inkarnation:

Suis-je pas le baiser dont sa lèvre voudra,
moi la seule tentation de la chair lasse,
pêche miracouleuse aux aigreurs de cédrat?

Det Sanseliv, hvis Safter gennemstrømmer dette Digt fik et nyt Udtryk i Cyklusen Le fol automne i den følgende Samling Poèmes anciens et romanesques, den Bog hvormed Régnier slog afgørende igennem; intetsteds er Paavirkningen fra Mallarmés berømte Digt L'après-midi d'un faune mere tydelig end i Le fol automne. Digtet IV, der følger efter de orgiastiske Beskrivelser af les Faunesses og les Satyresses, og som begynder med Linjerne:

Rien de plus qu'un songe resté des chevelures
que le vent dispersa parmi l'aube et le soir
n'atteste avoir vaincu les folles encolures . . .

det minder meget stærkt om Faunens Syner og Tanker efter at Nymferne er forsvundne.

Men sit rigeste, skønneste og dybeste Udtryk fik denne Sansedyrkelse i det største Digt Régnier har skrevet: l'Homme et la Sirène i Digtsamlingen Aréthuse, senere optaget i den omfangsrige Bog: Les Jeux rusti-

ques et divins. Det vilde blive altfor vidtløftigt at gøre Rede for de ofte meget indviklede Detaljer. Adskilligt kunde egentlig ogsaa godt være udeladt. Her skal der derfor kun gives en sammentrængt Fremstilling af det centrale i Digtet. Régnier har neppe skrevet noget mere menneskeligt, noget der har en mere vidtrækkende Betydning.

En ung nøgen Kvinde ligger sovende paa en Strandbred i Morgengryet; hun hviler sit Hoved i en ung Mands Skød. I en lang Monolog drømmer han om alt det, denne ukendte Kvinde skjuler:

O dormeuse, ta tête est lourde et tu dors
des yeux et de toute la langueur de ton corps
délicieux et pur sur le sable marin,
parmi les algues et les conquilles,
tu dors tranquille
et lasse et souriante et nue,
Ame inconnue!

Hendes Mund smiler hemmeligt til ham; han føler, at hun drømmer om Ting han ikke kender:

A travers son visage une face effacée
semble me sourire derrière son sourire.

Han pines ved at tænke paa den Sjæl, som skjuler sig bag dette Kød, der er saa blidt og blegt levende, hvis lukkede Øjne og Bryster og Mund og Underliv han berører, og de store gyldne Haarmasser der folder sig ud »sinueux comme une algue et lents comme une houle«. Han tørster efter at lære hende at kende, og han vækker hende. — Længere henne i Digtet ser man dem vandre om i Skoven, hun leende og smægtende, vuggende i Hofterne, med Roser i sine Hænder. Hun byder ham sin

Mund, der er vaad og frisk af de Blomster, hun har kysset . . . Se, siger hun, en Dugdraabe glider ned ad min Kind, og den standser og skælver i min Mundvig, saa triller den ned mellem mine Bryster og jeg gyser, ligesom kildret igennem hele mit Legem. Mit Haar, der løsner sig, er saa tungt, at det trætter mig og tynger

comme de l'or qui se fondrait et serait tiède.

Hvilken Sødme og hvilken stærk jomfruelig Duft er der ikke i de følgende Linjer:

Sens
l'odeur de ma peau moite et touche ma peau nue
où toute une tiédeur en parfums m'est venue
qui m'accable et m'embaume et tu respirerais
en mon souffle l'odeur de toute la forêt . . .
Oh! mes yeux purs sont frais en moi comme des sources!
Des endroits de ma peau se veloutent de mousses,
et des abeilles sout éparses dans mes rires,
et parmi la douceur de l'air où je m'étire
je me semble plus grande et je me sens plus belle
et magnifique de la Vie universelle!

Han er stadig kold og afvisende, begravet i sine egne Tanker. Hun anvender overfor ham al sit kvindelige Koketteris List og Ynde. Da de er kommet til Kilden, søger hun at friste ham ved at foregribe i sine Ord de Nydelser, der er ham beredt:

— — — —
Alors je descendrai rose dans le flot clair
avec sa grande ride en cercle autour de moi,
et je te sentirai monter, o cristal froid
des sources, de mes jambes jusques à mon ventre
et à mes seins et mes épaules, puis plus lente,

rieuse et les yeuxclos, je plongerai ma tête
que tu ne verras parmi les herbes disparaître
dans le remous ondé de mes grands cheveux d'or.
Dis, ne veux-tu pas que je sois celle qui sort
de l'eau, éblouie et, debout avec un rire
se dresse toute nue anxieuse et s'étire
et qui s'endormirait fondue entre tes bras?

Men han støder hende tilbage: Sluk, siger han til Skoven, din Flammen af Vande, af Træer og af Roser. Jeg vil ikke se dit uhyre Kys, der kvæler mig, stige, lidt efter lidt, leende op i min Mund. Han forarges over denne nøgne fremmede Kvinde, der udstiller sin obskøne Skønhed,

sa chair de printemps ivre et ses cheveux d'été.

Men han tænker paa Muligheden af at vække i dette Legeme en alvorsfuld Sjæl, der svarer til hans egen høje Tanke.

Sjældent er den rent intellektuelle Mands Lede og Angst for Kvindens animalske Dejlighed udtrykt med en saadan Magt som mange Steder i dette Digt. Det er ikke den kønsløse, der taler i de følgende Linjer, men det er den Mand, der frygter den dybe Besnærelse, som Kvindens Skønhed ejer:

Je te sens odorante et je te songe fauve.
Va-t-en, car je te chasse, impure, et je suis las
des touffes d'ambre et d'or qui frisent sous tes bras,
de ta bouche où je bois comme des fruits qui fondent,
de ta chevelure dont la houle t'inonde
et que je voudrais prendre à la poignée et tordre,
de tes seins que tu me tends pour que je les morde,
de ton ventre où je sens sous ma main qui le touche
un soubresaut de bête engourdie et farouche,
et de toute la vie ardente et bestiale
qu'autour de toi ta chair dans l'été roux exhale!

Med megen psykologisk Finhed udvikler Régnier, hvorledes hele hans Sindsstemning forandres, da han ser hende — græde!

Te voici douce dans tes larmes
qui font déjà de toi presque un peu une femme.

Han velsigner den Hulken, der har forvandlet hende:

Elle est moins nue ainsi d'être humble et à genoux.

Og han spørger hende, om hun vil følge ham til hans Hus og sætte sig ved hans Bord under Lampen,

silencieuse et docte et un doigt à la tempe.

. . . Men ved Solnedgangen ligger han død paa den samme Strandbred, hvor hun om Morgenen sov i hans Skød. Hun har dræbt ham, fordi han fornægtede hendes Natur, og i meget skønne Vers klager hun over ham og deres Skæbne:

O pauvre frère aux yeux de songe et de science,
. . . es-tu si las,
si las, mon frère, que tu n'aies voulu vivre
si triste, mon frère, que tu gises
enfin dormant sur cette grève, toi qui dors,
tandis que le soleil tiédit mes cheveux d'or
qui se déroulent et ruissellent et qui vivent
en leurs langueurs d'algues et d'or,
o toi qui dors!

Du skulde, siger hun, have betragtet mine Øjne som man betragter de Vandpytter, der ligger og lyser i det Sand, som er blidere at berøre end en Kind. Du skulde have kærtegnet mit Underliv, som man legende kærtegner

en Bølge, der svulmer og daler. Du skulde have lagt ind i dine Tanker Sol og Vind og alt mit Kød levende sammenslynget med dit, og paa dine blege og alvorlige Læber min friske Mund. Du har ikke villet tage mig, som jeg er, Datter af Havet og den glade Sol, nøgen som Havet og Roserne . . . Saa stiger Havet og bærer hans Lig bort, og hun selv vender tilbage til Vandet, hendes Moder. Tag mig igen, bønfalder hun det,

Reprends-moi nue
berce mes cheveux d'or parmi les algues rousses,
prends les fleurs de mes seins parmi les fleurs marines.
Gonfle les vagues contre ma poitrine,
o souveraine, o bonne, o douce,
mêle mes ongles à tes conquilles
et mes lèvres à tes coraux,
fais de mes oreilles des conques pour tes échos
o souveraine!

De andre Digte i Aréthuse ligesom i Samlingen Les roseaux de la flûte er alle korte, og de faar en særegen Ynde ved den Maade, hvorpaa de antike Emner og antike Følelser forandres og uddybes ved at optages i den moderne Digters Aand. Over de fleste af disse Digte svæver Dødens Skygge, de er gennemtrængt af en Resignation, der gør deres Stemmer meget dæmpede. Og Digtenes Struktur er langt simplere end i Henri de Régniers tidligere Produktion. Han har ganske opgivet sin ofte forvredne Syntaks, de altfor mange funklende Ord.

I Élegie double er det en ung Kvinde, der taler med sin døde Ven. Hun har beredt Huset for hans Tilbagekomst. Nydelige er disse Linjer:

Et j'ai huilé les gonds de la porte d'une huile
qui la fera s'ouvrir ainsi que pour une ombre.

Hun drømmer om hvordan de, naar han er kommet tilbage, skal blive staaende længe, beruste af den sælsomme Sødme igen at forene deres Læber. Men fulde af den tysteste Sørgmodighed er den Dødes Tale. Han ved, at

les baisers pour jamais meurent avec la bouche.

Den antike Tungsindighed ved Tanken om Skønhedens langsomme Død og Dagenes umærkelige Forsvinden fylder disse Digte med sin ikke bitre og ikke blide, men blot saa højtideligt rolige Kirkegaardsluft:

Le Temps aux ongles durs décharne la beauté,
la bouche en se taisant, lasse d'avoir chanté
garde au coin de son pli la ride de son rire
— — — — *(Le Temps)*

I de rent personlige Digte faar Følelsen ogsaa et meget diskret Udtryk. I et Digt som L'image er alt saa afrundet, saa tilsyneladende køligt, saa symmetrisk i Kontrasternes Opstilling, og dog hører den opmærksomme Læser ligesom en dulgt Hulken, en fjern og hemmelig Undertone, som af en usynlig Kilde:

Les deux enfants sont loin que nous avons été
tout un printemps et presque jusques à l'été.
Toi, dans mon souvenir et moi, dans ta mémoire
nous sommes là toujours l'un et l'autre et l'eau noire
du Passé entre nous stagne, et si je m'y penche
j'y vois ta face claire et ta tunique blanche,
et riant de s'y voir inverse, ton image
avec derrière toi tout le doux paysage
d'arbres et de jardin, de ciel et de nuée,
et je t'y vois, là-bas, toute diminuée
de songe et de distance . . .
— — — —

Je porte ton image en mon âme, car j'eus
l'ardeur et le frisson jadis de tes seins nus,
et le petit sourire à peine de ta bouche
m'a fait vil, tour à tour, orgueilleux et farouche.
— — — —
Et si ma face encore au songe de tes yeux
revient parfois, elle doit t'apparaître ainsi:
de bronze âpre ou d'un marbre à peine dégrossi
où l'ouvrier dégage à demi de la forme
ce qui d'obscur encore s'y ébauche ou d'informe
et que le seul hasard du bloc d'où on le tire
fait bouche de sanglot ou bouche de sourire.

Régnier er stundom blevet dadlet for sin Kulde, for »Facilitet«, for sin »Dygtighed«. Og det er utvivlsomt, at han har tænkt paa det, naar han i Indledningsdigtet til Digtsamlingen Les médailles d'argile siger

Aucun de vous n'a donc vu
que mes mains tremblaient de tendresse,
que tout le grand songe terrestre
vivait en moi qour vivre en eux.

Nu kan det ikke nægtes, at der i adskillige af Régniers senere Digte findes Maner. Det er langtfra altid, at Allegorien faar en saa plastisk Skønhed og en saa generel Betydning som i det dejlige Digt La couronne. Det er kun undtagelsesvis, at man modtager saa dybe psykologiske Indtryk som dem Digtet Effigie double giver, der tillige er fyldt af en saa fint vellystig Klang, som havde Versene optaget i sig

le bruit mystérieux, âpre, morose et doux
d'une feuille en son or frissonnante et séchée.

Men hvad Flertallet af disse Digte har tilfælles (jeg

vil dog undtage Afdelingen *Les passants du passé*, der altfor kraftigt erindrer om Hérédias Sonnetter) det er en Skønhedssans, der er saa rig og saa forfinet, at den forstaar samtidigt at vække Læserens forskellige Sanser. I en Sonnet som *Le sommeil* (man kunde lige saa godt citere et halvt Hundrede andre) er Lyden, Duften og den ejendommeligt *skjulte* erotiske Betagenhed forenede til et Hele, hvis Sødme man øjeblikkeligt føler:

Les draps frais ont séché sur l'herbe pour ton corps.
Une odeur de soleil, de rosée et de vent
s'y mêle et s'y confond en un parfum vivant;
respire la prairie en eux éparse encore.

La chambre jusqu'au soir fut belle d'un jeu d'or
aérien, subtil, délicat et mouvant.
Tu verras du soleil et des fleurs en rêvant;
voici le crépuscule et la nuit sombre. Dors.

Il fait noir. Reste ainsi, les yeux ouverts; je sais
que près de nous, tout bas, la grande rose s'est
avec douceur et tout à coup épanouie!

Tu dors. Ton souffle égal soupire entre les dents,
et je sens palpiter la ténèbre éblouie
et l'ombre tout entière est pleine de printemps.

Régniers sidste Samling *La Cité des eaux* forherliger i en Række Sonnetter og nogle store Digte Versailles. Baade *Samain* og *Victor Margueritte* har ogsaa besunget denne Fortidens, Ensomhedens, Fontænernes og Statuernes Park, men ingen var saa naturbestemt som Régnier til dette Hverv. Igennem hele hans Poesi lyder jo Fontænernes ensformige Pladsken. Og Hundreder af

Gange havde han tidligere besunget de allegoriske Figurer og personliggjort Tavsheden og Ensomheden. Altid havde han været hjemsøgt af Fortiden, sine egne svundne Dage og de døde Aarhundreder. Hele hans Poesi ejer jo netop den Skønhed, han i et af Digtene karakteriserer i Linjerne:

La grandeur taciturne et la paix monotone
de ce mélancolique et suprême séjour
et ce parfum de soir et cette odeur d'automne
qui s'exhalent de l'ombre avec la fin du jour.

Medens nogle af denne Samlings store Digte (f. Eks. La course, Pan, La plainte du cyclope) hører til det upersonligste i Régniers Digtning (de er meget Hugo'ske), saa er der i andre, mindre Digte en Følelse, saa direkte udtalt, som man intetsteds tidligere havde mødt hos denne Digter. Régnier, der i sin første Ungdom kunde være skruet, overlæsset og saare dunkel, er nu naaet til en Simpelhed og Kortfattethed, der stundom — som i den lille Juvel: La lune jaune — bliver ligefrem sublim.

Hos Henri de Régniers Ven og Jævnaldrende Francis de Viélé-Griffin faar »det frie Vers« sin rigeste Blomstring. Hans Poesi er meget forskellig fra Régniers. Den staar Livet langt nærmere; han har i sine ypperste Digte bedre end nogen anden af de nye franske Lyrikere givet psykologiske Studier, hvor det ubevidste Liv rører sig i al sin Friskhed, hvor Idéassociationerne følger hverandre med stor Finhed og Naturlighed.

I sin første Samling Cueille d'avril er han ikke stærkt selvstændig. Nogle af Digtene synes direkte inspirede af Maleren Gustave Moreaus ædelstensbelæssede

Kunst. I Cyklusen Euphonies hører man Verlaines hviskende Stemme. Linjer som disse vilde neppe være blevet til, om ikke Verlaine var gaaet forud:

Sais tu l'oubli
d'un vain doux rêve,
oiseau moqueur
de la forêt?
Le jour pâlit,
la nuit se lève,
et dans mon cœur
l'ombre a pleuré.

Det bedste i Bogen er Cyklusen Un poème de la mer, der skildrer med megen Kraft i Billederne Morgen-, Middags- og Aftenhavets forskelligartede Skønheder. Men disse Digte er endnu alle skrevne i Alexandrinere, og selv om mange af disse Strofer er skønne, kunde de godt være skrevet af andre:

Écoute dans la nuit d'août lascive, écoute
c'est comme un long sanglot d'amants exténués;
l'atmosphère palpite . . . Allons vieux cœur, en route
vers l'assouvissement de tes instincts rués.

Allons, vieux cœur, en route vers ton vieux délice,
ce frisson de la grève évoque d'autres nuits;
ce soir d'août pâmé la Nature est complice
et grise l'univers de parfums et de bruits.

I den følgende Samling Joies har Griffin endnu ikke befriet sig for Paavirkningen af Verlaine. Et fortryllende lille Digt som Ces heures-là har Les Romances sans paroles' tyste og hemmelige Ynde:

Ces heures-là nous furent bonnes
comme des sœurs apitoyées;
heures douces et monotones
pâles et de brumes noyées,
avec leurs pâles voiles de nonnes.
— — — —
Elles passaient en souriant
— comme des nonnes vont priant —
de lueurs opalines baignées
les douces heures résignées.
— — — —

Næsten alle de større Digte er vidtstrakte Drømmerier over Folkevisemotiver. Flere af dem rummer Passager af psykologisk Interesse, men de er altfor blottede for Stilenhed: der finder ingen Sammensmeltning Sted af den enkle Stemning i de naive Folkeviselinjer og den saare sammensatte, altid i høj Grad subtilt udtrykte Stemning hos den moderne Digter.

Subtile er alle Digtene, men mange af dem henter netop derfra deres Originalitet. Griffin har en mærkelig Evne til at blande forskellige Sindsstemninger paa en saadan Maade, at en ny Følelse udløser sig af hans Digte, en Følelse, hvor Smil og Suk, Ekstase og Vemod forener sig meget nært. Man kommer saa ofte under Læsningen af Griffin til at tænke paa Linjerne fra Jacobsens Arabesk: Der var Suk i hendes Latter, Jubel i hendes Graad:

. . . Tu disais — écho de mon âme profonde —
sous l'auréole qui te sacre blonde
et dans le froissement rythmique de soies:
›Tout est triste de joies;
quel dueil emplit le monde?
Tout s'attriste de joies.‹

Et je t'ai répondu, ce soir de féeries
et de vapeurs enrubannées:
»C'est qu'en le lourd arome estival des prairies,
seconde à seconde,
s'effeuille la plus belle de tes années;
un deuil d'amour est sur le monde
de toutes les heures sonnées.«

Et andet Digt En un bois calme et frais viser med hvilken bøjelig Kunst Griffins Ord kan indfange de mest bølgende og ugribeligste Sindstilstande. Det skildrer en ung Kvindes lethargiske Hvile i en Skov ved Middagstid; han analyserer ikke de Erindringer, Drømmerier, Forhaabninger, der gaar gennem hendes Indre, de dukker op, forsvinder, glider over i hinanden. Denne antydende Kunst kan minde om Sigbjørn Obstfelders spontane Psykologi. Igennem hele Digtet hører man, som et Akkompagnement, Timernes Gang over Skovengen:

Il pleut sur les mousses fleuries
à grossses gouttes de soleil;
les heures vont par les prairies
et l'air s'engourdit de sommeil.

Les heures vont rieuses et silencieuses
et l'ombre tourne au pied lourd des yeuses
qui baignent dans la clarté molle . . .

Men sit fyldigste Udtryk fik Griffins Poesi i Samlingen Les Cygnes. Flere af disse Digte er smaa Romaner, saa fortættede som vel muligt. Han har blandt Bladenes Faits divers fundet dette: Étrange suicide: Une jeune fille, s'étant vêtue de blanc, s'est avancée délibérement dans la mer, où elle s'est noyée. Son corps a été rejeté par les vagues,

og over denne lille Notits skaber han et Digt, hvor han ikke fortæller om denne unge Pige, men i en stor Monolog lader hende selv tale, saaledes som man mumler til sig selv; og netop fordi Begivenheder, Mennesker pludseligt dukker op, forsvinder og viser sig igen, netop fordi alt kun antydes, synes man at se langt ind i det Ubevidsthedens mægtige Mørke, der breder sig bag Bevidsthedens Klarhed, som kun saa fattigt afslører Sjælelivets Fænomener.

Hvert af denne Samlings Digte kunde fortjene en særlig Omtale. Der findes nemlig ikke et eneste, som ikke bringer nye Bidrag til Forstaaelsen af den dominerende Indflydelse, det ubevidste Liv har paa Sjælens Mekanisme. Jeg skal indskrænke mig til en Omtale af Digtet Au seuil, et Drømmeri af en sjælden Intensitet, der tager fat paa »Tærsklen« til det Ukendte, der hvor den klare Tanke maa standse. Det er et Grubleri over Tiden og Døden, og der er i dette Digt en feberagtig Tørst efter det Ukendte, alt det, der er uden for Tiden:

De cette heure-ci, vers celle-là il n'est
il n'est qu'un pauvre instant — le seul! — le dernier-né.
Peut-être en fixant ma cécité
sur la nuit qui vient ou le jour qui point,
verrai-je venir l'Éternité . . .

Længere henne udvikles dette dybere (hvor Sigbjørn Obstfelder, hvis han fik læst dette Digt, maa have følt en beslægtet Aand!):

Mourir? Je n'ai pas peur de l'ombre
— la douce ombre qui suit;
sous la lune de nuit,
sous le grand soleil radieux,
souvent, enfant, j'ai fermé les deux yeux

pour voir la nuit.
Et quand, pleurant d'amour (on pleure d'aimer)
j'ai désiré mourir de son baiser,
c'était ma joie et c'était tout son cœur;
— ce soir, j'ai peur . . .
Non — c'est comme un regret plutôt;
nous sommes morts cent fois — hier, tantôt —
avec nos heures de tous âges
et celle-ci, est-elle étrange?
Ne dirons-nous demain ce soir?
Et comme hier — et avec plus d'espoir?
Ne sommes-nous morts cent fois?
Où est l'enfant rêveur qu'on nous conta?
Où tous nos soirs? où nos baisers, nos désirs d'Elle?
— Ah, vraiment, tout est vain, la mort est belle! . . .

Si j'avais vécu . . . mais laissons ces choses;
peut-être qu'en fixant les yeux sur cette nuit
(ou vers ce jour dont mes paupières sont roses)
peut-être qu'en fixant mes yeux pour voir la nuit,
je pourrai voir venir l'Éternité.

Erindringerne drager gennem hans Sjæl. Han ser Fortiden saa bleg, saa fjern: Suis-je mort pour voir ainsi?, spørger han sig selv.

Dejligt slutter Digtet med et Syn: han skimter, længst borte, Skyggen af sin Moder, med hendes ligesom stivnede Evighedssmil . . .

Som Griffin i dette Digt kalder Døden »la douce ombre qui suit«, saaledes tegner han den i Digtet Pour l'Équinoxe du Printemps (i Samlingen La Clarté de Vie) som en Kvindeskikkelse fuld af den blideste og skrøbeligste Ynde. Dette Digt hører til Griffins ypperste. Ingen af de engelske Prærafaeliter har skabt en sindrigere eller mere levende Allegori: Den unge Elskov

staar mellem de unge Blade. Og de gamle Kirketaarnes Skygge glider som et Enkeslør mellem de grønne Grave. Og Skyggen formørker i det grønne Græs Blomsternes Glans. Rosenrød, med fremadrakte Læber, staar den unge Elskov mellem de grønne Grave ... Under Kirkens Portal venter, bleg og hvidklædt, den unge Død. ... Lige fra Haanden, der ligger paa hans Nakke, og ned til hans Knæ brænder Solen hans Nøgenhed, Græsset rejser sig og stryger ham mellem hans Knæ. Hans Latter ruller, ganske sagte en Lyd som en Kurren af Duer ... Hun staar, bleg, i den rolige Skygge. Solen viger tilbage for hende, og den lange Skygge danner hende en dunkel Allé, for at hun kan gaa hen til ham i det unge Græs. Han kender ikke til Frygt og Hun ikke til Skam. To Kærter kaster deres Flammer ind i hendes tomme Øjenhulers Dyb og lyser ind i ham og brænder ham i Hjertet . . . Saa følger deres Møde, deres ekstatiske og højtidelige Kys:

Elle s'est avancée par le sentier qu'allonge
jusqu'aux pieds de l'enfant l'ombre des vieilles tours;
on dirait qu'elle marche dans un songe,
drapée en son étole blanche aux longs plis lourds;
— — — —

Mais lui, entré du pied dans l'ombre, sent monter
— plus haut que le baiser frôleur de l'herbe verte,
et jusque sur sa hanche — une âpre volupté,
comme une étreinte d'onde: la caresse de l'ombre.
Leurs bouches en un baiser se confondent,
et la Mort c'est pâmée.

I dette Digt faar den Naturdyrkelse, som fylder hele den første Halvdel af La Clarté de Vie, sit fyldigste

Udtryk. De andre Digte er Skildringer fra Tourraine, fra de yppige Egne hvor

La lente Loire passe altière et, d'île en île
noue et dénoue, au loin, son bleu ruban moiré.

Med Naturskildringerne forbinder sig en Erotik af en meget fin, næsten usanselig Karakter. I meget faa af disse Digte staar Naturskildringen helt alene. I de allerfleste udløser den en menneskelig Følelse. Et Eksempel er Digtet Étoiles filantes. Stjernemillionerne lyser over ham og hans Veninde saa roligt, at deres trætte Øjne

s'en sont fermés, éblouis de la nuit
humiliés.

De ser Stjerneskuddene falde over Himlen som Draaber af Guld, og han hvisker til hende:

Donne-moi ta main; il serait doux, ma joie
de s'étreindre à jamais en un sanglot d'amour,
de ne faire qu'une ombre toi et moi,
de tout ce double leurre d'humanité,
de s'étreindre à jamais, aveugles, sourds,
et de tomber durant l'Éternité.

I sine Beskrivelser er Viélé-Griffin specifikt fransk. Han opnaar ofte meget intense Virkninger ved at sætte Adjektivet hen til et Substantiv, hvor det ikke logisk hører hjemme; et Eksempel er Skildringen af den unge Elskov i det ovenfor omtalte Digt:

la grande fleur charnelle de sa bouche,
où saigne *le désir humide* de la Vie.

I Stedet for at skrive: »Krummende sit slanke, gyldne, berusede Legeme«, former han Linjen saaledes, at man modtager et langt stærkere Indtryk af Attraaens stumme Skælven og den kødelige Straalen:

Cambrant la svelte ivresse de sa chair vermeille.

Francis Viélé-Griffin har søgt at gøre Strofen saa smidigt musikalsk som muligt, og disse langstrakte, hviskende Tusmørkemelodier, der aabenbarede saa meget af det, der gemmer sig dybest nede i det indre Liv, fik stor Betydning for mange af de samtidige Digtere. Afsnittene La corbeille des fleurs og A travers l'an i Régniers Samlinger: Les jeux rustiques et divins og Les médailles d'argile er stærkt inspirerede af Griffins Poesi. Og allerede i Tel qu'en songe staar foran flere af denne Samlings betydningsfuldeste Cycluser Linjer af Griffin som Mottoer. Maaske har denne Linje af Griffin: *il passe des cortèges d'heures oubliées* været det nødvendige Udgangspunkt, for at de 15 Digte i Quelqu'un songe d'heures et d'années kunde blive til.

Skønt Viélé-Griffins Digte rummer mange Dunkelheder, saa opløser de sig dog aldrig i den Grad til ren Sprogmusik som Gustave Kahn's. Denne er i sin senere Produktion (især i sin Prosa) blevet mere tilgængelig, men hans første Digtsamling Les palais nomades hører sikkert til de uforstaaeligste Bøger, der nogensinde er skrevet. Prøver man paa at oversætte disse Vers, hvor Ordene kommer syngende i kaotiske Kaskader, da mislykkes selv de ihærdigste Forsøg.

Den fuldkomne Kontrast til Kahn er Albert Samain. Han anvender aldrig det frie Vers, men hans Poesi viser, mere end nogen anden, hvilken vidunderlig Livskraft den gamle Alexandriner stadig ejer, naar den behandles af en Mester. Albert Samain er den moderne Sensibilitets Digter. Han er den, der har givet Sully Prudhommes smertelige og sygelige Følsomhed et langt rigere nuanceret og langt mere sanseligt Udtryk. Mens Sully Prudhommes Poesi fortalte om denne Nervernes overfølsomme Irritabilitet, saa ligger i Samains Digte disse Nerver saa at sige blottede for vore Øjne.

Samain har i den Samling, der strax gjorde ham berømt, Au jardin de l'Infante, skrevet sin ars poetica som Verlaine havde skrevet sin. Men medens Verlaines vel blev et Udtryk for den nye anarkistiske Poesis Tendenser, men ingenlunde kan siges at passe særligt paa hans egen Produktion, saa har Samain frembragt Vers af netop den Trolddom, han i dette Digt drømmer om at brygge:

Je rêve de vers doux et d'intimes ramages
de vers à frôler l'âme ainsi que des plumages,
de vers d'une ancienne étoffe, exténuée,
impalpable comme le son et la nuée,
de vers de soirs d'automne ensorcelant les heures
au rite féminin des syllabes mineures,
de vers de soirs d'amour énervés de verveine
où l'âme sente, exquise, une caresse à peine,
et qui au long des nerfs baignés d'ondes câlines
meurent à l'infini en pâmoisons félines,
comme un parfum dissous parmi des tiédeurs closes ...
Je rêve de vers doux mourant comme des roses.

Det vilde være umuligt at finde mere nøjagtigt be-

stemmende Udtryk for den tunge, søde Beruselse, hans Vers giver. Samain havde en mærkelig Evne til i Vers af en næsten gennemsigtig Klarhed at udtale afgørende Ord om det i de sjælelige og sanselige Korrespondancer, der ligger nærmest op ad det uudsigelige. Han er den der med størst Talent har fortsat den mest forfinede Del i Baudelaires Værk. Selv naar Samain søger Udtryk for de allersubtileste Følelser og Sansninger, opløser hans Vers sig aldrig til den halvt uartikulerede Tale, den Stammen, som man kender fra Maeterlincks første Vers og Dramer, bliver aldrig dunkle som mange af Viélé-Griffins.

En ulægelig Sørgmodighed breder sig over denne brystsyge Digters Værk; det er, som om den Død, der ventede paa ham, gav hans Poesi en feberagtig Spændthed, en Sult, som intet i Livet kunde mætte, eller ogsaa en hemmelighedsfuld Træthed, der var som en Forsmag paa Livets Ophør.

Mon âme est un velours douloureux que tout froisse,
et je sens en mon cœur lourd d'ineffable angoisse
je ne sais quoi de doux qui voudrait bien mourir.

Sit mest ejendommelige Udtryk fik Albert Samains Sensibilitet i hans Kærlighedsdigte, den fineste og mest sammensatte erotiske Lyrik, som de sidste Slægtled har frembragt.

Det lette og lyse, det umiddelbart lykkelige, det foraarsagtigt sorgløse — det kender hans Poesi intet til.

Men han har givet en Række Følelser og Fornemmelser af den mest forskelligartede Karakter en saa at

sige definitiv Form — Fornemmelser, der naar fra den blideste, ganske usanselige Tilbedelse til en uhyggelig Lidenskab, fuld af en hektisk Glød, en krampagtig Lyst, der spænder Nerverne til det yderste, og hvor Smerten bliver langt stærkere end Lysten.

Ikke mange har digtet saa intenst som han om det dybt og dunkelt fjendtlige mellem Kønnene, om Vanskeligheden ved at naa helt ind til et andet Menneske. Han siger etsteds: Med din brændende Karminmund faar du i de tunge Skygger et æventyrligt Udtryk ... og min Elskov, der hidser sig op foran din stolte Tavshed, søger, uden at finde Fred, forgæves, noget dulgt i dit Hjerte, i dine Kvindesanser, som den aldrig skal eje.

Denne Sansernes uslukkelige Tørst, der bliver et Udslag af hele Væsnets Trang til at trænge dybere og dybere ind i den Anden, denne Tørst, som kun føder Afmagt, fordi Begæret hidses stadig mere og stormer forud, det er den egentlige, den dumpe, den ligesom hemmeligt knurrende Rytme i Samains Poesi. Man hører, stadig, bag Ordene dens sugende Understrøm, en tung Hiven eller en Stønnen som af et Aandedræt, der aldrig finder Ro.

Ligesom Samain i Naturen opsøgte med en stædig Forkærlighed alt det der bølger, flygter, glider ud og svømmer bort, alle Nuancer, alle Halvtoner, alle Halvlys, de Dufte, der opløser sig i de lunkne Aftner, den Efteraarets søde Vellugt, der fylder Skovenes sidste Gløden; som han dyrkede disse Løvfaldets og Skumringens tavse Fester, hvor alt brister og sygner og segner hen i Døden, alle Dufte, alle Lyd og alle Farver, saaledes forstod han at variere Udtrykket for de Elskovens mørke og angri-

bende Ekstaser, hvor det umættede Begær bliver et Begær efter Døden ...

Saadan begynder en af hans Elegier:

Comme une grande fleur trop lourde qui défaille,
parfois, toute en mes bras, tu renverses ta taille
et plonges dans mes yeux tes beaux yeux verts ardents,
avec un long sourire où miroitent tes dents ...
Je t'enlace; j'ai comme un peu de l'âpre joie
du fauve frémissant et fier qui tient sa proie.
Tu souris ... je te tiens pâle et l'âme perdue
de se sentir au bord du bonheur suspendue,
et toujours le désir pareil au cœur me mord
de t'emporter ainsi, vivante, dans la mort.
Incliné sur tes yeux où palpite une flamme
je descends, je descends, on dirait, dans ton âme ...

I Digtet Musique confidentielle sammensmeltes Tonernes og Drifternes, Legemernes og Sjælenes Hensygnen til en stor Symfoni.

Sit dybeste og stilfærdigste Udtryk fik denne urolige Elskovs Længsel efter Døden i det lille Digt Silence, hvoraf nogle Strofer lyder saaledes:

Le silence descend en nous;
tes yeux mi-voilés sont plus doux;
laisse mon cœur sur tes genoux.

Il est des heures d'agonie
où l'on rêve la mort bénie
au long d'une étreinte infinie.

La lampe douce se consume,
l'âme des roses nous parfume.
Le temps bat sa petite enclume.

Oh! s'en aller sans nul retour,
Oh! s'en aller avant le jour,
les mains toutes pleines d'amour!

Oh! s'en aller sans violence,
s'évanouir sans qu'on y pense
d'une suprême défaillance ...
Silence! Silence! Silence!

Men Samain har skrevet andre Kærligheds-Vers, hvor Sansernes Uro helt er stilnet hen, og hvor Sjælene, frygtsomt, uendeligt varsomt vover at nærme sig hinanden. Disse Digte er bestandigt overskyggede af

la grise fleur des crépuscules pâlissants

og de hvisker saadan, at man føler Ordene bane sig langsomt Vej fra Sjælens Dyb,

dans un enchantement d'amour silencieux.

Læs i Au jardin de l'Infante Digte som Promenade à l'étang, Elégie og Ermione.

Som den stærkest tænkelige Kontrast til disse legemløse Digte, hvor Sjælen viser sig nøgen, staar der en Række andre, hvor det er lykkedes Samain at give Sanselighedens altbesejrende Magt saadanne Udtryk, at man maa søge tilbage til Swinburnes første Digte for at finde noget tilsvarende. Jeg skal indskrænke mig til at omtale to: Destins og Luxure. I det første tegner han et saadant synthetisk Billede af Kvinden, som Rops i sine Raderinger saa ofte gav. Han viser hende staaende foran sit Spejl, mens hun kæmmer sit lange lysende Haar.

Blot et Øjeblik vender hun sine vilde Barneøjne for at se Mændene vandre forbi.

Fleur chaude, fleur de chair balançant ton poison,
tu te souris, tordant ta nudité hautaine,
et dejà les parfums de ta robe lointaine
nagent comme une haleine ardente à l'horizon.

Han skildrer hende, naar hun troner i Sengens Mørke og skjuler Verden for sine Elskere med sit lange Haar, der er tungt af Smægten og af Glemsel ...

Et, souriant du haut de ton orgueil farouche
tu refermes sur eux, douce enfin à leur mort,
tes bras, tes bras profonds et doux comme la mort.

Luxure er en lang — for lang — Samling af Litanier til Ære for Notre-Dame de l'Enfer. Og selv om der i nogle af Billederne er noget krampagtigt forvredent, maa man beundre hans Evne til igennem de 50 Strofer at bevare det Højtryk, under hvilket han begynder. Der er en saa sammensat Luft i dette store Digt, noget beskt eller ramt, der mødes med noget hidsende sødt, en Lugt af Svovl, der blander sig med en mægtig Duft af Elskov, noget skarpt, der ligesom slibes stadig mere skærende og som til Modsætning har noget yppigt, der svulmer hedt.

Saadanne er Indledningsstroferne:

Luxure, fruit de mort à l'arbre de la vie
fruit défendu qui fait claquer les dents d'envie.

Chimère d'or assise au désert de l'Ennui.
Fille infâme du vieux désir et de la Nuit.

Diamant du Péché scellé sous les sept voiles.
Feu du feu, Sang du sang et Moëlle de nos moëlles.

Sorcière de Bohème aux philtres souterrains.
Suceuse des cerveaux, et Dompteuse des reins.

Je te salue, o très occulte, o très profonde,
Luxure, Pavillon de ténèbres du monde.

I sine Évocations, — mest Sonnetter — viste Samain en mærkelig Evne til i Digtenes Slutning at aabne meget vide Perspektiver. I Cléopatre og i Fin d'Empire kaster de sidste Linjers Fantastik et sælsomt Skær tilbage over de foregaaende Strofers realistiske Skildring. I Fin d'Empire sidder Kejser Arcadius og hører paa en Epheb, der læser højt for ham af et græsk Papyrus et Digt »où l'art mièvre zézaie en vers adonisés«.

Fra Time til Time træder Feltherrerne ind og de fortæller om Rædslerne i de fjerne Slag. Men Kejseren hører ikke paa dem. Han sidder fortabt i sin vellystige Drøm, der kruser hans Læber med et tvetydigt Smil. Og kun Marmoranen, der staar afsides i Forhallen med sine mørke og haarde Træk,

a tressailli dans l'ombre, en écoutant là-bas
craquer sinistrement l'Empire grandiose.

I den anden Sonnet om Cleopatra viser han os Dronningen, der, ene, henrykt, højt oppe paa en Terrasse, nedenfor hvilken den dunkle Nil flyder, sønderslider sin Tunika og rejser i Natten sit Legeme, der svulmer som en moden Frugt. Nøgen under de brændende Stjerner vrider hun sig i den hede og graadige Vind.

Hun vil, at Alverden i denne Nat skal eje Duften af hendes Kød.

> Et le Sphynxe, immobile aux sables de l'ennui,
> sent un feu pénétrer son granit taciturne;
> et le désert immense a remué sous lui.

Disse Slutningslinjer bevirker, at man af Samains Sonnetter modtager et mere sammensat og foruroligende Indtryk end af Hérédias. Helt *objektiv* blev han aldrig. Dette viser sig tydeligst i de Billeder han under Titelen *Aux flancs du vase* gav af den græske Oldtid. Det er sine egne Stemninger og Følelser, blot mere forenklede, som han lægger ind i de unge Mænd og Kvinder, han skildrer. Hyppigst dvæler han ved den Uro, den Smægten, de uforklarlige Længsler, som Aftnerne vækker i Kødet og Sjælen. Samain skildrer med den yndefuldeste Kunst purunge Kvinder, hvis Hjerter i de skønne Aftner bliver saa tunge og saa store, hvor den indre Bevægelse ikke har Form og ikke Navn, hvor Elskovstrangen, sagte og langsomt, vaagner, sniger sig gennem deres Blod, og tynger dem med en ukendt, blidt smertelig Magt.

Henrivende er de smaa Sætninger, som de femtenaarige Jomfruer Naïs og Lydé hvisker til hinanden i den lune duftende Aften for at faa Luft for det Ubeskrivelige, der trykker dem. Tilsidst finder de ingen Ord mere. . . . De føler deres Hjerter smelte hen i dunkle Taarer,

> et sur leurs fronts penchés mêlant leurs chevelures
> d'une étreinte où la bouche à la bouche s'unit,
> sanglotent doucement dans le soir infini.

Ligesaa fint giver han i et andet Digt Kønsfølelsens pludselige Opvaagnen hos en Yngling. Myrtil og Palémone leger sammen, og han har besejret hende. Og som han nu knuger hende, der ligger leende i hans Arme, kommer han til at skælve ved at mærke

palpiter tout à coup des formes étrangères
et la double rondeur naissante des seins nus
jaillit comme un beau fruit sous ses doigts ingénus.
Le jeu cesse ... un mystère en son cœur vient éclore,
et grave il les caresse et les caresse encore.

Samain anvender i disse Digte le rejet paa en meget malende Maade. Han forstaar at lade Opholdet finde Sted netop der, hvor den indre Bevægelse fordrer et saadant, for at den kan blive direkte følelig. Et Eksempel er det skønne Digt om Rhodante, hvor Sensualiteten faar en mørkere Lød, Attraaen en mere bevidst Karakter end i de foregaaende.

Rhodante er flygtet for Eftermiddagsheden til en Grotte, hvor hun hører de kølige Vande mumle. Hun er fin og hed og har lette Lænder. Hendes brune Legeme faar alle Hyrderne til at hentæres af Længsel.

Dans son sang orageux comme un soir de vendanges
elle roule une flamme et des fièvres étranges.

En gylden Straale, der har listet sig ned i den skyggesvale Grotte, har sneget ind i hendes Kød en hemmelig Smægten:

Tout son corps amoureux s'allonge de désir.
Ses bras tordus en vain, *las d'étreindre le vide,*
retombent; ....

Man tvinges til at standse lidt efter vide, og Form og Indhold bliver derved, paa en særlig nøjagtig Maade, eet.

Albert Samain fik en overordentlig Indflydelse paa mange af de samtidige og efterfølgende Digtere.

Og sikkert virkede det, at hans i Formen saa ganske konservative Poesi kom til at udøve saa stor en Fortryllelse baade paa Kunstnerne og paa Publikum, med til at dæmme op for de hidsigt outrerede Nyforsøg.

I en Tid, hvor Theorierne myldrede frem og et halvt Hundrede Digtere søgte at overbyde hverandre i artistiske Ekscentriciteter, syntaksiske Mærkeligheder og rytmiske Raffinementer, stod Samain som den der vidste, at Poesien først og fremmest skal give de menneskelige Følelser og Sansninger det sandfærdigste, det mest indtrængende og afklaret simple Udtryk.

Indtrængende var han som ingen anden blandt sine Samtidige. Han er nær beslægtet som Kunstner med Aarhundredrets første store Lyriker: Alfred de Vigny. Han havde den samme Evne til at sammentrænge i en eller to Linjer en Følelse, et Syn, en Beskrivelse, saaledes at disse Linjer for altid fæstner sig i Erindringen.

Det dragende og hemmelighedsfuldt besnærende ved Samains Poesi ligger maaske mest af alt deri, at den direkte og samtidigt griber En om Hjertet og ægger, paa mange Maader, Ens Skønhedssans. Hans Poesi ejede den særlige Art af Skønhed, han har karakteriseret i en Linje, der kunde staa som et Motto foran hele hans Værk:

L'infini de douceur qu'ont les choses brisées ...

Albert Samain havde i visse Retninger en Forgænger i Éphraïm Mikhaël, der døde 24 Aar gammel og kun fik skabt et lille, men udsøgt Værk, der utvivlsomt har en lang Fremtid for sig. Visselig blev Døden ham en stor Befrielse, thi faa Digtere har givet saa personlige Udtryk for det Verhaeren i et af sine Digte kalder

les lasses douleurs de vivre, indéfinies ...

Han blev angrebet, saa stærkt som i Regelen kun helt unge og altfor tidligt modne Mænd bliver det, af en sygt forstemmende Følelse af Livets Monotoni, af Rædsel for de kommende Aar, hvor de bestandig samme Foraar skal følge de bestandig samme Vintre, og hvor Hjertet skal svulme sig pinefuldt tungt af den samme slidende og ubestemmelige Sult, der aldrig skal blive mættet. Mikhaël hørte til de af Tungsindet mærkede, der gaar omkring paa Jorden, ligesom trykkede af en uophørlig Aandenød, som, skønt helt unge, synes færdige med alt, hvad Livet kan byde, og som bærer i deres Hjerter en Byrde af svundne Aarhundreders Desillusioner, Træthed og Lede.

Hør et Par Strofer af Tristesse de Septembre:

Quand le vent automnal sonne le deuil des chênes,
je sens en moi, non le regret du clair été,
mais l'ineffable horreur des floraisons prochaines.

C'est par l'avril futur que je suis attristé;
et je plains les forêts puissantes, condamnées
à verdir tous les ans pendant l'éternité.

Han ræddes ved Tanken, om at han skal se For-

aaret vise sig igen som et ubarmhjertigt Fantom, og i Slutningslinjen møder man et nyt Udtryk for den Higen efter det Ukendte, som man hører igennem mange af Baudelaires Rytmer som en Hvisken, som en Knurren eller som et Skrig.

O les soleils nouveaux! la saison inconnue!

Og ligesom Leconte de Lisle, Baudelaire, Samain saa han hen til Livets Ophør, til Søvnen, Glemslen og Døden, som til den store Lykke. I Digtet Effet de soir skildrer han en Vandring om Efteraaret langs Seinens Kajer.

Cette nuit, au dessus des quais silencieux
plane un calme lugubre et glacial d'automne.
Nul vent. Les becs de gaz en file monotone
luisent au fond de leur halo comme des yeux.
— — — —

Avec le souvenir des heures paresseuses
je sens en moi la peur des lendemains pareils,
et mon âme voudrait boire les longs sommeils
et l'oubli léthargique en des eaux guérisseuses.

Og da han ser alle de skælvende Lygters Lys dukke ned i Floden, drømmer han om en Gud fra de gamle Tider, der sidder etsteds i en Afkrog af den sørgmodige Himmel og plaget af Lede ved sin egen Evighed græder disse gyldne Taarer, der drypper ned i de metalliske Vande.

Af Aarets Tider elsker Mikhaël — ligesom Régnier og Samain — kun Efteraaret og af Døgnet eksisterer for ham kun Aftnen og Natten. Han har fremmanet Efter-

aarsaftner i Ord, hvis bløde og klagende Lyd sikkert har influeret paa Samain. I en Strofe som denne af Clair de lune mystique har man allerede meget af Samains trætte og sørgmodige Aftenpoesi:

Ce n'est pas la clarté des monotones nuits
brillantes d'or fluide et de brume opaline;
mais le ciel gris est plein de tristesse câline
ineffablement douce aux cœurs chargés d'ennuis.

Mikhaël havde den samme Evne som Samain til at skildre med ligesaa sparsomt som omhyggeligt valgte Ord og til straks i de første Linjer at faa Læseren ind under sin Stemning, til saa at sige at overrumple ham. Saadan begynder Paysage:

Voici la bonne paix obscure
d'un étrange soir automnal.
Le crépuscule transfigure
les toits gris et le ciel banal.

Og hør Begyndelsesstrofen til L'heure grise, der giver en kølig Foraarsaftens gennemsigtige Dis:

Oh! la tristesse langoureuse
du ciel vaporeux de Paris,
tendu de pâle satin gris
ainsi qu'un boudoir d'amoureuse!

Men intetsteds gennemtrænger Mikhaël Ens Hjerte med en saadan Isnen som i Digtet Crépuscule pluvieux.

Det er fyldt af en lignende Følelse af overvældende Tristhed, af en Nedslaaethed, hvortil det er umuligt

at øjne nogen bestemt Grund, som Verlaine havde fundet Udtryk for i et af sine berømteste Digte i Romances sans paroles.

Som man i Verlaines Rytmer hører Regnens eensformige og uophørlige Dryp, og det Hjertes tunge Slag, der er pint af et navnløst Onde, saaledes lytter man i Mikhaëls Alexandrinere (som han ved Ordenes og Rimenes Valg har vidst at gøre langstrakte, monotone og tyngende) til en Efteraarsaftens langsomme og sivende Lyd, hvor Taagen breder sig, umærkeligt, stadig videre over Byen og trykker Hjertet med et bestandig tættere Mørke:

L'ennui descend sur moi comme un brouillard d'automne
que le soir épaissit de moment en moment,
un ennui lourd accru mystérieusement
qui m'opprime de nuit épaisse et monotone.

Pourtant nul glorieux amour ne m'a blessé,
et c'est sans regretter les heures envolées
que je revois au loin, vagues formes voilées,
mes souvenirs errants au jardin du passé.

Et pourtant, maintenant, dans l'horreur languissante
d'un soir de pluie et dans la lente obscurité,
je sens mon cœur que nul amour n'a déserté
mélancolique ainsi qu'une chambre d'absente.

I sine Billeder var Mikhaël ikke altid saa umiddelbart fængende som Samain. Naar han f. Eks. personificerer Natten i denne Strofe:

Sur le grouillement des trottoirs
la nuit, douce et mièvre, se penche
comme une lente fille blanche
caressant des lévriers noirs . . .

da føles dette mere udspekuleret end naturligt fantasifuldt.

Men et andet Billede i samme Digt ejer netop den samme slørede og skrøbelige, helt feminine Ynde som saa mange af Samains:

> Et là-haut, sous la mousseline
> du crépuscule transpararaît
> un vapeureux soleil, discret
> comme une veilleuse câline.

Det er i de smaa Digte, at man maa søge Mikhaëls Originalitet. I de store fortællende, synthetiske, hvor de enkelte Tilfælde udvider sig til Symboler, var det som om hans Sensibilitet blev knust. Disse højtidelige Legender lader En ligegyldig ligesom mange af Régniers i hans første Bøger. Symbolismen har størknet dem, fordi den føles anstrengt villet. De er allerede forældede, fordi de er saa lidet individuelle. Disse unge Digtere, der alle vilde reagere mod en fotografisk og anekdotisk Litteratur, havde ingen udpræget Fornemmelse af, at en Episodes symbolske Betydning opfattes af Læseren des stærkere, jo mindre Forfatteren har lagt an paa at fremtvinge en saadan. Den der med al sin Evne, al sin Viden om Livet og sin hele Medfølelse fordyber sig i et Enkelttilfælde, uden Bagtanker, har større Mulighed for at dette kan udstrække sig til at passe paa mangfoldige lignende Fænomener, end om han lader legendariske Figurer føre en abstrakt Tale, der i Virkeligheden ikke kommer til at passe paa noget, fordi den vil passe paa saa alt for meget. Jo mere individuel Poesien er, des rigere vil dens Rækkevide blive.

Det er i sine smaa Digte, at Mikhaël vil leve. Han viste i dem sit sørgmodige Hjerte nøgent. En hemmelig

Forudanelse om hans tidlige Død sneg sig gennem hans Rytmer. Allerede i hans attende Aar følte han, at hans Dage blev faa:

Mais je n'endormirai jamais mon âme triste
dans la sérénité des rêves accomplis.

Aldrig fandt han Fodfæste paa Jorden. Han vidste, at han hørte hjemme andetsteds, og hans Blik var som fortabt i en fjern Drøm. I et Kærlighedsdigt, han skrev nogle Maaneder før sin Død: A celle qui aime le cloître, fandt han dybe Udtryk for sin egen og sin Vendindes Fremmedhed for Verden. Fra sit Klosterliv havde hun bevaret i sine Øjne »un peu d'ombre divine«.

Disse simple Strofer bringer den Følelse af Mystik, som saa mange af Mikhaëls Jævnaldrende krampagtigt søgte at fremkalde:

Et peut-être souvent ta tête appesantie
s'endort sur mon épaule en regrettant le ciel,
et mes lèvres d'amant n'ont pas assez de miel
pour vaincre la saveur de la première hostie.

Jeg har i det foregaaende fremdraget de Digtere af den symbolistiske Skole, som var de simpleste og ærligste, de som mindst søgte at udæske og forbløffe ved affekterte Snørkler, halsbrækkende Billeder og forvredne Metaforer.

Det Slægtled, som fulgte efter, anvendte al sin hid-

sige og utaalmodige Ungdom paa at hævde sig ved voldsomt at reagere mod denne Symbolisme, der var blevet omtalt saa meget, kriticeret og fortolket, udlet og lovprist, og hvis Repræsentanter havde naaet Berømmelsen, idet deres Navne var gaaet over det hele Europa; selv om dens mest fremtrædende Digtere aldrig var trængt ind i det store Publikum, saa havde de vundet Indpas hos den litterære Elite baade i og udenfor Frankrig.

Men nu blev disse Symbolister angrebet skaanselsløst af deres Efterfølgere. De blev, uden at der toges Hensyn til deres højst forskelligartede Individualiteter, anklagede for Goldhed, Fjernhed fra Livet eller Fjendtlighed imod det. Disse nye unge Poeter sluttede sig sammen i Skoler, af hvilke L'école naturiste, ved en ihærdig Reklame, opnaaede, at der blev skrevet om den i Dagspressen, og at dens Ideer blev diskuterede. Men allerede nu er den opløst, i hvert Fald er Navnet gaaet ind til Glemslen. Ret komisk er det, at Chefen for denne Skole, der vilde genskabe den direkte, den umiddelbare Poesi, udsige Sjælens og Naturens almeneste Fænomener paa den simplest mulige Maade, St.-George de Bouhélier er en Digter, hvis uhyre Selvfølelse og stolte Bevidsthed om sin egen høje Mission ikke staar i nogetsomhelst rimeligt Forhold til hans Talent. Han er en svulstig og deklamerende Poet, der, tom paa Ideer, efterligner, endog uden Smidighed, en Række andre Digtere.

De Mænd der i Aarhundredets sidste Aar med størst Talent helt aabenhjertigt har vist deres Hjerte ganske nøgent, uden nogensinde at give deres Følelse Legendens, Allegoriens eller Symbolets indirekte Form, de staar uden-

for enhver Skole. Det er Digtere som Charles Guérin, Francis Jammes og Louis le Cardonnel.

Charles Guérin er i meget beslægtet med Albert Samain og Mikhaël. Han er i sin Metrik konservativ som de, har aldrig skrevet frie Vers, benytter hyppigst Alexandrineren, men ejer ikke Samains forbavsende musikalske Finsans. Han har derimod den samme Evne til at indlede et Digt med Linjer, der anslaar Grundstemningen med en saa kyndig Sikkerhed, at de ligesom borer sig ind i ens Hjerte og efterlader derinde en klagende Lyd, hvis Ekko aldrig helt vil forstumme.

Saadan begynder et af Digtene i Le cœur solitaire:

O mon ami, mon vieil ami, mon seul ami,
rapelle-toi nos soirs de tristesse parmi
l'ombre tiède et l'odeur des roses du Musée.
Nous allions là, le cæur défait et l'âme usée . . .

Han skylder Samain overmaade meget. Han har af ham lært at frembringe den Slags Billeder, der gemmer en hed og sammensat Sødme, som virker paa Nerverne og leder En ind i Drømmeriet, Billeder, der synes modnede i Ensomheden, og som har netop saa megen Nyhed i sig, at de overrasker uden at forbløffe, glæder uden at forvirre. Et Eksempel er de fire første Linjer af Le soir léger:

Le soir léger avec sa brume claire et bleue
meurt comme un mot d'amour aux lèvres de l'été,
comme l'humide et chaud sourire heureux des veuves
qui rêvent dans leur chair d'anciennes voluptés.

Man støder i Le semeur de cendres, Guérins

Hovedværk, bestandig paa Linjer, som har faaet sit Præg af Samains subtile og sammentrængte Poesi. I den lange Række Kærlighedsdigte, Guérin har skrevet, finder han Udtryk, der erindrer stærkt om Samains, for den feberfyldte Extase, den spændte, næsten tærende Lyst, hvor Taarernes Salt forener sig med Kærtegnenes Lyst. Han elsker som Samain at fremmane de tyngende og højtidelige Timer, hvor

l'âme à la fin du jour goûte la volupté
d'être comme une fleur trop lourde qui s'incline,

hvor selv Blomsterne faar »une grâce accablée et suprême«.

Og ligesom Samains Sjæl foldede sig sammen i Angst for Nutidens kogende og larmende Liv og i Lede ved alle dets brogede Tillokkelser (»Livet er en Blomst hvis Duft jeg knap indaander, thi i al jordisk Duft ligger Smerten gemt paa Bunden«), saaledes kender Guérin ogsaa de Timer, hvor intet i Livet frister, hverken Elskovsrusen, Rigdommen eller Berømmelsen:

Que me font les soleils à venir, que me font
l'amour et l'or et la jeunesse et le génie! . . .
Laissez-moi m'endormir d'un doux sommeil, d'un long
sommeil, avec des mains de femme sur mon front:
Ah! fermez la fenêtre ouverte sur la vie!

Han har som Régnier, Samain og Mikhaël følt Angst ved at mærke Drømmens indre Stemmer forstumme i Livets fjendtlige Støj. De har alle tre, hver paa sin Vis, udtrykt deres Anelser om det betydningsfulde, men vanskeligt bestemmelige, som de rastløse Nutidsmennesker

vilde miste, naar de ikke mere kunde lytte, i Ensomhedens og Stilhedens Øjeblikke, »til den skjulte Kildes uvisse Mumlen«.

Guérin er endvidere ligesom Samain en Aftnernes Digter. Aftnerne har hos disse Digtere en mærkelig Evne til at faa alle de Fornemmelser og Følelser, der bor i Sjælen og Kødet, til at udfolde sig, de forstærker dem, bringer dem til at naa deres Højdepunkt. De pirrer ved det, der hvilede i en Halvsøvn, de gør Vemoden til nagende Sorg, de hidser Længslen, til den bliver et grumt Begær, de uddyber Erindringen om en tabt Lykke, til der ikke er blevet andet tilbage i Hjertet end en altopslugende Tomhed; og ind i de lykkelige Timer sniger de Bevidstheden om Lystens Ophør, om Døden der venter taalmodigt og om den Død, der kan synes endnu langt frygteligere end den virkelige: Livet hvor det Nærværende er intet og det Forgangne alt.

Disse Aftner har Guérin fortalt om i sine Digte, der er rene Selvbekendelser, som ikke dølges af selv det mest gennemsigtige Slør. Han viser i dem sit altid urolige Hjerte, sin omtumlede og fredløse Tilværelse:

Une âme sans patrie habite dans ma chair!

Han har i en Række Digte skildret de Aar, hvor Trangen til Lykke suger Sjælen tom, piner Kødet og gør det at leve til en underligt kvælende eller stønnende Fornemmelse. Han har digtet om de Blændværker, hvori Fantasien fortaber sig og om den triste Opvaagnen, hvor Tomheden blot synes at brede sig end mere dyb, og hvor der kun er eet Asyl tilbage, hvor Mennesket kan slippe uden om sin Smerte:

Ouvre ton lit désert comme un sépulcre, et dors
du sommeil des vaincus et du sommeil des morts.

Og da saa den Lykke kommer til ham, som han gennem lange Tider tørstede efter, faar den en egen mørk og eksalteret Form: det er som om der fra Dybet af hans Lidenskab stiger en dobbelt Fornemmelse af Feber og af Isnen, en Feber, fordi ingen Elskov helt kan fylde et Hjertes Begær, en Isnen, fordi der stadig lurer en Angst for pludseligt at miste det, man har.

Men han kan, ligesom Samain, en enkelt Gang tale i skønne Billeder om de Lykkens tavse Øjeblikke, hvor to ensomme Mennesker synes at være kommet hinanden nær:

Sainte mélancolie heureuse où l'on est deux
où la vierge sur qui l'amant en pleurs s'appuie
succombe comme un lys accablé par la pluie!

Netop fordi han selv har erfaret, hvor fordringsfuld og hvor stædig Trangen til Lykke er i Mennesket, faar hans Kærlighed et eget bekymret og tungt alvorligt Præg ved Tanken om de mange, der maa undvære det, han selv har faaet. Han kan ikke lukke sig egoistisk inde i sin egen Lykke. Det er det, han har fundet saa ejendommelige Udtryk for i et Digt i *Le semeur de cendres*, der strax i sine første Linjer maner Sceneriet og Stemningen frem:

Devant le ciel de nacre et d'or d'or d'un soir d'été
nous accoudons, pensifs, après la volupté,
notre langueur d'amants heureux à la fenêtre ...

De staar sammen paa Balkonen og Natten ligesom smel-

ter deres Legemer sammen til en ubevægelig Gruppe. Og han erindrer hende om det, der nylig hændte i disse Rytmer, hvori man kan høre Lidenskabens tyst skælvende Pulsslag og ligesom mærke de stumme Læbers tørre Glød:

Tout à l'heure, au moment des étreintes farouches
où les amants embrassés font entre eux
comme la souple vigne et l'orme vigoureux,
des roses d'or, au souffle aride de nos bouches
tombèrent d'un bouquet voisin dans notre lit.
Tu palpitas; le creux de tes seins s'en remplit,
et, parmi cette chute exquise de pétales
qui veloutaient le jeu de nos forces brutales
et, collés à tes dents ou pris dans tes cheveux
ou doublant de satin les voiles de tes yeux,
te couvraient d'une vague et multiple caresse,
tu crias de plaisir en haletant, maîtresse.

Saa strømmede der et pludseligt Vindstød ind i Stuen, gled ind mellem deres sammenflettede Fingre, løftede Bladene og spredte dem ud gennem Vinduet. De hvirvlede langsomt ned, og maaske standsede et af dem paa Læberne af en ung Mand, der tilfældigt gik forbi, og han kom til at bæve, hans Hjerte smeltede hen og hans Kød blev foruroliget ved den Duft af Elskov, som dette lille Blad bar med. Og han, der strejfede om uden Maal, slæbende med sig en Smægten, som blev næret af en ensom Sjæl, han vil nu gaa bort til de øde, fattige Veje i Byens Udkant for at græde af Smerte og Længsel,

ivre d'avoir mâché ce pétale de fleur ...

Naar dette ekstatiske Kærlighedsdigt slutter med Tanken paa alle dem, der er uden Elskov, og som den

hældende Dags Sødme dunkelt piner, saa er det vel, fordi Charles Guérin ikke kan befri sig for Tanken om de Aar af Længsel, der gaar forud for og de Aar af Savn, der følger efter, det dobbelte Mørke, der breder sig paa begge Sider af Lykkens lille skrøbelige Tid.

Følelsen af Livets Usikkerhed, af Menneskesjælens Hvileløshed, af al Lykkes Faldefærdighed, det er de Grundtræk, der giver en stor Del af Guérins Poesi dens smerteligt urolige Karakter. Som han kunde skildre den krampagtige eller deprimerede Tilstand, der gaar forud for Kærlighedslykken, saaledes har han ogsaa, nogle Gange, fundet Udtryk, der føles sandfærdige, for det Øde, der ruger i

le silence d'un cœur où l'amour a passé.

Men i denne Sjæl, hvor Fredløsheden eller Tomheden bliver tilbage som det stærkeste, det sidste baade i Længslen, i Lykken og i Mindet, ligger den religiøse Følelse og Trang gemt i de hundredaarige Instinkter.

Om han nogensinde vil kunne optage Kristendommen ogsaa i sit bevidste Liv, er tvivlsomt. Han er ikke nær saa umiddelbar en Aand som Verlaine. Maaske vil han aldrig komme nærmere end til Ærbødighed for den, til en betaget Bevidsthed om den Styrke, Sikkerhed og Fred, som den giver dem, den fylder helt. Men han staar den i hvert Fald meget nærmere, end Samain gjorde; over hans Sjæl gik den kun som en Gysen, som en dunkel Mindelse ved Aftentid (se: Soir de printemps).

Mange af de Strofer, Guérin henvender til Gud, har en bevæget Pathos, uden at det dog nogetsteds er lykkedes ham at naa den simple Højhed og den fuldkomne Umiddelbarhed i Verlaines Sagesse.

Vi er klagende og sitrende — siger han til Gud i et af disse Digte — som et Folk af Siv. Vor tørre Sjæl tørster efter en ny Saft. Se, Solen gaar ned og man hører Kirkegaardenes sorte og sørgelige Vind svæve hen over hele Nationens Søvn.

Herre Jesus, siger han andetsteds, du maa ikke tro, at vi er ligegyldige for det Drama, hvis Ekko endnu knurrer under Himlene . . . Han udtrykker i dette Digt med Magt alt det, der med Kristus er kommet ind i Verden, og som Menneskeheden endnu ikke har kunnet befri sig for. Men i nogle Partier erindres man altfor stærkt om Baudelaire, som f. Eks. dér, hvor han taler om Vellystningene, der kan rejse sig i deres Senge, fyldte af en pludselig Rædsel; Mørket befolkes for dem af Fantomer. Stumme og borende Neglene ind i deres Hænder føler de

.... que quelqu'un d'hostile s'est couché
entre eux et le corps nu qui sert à leur péché.

Denne rent religiøst farvede Angst for »Kødet«, Had til dets Magt, Lede ved dets korte Beruselse, er det der mest uforandret er gaaet i Arv til Guérin fra Baudelaire. Men i Slutningsdigtet i Le semeur de cendres er det ikke Gud eller Kristus, som han paakalder; det er til Visdommmen, han retter sine Ord: Han haaber, den vil kunne skænke ham den dybe Hvile,

qui manque aux lits brûlants et mornes de la terre.

Charles Guérin, der endnu er helt ung og som ikke har udgivet nogen Samling i de sidste fem Aar, er i Le semeur de cendres og endnu mere i Le cœur

solitaire usikker i sin Smag. Hans Stil kan blive oppustet, Rhetoriken kan brede sig gold over lange Partier, hans Følsomhed kan svømme ud i altfor mange Taarer. Og især plettes ikke faa Digte af en overdreven Voldsomhed i Udtrykket, en Krampagtighed, der bevirker, at man faar svært ved at fæste Lid til det, han beretter. Undertiden er det kun i en enkelt Linje, undertiden er det gennem et helt Digt, at man mærker, hvorledes Fantasien har hidset ham under Udførelsen, saaledes at Udtrykket slet ikke kommer til at dække Følelsen. Det sikkert oprindeligt ægte og oplevede kan under en saadan Fantasiens Omarbejdelse antage besynderligt svulstige Former. Der fordres den største Aarvaagenhed, en meget udviklet Selvkritik, hvis denne Fantasiens farlige Mellemkomst ikke skal virke forstyrrende og ødelæggende.

En Digter af en langt sikrere Smag er Louis le Cardonnel. Først i 1904 har han samlet sine Digte i et Bind: Poèmes. Men nogle af disse er mere end 20 Aar gamle. Han var i Firsernes Midte en af de Unge, af hvem man ventede sig mest. Men pludselig tav han ganske. Gennem lange Aar saas hans Navn aldrig i noget Tidsskrift. Det Tungsind, der viste sig i alle hans første Digte, var blevet saa dybt og den religiøse Trang havde vokset sig saa stærk, at han opgav Poesien for Religionen og blev Præst.

Følelsen af Livets Alvor og af Livets Sørgmodighed var i den unge Cardonnel saa stærk, saa trykkende og uafvendelig, at han aldrig kom til at fortabe sig, som Flertallet af sine Jævnaldrende, i den artistiske Ordleg, de

golde Subtiliteter. De andre havde deres Periode, hvor det syntes, som om Ordene var dem det virkeligste af alt, virkeligere og mere betydningsfulde end det, de repræsenterer. De mente, at den blotte Sammensætning af særegent funklende og tonende Ord kunde frembringe visse Følelser, Stemninger eller Sansefornemmelser, næsten uden at Læseren behøvede at tage Hensyn til det, disse Ord betydede. Det var kun faa Gange, at Cardonnel søgte sin Tilflugt til disse lydlige Rariteter: Assonanserne, Alliterationerne, Gentagelserne af visse Rim eller Ord inde i Linjen. Og han gjorde det paa en sober Maade, han undgik de Lydsammenstillinger, hvis Virkning bliver skingrende indtil det øredøvende. Stemningen, der laa til Grund, var hos ham saa reel, at Ordene ikke fik Lejlighed til at overdøve den, kvæle den. Selv i de Digte, hvor han rigeligst anvendte disse Kunstmidler, tiltvang de sig ikke Opmærksomheden paa en saadan Maade, at de kom til at overskygge Grundfølelsen. De understregede den, men de udslettede den ikke. De viser sig i nogle Strofer af Digtet La forêt dans le mai:

Ah! faut-il que je pleure, o sœur, et que tu pleures
le chœur évanoui des adorables heures?
— — — —

L'illusion, si belle autrefois, se meurt-elle,
que proclamaient ton cœur et mon cœur immortelle?

Oh! non! mais la voilà qui devient plus suave
et plus grave en nos cœurs, comme suave et grave

ce croissant qui, là-haut, si purement s'allonge
et sur le bord du soir, dans le ciel désert, songe.

De viser sig hist og her i det dejlige Digt La louange du sommeil. I den følgende Strofe bliver Billedet forunderligt levende ved den tunge, langtrukne og ligesom klagende Lyd, der fremkommer ved Gentagelsen:

Ah! fois de nous surgir l'esprit vainqueur et blanc,
l'esprit, cette plaintive et captive colombe,
plaintive d'être ainsi captive en ce corps lent!

Dette Digt er et af de centrale i Cordonnels Produktion. Thi den Glemsel, den forbigaaende Befrielse, som Søvnen skænker, den Løsrivelse fra Dagen og dens Bekymringer, fra Livsangsten og fra Livsleden, som han takker den for i inderlige og allerede mystisk prægede Strofer, det er det, han siden søgte i Religionen, der hvor Freden ikke blev forbigaaende og usikker, men stadig, umistelig.

Han takker Søvnen, fordi den læger de Saar, som Dagene giver, ved at overrisle dem med

une essence d'oublis et d'éphémère mort.

Selv om dette Digt i sin Grundfølelse erindrer om Leconte de Lisles Dødshymner og ogsaa i enkelte Linjer genkalder visse af Mesterens, som f. Eks. den sidste i denne Strofe:

Mets ton baiser lustral sur nos tempes, et crée
en nos esprits, troublés par leurs tourbillons vains,
des mirages du jour l'immémoire sacrée ...

saa har han forstaaet at vælge saadanne Ord og sætte dem sammen til saadanne sjældne Melodier, at det er,

som lyttede man til Konkylien, der i sit monotone Kog gemmer Glemslens Blidhed.

Cardonnel staar af alle franske Digtere Albert Samain nærmest. De er begge af keltisk Oprindelse og havde den samme Evne til i regelrette Vers, hvor ikke blot hver Linje men hvert Ord er valgt med den ømmeste Omhu og den sikreste Smag, at give de fineste Nuancers og de flygtende Konturers Poesi. Bag de præcise Ord kan man høre to ensomme Hjerters dulgte Hulken. De er fyldte, begge, af usigelige Savn, af en mystisk Hjemvé mod en anden Tilværelse; i Lede ved Livets Støj folder deres Sjæle sig, i Aftnernes og Nætternes Andagt, sammen over sig selv. Han har skrevet et Mindedigt til Samain, af hvilket den første Strofe i al dens Knaphed er dybt karakteriserende:

Chanteur mystérieux dont les chastes douleurs
faisaient trembler, si lente et douce, la phrase
toi dont un feu secret plus d'une foi embrase
la discrète élégie aux fuyantes pâleurs.

Men de to sidste Linjer i den følgende Strofe passer mere paa Cardonnel selv end paa Samain:

Tu savais qu'au nectar se mêle un goût de pleurs,
malgré la ciselure errante aux flancs du vase
et que toutes les fleurs du printemps plein d'extase
ne sont que l'ombre froide et vaine d'autres fleurs.

Thi selv om Samain i mange Digte udtrykte sin Følelse af ulægelig Smerte ved at leve, fordi intet kan udfylde Sjælens Savn (»car tout parfum terrestre est douloureux au fond«), saa fik hans Poesi dog aldrig disse

Toner af Platonisme eller Kristendom, som gaar igennem hele Cardonnels Produktion.

Det er ikke blot under Aftnens eller Nattens Andagt, at han fyldes af den tunge Hjemvé. Den kommer over ham i den glødende og ubevægelige Sommereftermiddag, i den Time hvor en Leconte de Lisles Hjerte berusedes ved at mærke sig »trempé sept fois dans le Néant divin«. Cardonnel fortæller (Melancolies d'été) hvordan han ligger under Løvets høje Skyggehvælv og lader sit Øje følge Sommereftermiddagsskyerne oppe i den blaa og blændende Tomhed. Der kommer Klokketoner igennem de tavse Bladmasser, hvor ingen Fugle synger; og det er en slæbende Flugt af indsovede Timer, der har slaaet sig ned over Vandene.

Couché parmi les fleurs mourantes de la rive
où plein de songe on s'exila,
dans l'air privé de brise, on sent qu'il vous arrive
un souffle lent de l'Au-Delà.

Un sourd ennui vous prend d'être encore de la terre
et ce sont comme des appels
vers d'autres régions, pour le cœur solitaire,
— pénétrants, doux et solennels.

Og i Digtets Slutning henvender han sig igen til de sejlende Skyer: Om hvilken Afrejse er det, at I taler til denne umættede Sjæl, som skinsygt forfølger sin Drøm, o Skyer, der svulmer som hvide Sejl paa den svimmelfulde Azur, i de tavse Søndages glødende Sørgmodighed ...

I sine Kærlighedsdigte erindrer Cardonnel kun om den Samain der frembragte Eventide og især Ermione, dette dejlige Digt hvor al hans urolige Lidenskabs

Feber er stilnet, og hvor Freden fra den skønne Aftenhimmel trænger ind i hans Sjæl.

> Le ciel suave était jonché de pâles roses ...
> — — — —
> ce n'était rien; c'était dans le soir d'amétyste
> des mots, des frôlis d'âme en longs regards croisés,
> de la douceur fondue en gouttes de baisers,
> une étreinte de sœurs, une joie un peu triste;
> ce n'était rien; c'était dans le soir d'amétyste
> un musical amour sur les sens apaisés.
> — — — —

Om denne Del af Samains Poesi minder en Sonnet som Nocturne: »... Som Blomsterne skal vi drage vor Aande i Stilhed, i den Luft, hvor den hellige Nat svæver. Lad os glemme baade Kødet og Aanden, lad os glide som de to Svaner, vi ser stryge det sovende Vand igennem Løvets gennemsigtige Skygger. Lad Himlens store Fred forlænge sig ned i os. Lad os lukke vore Øjne, hvor Brisen dør i lunkne Bølger.

> Le parc dans la clarté nocturne remuait:
> mais les voici mourir ses chuchotements vagues;
> ah! respectons ce grand clair de lune muet!

I Cardonnels Digte eksisterer Sanserne ikke. Hans Erotik er den hvideste, den kyskeste, den mest immaterielle, der i lange Tider har faaet Udtryk i Frankrig. Han siger i Stances til en Kvinde: Den Ømhed som fik vore Aarer til at bæve og som syntes at ville blande vore Skæbner, lad den forblive i os saa jomfruelig og saa fjern, som den var den første Morgen. Fordi vi ved, hvilke smertelige Bedrag den hastige Lykke bringer

os hernede, vil vi bevare i vore Hjerter vore Drømme og ikke søndre dem. Al menneskelig Sødme bærer i sig en Gift.

Uniquement épris des ivresses de l'âme
et de ses voluptés qui ne peuvent finir,
loin du monde qui passe, éternisons la flamme
du grave souvenir.

I det store Digt La plainte antique skildrer han en natlig orfisk Fest,

par un été lointain de la lointaine Hellade.

Et Kor af Stemmer, som en sælsom Beruselse har sammensmeltet, berømmer Elskoven lige indtil Morgenens Frembrud og fortæller om den Pine, hvoraf Alverden lider. De skønne, bedrøvede Øjne, de smægtende Ansigter er alle Bytte for den samme Drøm.

Sous le souffle croissant dont l'ardeur les soulève
dans l'ombre leurs désirs grandissent éperdus
et l'on y sent frémir un prophétique rêve.

Men denne »profetiske Drøm«, det er hans egen Stemme, der blander sig i det antike Kor. Det er den saa mange Aarhundreder ældre Psyke, der svarer den fjerne Eros. Og denne kristne Nutidsrøst bryder Digtets Enhed. De antike Stemmer priser Eros' Magt: Lige fra det primitive Mørkes Tid har de dødelige drømt om at have dig til Hersker og lige til dens sidste Dag vil vor klagende Race elske dig . . . Ungdommen svinder hen som en tom Skygge, og Tiden driver os afsted mod Graven, den begærlige Død ler af dig, og du stiger ikke sam-

men med os ned der, hvor vor tomme Skygge gaar hen, tom og favnende, for altid, kun det tomme, i de blege Dale og i den underjordiske Fred, savnende den Jord, hvor du fortærede os og fremmanende dig uden Ophør, Eros! og gentagende, evindelig, dit store Navn!

I de Strofer, hvor Koret klager over Guddommens Grumhed, over al den Ulykke og Uro og mangeartede Piner, som han overvælder Menneskene med, der er det, som om Cardonnel har sammenfattet i en Snes Vers de Arter af Elskov, som langt intensere end i den antikke Digtning, fik Udtryk af hans Landsmænd i det 19de Aarh. De rummer adskilligt af Musset, meget af Vigny, endnu mere af Baudelaire, af Sully Prudhomme, af Albert Samain, af Charles Guérin. De udstrækker sig til at omfatte Prosaister som Anatole France og Gabriele d'Annunzio: Og alligevel, er du ikke ofte en haard Hersker, som behager dig i de menneskelige Smerters Hulken, som lægger paa vore Veje den blege Uro og faar os til at rase i Angsten og Graaden; skønne Eros er du ikke en mørk og en haard Hersker? Du væder vor angstfyldte Søvn med Sved, du bryder vore Eder, og den unge Mand kender af dig kun de altfor tidlige Anfald af knugende Sørgmod ... Hvem kan berette om al den Gift, der gemmer sig paa Bunden af din bedrageriske Trolddom, om det dumpe Had, der blander sig med din Rus, om det skinsyge Raseri, som man kalder din Sejr, og om de Hjerter, der er fjernt fra hinanden, naar Legemerne slynger sig sammen. Hvem kan berette om det bedrageriske Begærs Piner?

Dans l'abondance ardente on souffre de la faim,
on aime en redoutant de perdre ce qu'on aime;

les êtres douloureux veulent se fondre en vain;
et sans jamais trouver l'apaisement suprême,
on va, rongé toujours d'une nouvelle faim.

Og knugede under Byrden af denne Gud, der haanligt smilende rækker Menneskene en Trylledrik, paa hvis Bund der skjuler sig saa bedsk og uudslettelig en Eftersmag, rækker de deres Arme i Længsel mod en anden Gud,

dont l'ivresse n'a pas de lendemain cruel!

En Gud der kan slukke i deres Kød alle de plumpe Flammer og forvandle deres Legemer til levende Templer. Og den Gud, de i de følgende Strofer dunkelt paakalder, det er den Kristus, der skulde komme.

Usikkerheden — det var for Cardonnel den store Fjende, Lidenskabens korte Ophidselser de underfundigste af alle Farer. »Aa! ikke mere skælve af en urolig Fryd, der føler, saa saare den er født, at den skal dø; men beruse sig i en Lykke, der er sikker paa altid at blomstre!« — det er den Drøm, han har virkeliggjort i Vallis Amantium, der er som en Overføring i Ord af et af Puvis de Chavannes' tavse og evigt lyksalige Tusmørkelandskaber. — Men den Ro fandt han selv i Religionen, og det er lykkedes ham at give Indtryk af sin Tilstand i Ord, der er saa usanseligt hvide, gennemskinnede og tyste og i Rytmer, der har den indre Freds trygge, næsten uhørlige Aandedrag.

Han fortæller i Digtet Mes heures om al den Pine, som de ørkesløse Drømme og Lidenskaberne og Tvivlen forvoldte hans fordums Timer, saa de fordømte den gyldne

og uforsonlige Dag og slæbte sig trætte afsted, indtil Natten kom.

Mais blanches du reflet de la paix infinie
mes heures maintenant, toutes, d'un pied serein,
se suivent dans l'amour, la joie et l'harmonie.

Undertiden er det ikke Freden, men den religiøse Ekstase, han giver Ord, og da kan Rytmen spænde sig som til Flugt, og der kan over en enkelt Linje falde et Purpurlys, den stumme Henrykkelses Straalen. Hør Slutningsstrofen af Digtet A une qui va faire ses vœux:

Ils diront que ta vie est un morose étang:
mais tu seras la sainte en flamme, et qui s'élance,
radieuse d'avoir épousé le Silence.

Men intetsteds faar hans religiøse Poesi en saadan Magt som i L'attente mystique. Det er lykkedes ham her at fortætte mange Aars Liv paa nogle faa Sider. Det er som om hver Linje aabner paa Klem en Rude, hvorigennem man kan stirre langt ind i en fortvivlet og længselsfuld Sjæl. Og dette Digt virker nok saa stærkt som Verlaines Sagesse, fordi den religiøse Kilde ikke her, som hos Verlaine, pludseligt er sprunget frem, men lidt efter lidt, ganske langsomt, har banet sig møjsommeligt Vej, gennem lange Aar, indtil den har faaet en saadan Kraft, at den kunde overrisle hele Væsnet.

Man kan i dets første Afdeling gennem den dumpe, langsomme Rytme fornemme, hvordan den »almene Lede huler sin Tomhed i hans Sjæl«, hvordan Dagen, hvergang den fødes igen, indgyder ham Angst og Nætterne ruller over ham deres isnede Rædsel; hvordan han van-

drer gennem Livet som i en Drøm, og uden at vide hvorfor. Den ender med dette bønfaldende Raab:

Mon Dieu, venez remplir ce néant désolé!

Og i den anden Afdeling antyder han, hvor haarde Guds Prøvelser har været:

Ah! qu'ils sont, par moments, terribles, vos baisers!

Værst af alle var maaske den Tid, hvor han mærkede, at Poesien, der havde været ham dyrebarere end noget andet, var frosset til i hans Indre. . . . Mere end en af dem, der havde holdt af ham, kom ikke mere, og de »kloge« betragtede ham overbærende og bekymret.

Et seul je crois encore à vos desseins, qui tardent.

I Digtets to sidste Afdelinger mærker man, hvordan Freden har bredet sig stadig videre over hans Sjæl; og han, hvem alle Jordens Ting kun bragte Sørgmodighed, har nu fundet den dybe Lykke, som han begærede. Kun Gud kunde stille hans Hjertes Sult:

Oh! calme enivrement du ciel goûté d'avance,
brûlante effusion, et pleurs dans le secret
extase dans la mort, ardeurs dans le silence!
— — — —
Dieu jaloux, cachez-moi dans votre nuit sacrée.

Den Cyclus: Invocations d'automnes, som Cardonnel for et Aars Tid siden offentliggjorde i Mercure de France, efter at hans Navn i lange Tider aldrig var set i

noget Tidsskrift, vakte stor Bevægelse blandt dem, der ikke kunde glemme hans gamle Digte og antog ham, for stedse, tabt for Poesien. Det er forstaaeligt, at de gjorde det, thi disse Efteraarshymner er fyldt af en rolig Skønhed, der ganske fortryller. Baudelaire og Léon Dierx, Verlaine og Mallarmé, Régnier, Samain og Guérin havde alle med Forkærlighed besunget denne Aarstid. Og der er ved Omtalen af disse Digtere gjort opmærksom paa, hvad det var, der særligt tiltrak dem. Men ingen havde skildret det Efteraar, som Cardonnel forherliger: den dybe Tysthed, hvor intetsomhelst bæver, hvor Sjælen rejser som gennem Verdner af Drøm og Renhed, ad en rolig og gylden Vej under de gulnede Skove.

I dette Efteraar, hvor den skønne Himmel er slumret ind, har Cardonnels Hjerte aabnet sig endnu engang for den stille Sang.

Han synger i den store Stilhed kun for at fortrylle sit eget Hjerte. Og det er ikke de Levende, der i Ensomheden dukker frem i hans Erindring, men det er hans døde Venner, hvis Ansigter han ogsaa i et andet Digt har manet frem:

Prends mon front dans tes mains miséricordieuses,
vision souriante et pensive à demi,
par les après-midis lentes et radieuses,
devant l'eau qui reflète un beau ciel endormi.

Et quand le jour sera comme las de sa gloire
fais avec des appels par mon âme entendus,
monter du passé mort et de la tombe noire
les visages charmants de mes amis perdus.

Siden Lamartine har den franske Poesi ikke frem-

bragt et Digt af saa fuldkommen en Harmoni, saa roligt et Aandedrag, saa blank og næsten gennemsigtig en Purhed. Og den Fred, som dette Digt aander ind over Ens Hjerte, virker stærkere end den Lamartinske Poesis, fordi der bag den ligger Aar af Forpinthed, af Uro og af Tomhed, som den lige fra Fødslen harmoniske Lamartine aldrig havde kendt. Cardonnels Digte har en underfuld Evne til at »fortrylle og vugge det bedrøvede Menneskehjerte«.

Han taler i et af disse Efteraarsdigte til hans Ungdoms Trøsterinde:

> Vision d'eurytmie et de calme lumière

og han slutter saaledes:

> A mon esprit lassé rends son antique essor,
> et, guidé par ma voix, puisse, fidèle encor,
> me suivre dans l'Automne aux pensives allées
> un invisible cœur de douleurs consolées.

Igennem hans Strofer synger disse trøstede Smerters usynlige Kor med Stemmer af en Renhed saa usanselig hvid, at de synes ikke længer at tilhøre vor tunge og triste Jord ...

I Modsætning til Cardonnel, der har udarbejdet hver af sine Strofer og sine Linjer med den omhyggeligste Kunst, viser Francis Jammes den videstgaaende Non-

chalance i den metriske Form. Han skriver ikke frie Vers, men hans Alexandrinere er af en højst ejendommelig Art. Det er tit, som om han ligefrem har anstrengt sig for at bryde den Harmoni, som fremkommer ved det regelmæssige Stavelsesantal og de Rim, der krydser eller følger hverandre. Han har maaske ment, at disse indsmigrende Harmonier kan fylde Øret med en saadan Velklang, at de dræber Opmærksomheden for det, hvorpaa det for ham ene kommer an: den nøjagtigst mulige Overførelse i Verset af den ydre og indre Verdens Realiteter.

Man fyldes ved den første Læsning af meget blandede Følelser; man overraskes af hans Poesis Friskhed, dens Mangel paa alle de staaende poetiske Formler, de kendte Prydelser, de slidte Billeder; man gribes af dens sjældne Oprigtighed, der er næsten uden Sidestykke; men man bliver ogsaa bestyrtet over de Maader, hvorpaa han synes bevidst at ville irritere Ens vante Trang til rytmisk Regelmæssighed, til Velklang og strofisk Harmoni. Snart har hans Vers kun 10 Fødder, snart har de indtil 15. De er fyldt af Hiater, der tit skurrer i Ens Øre. Rimene erstattes hyppigst af Assonanser. Ofte forsvinder ogsaa de. Han bruger til Rim slemme Ord som et, sur, aux, hvorved disse uundgaaeligt tildrager sig en altfor uforholdsmæssig Opmærksomhed. Endelig forbløffes man ved i en Periode, der holder sig saa nær op til den simpleste, ja mest nøgterne Prosastil, som ingen franske Vers i det 19de Aarh. (ikke engang Coppée's) hidtil havde gjort, at træffe Billeder af en anstrengt, næsten raffineret Art (et Eks.: »le chemin grimpait doux comme un grand sommeil«) og andre hvor noget konkret saa mærkeligt hensigtsløst sammenlignes med noget helt abstrakt.

Men har man vænnet sig til disse Særheder, som Jammes ikke har villet opgive, saa er han en Digter, man stadig vil kunne vende tilbage til og faa bestandig mere kær, fordi hans Poesi rummer en saa stor Mængde Førstehaandsiagttagelser, saa skarpe Sansefornemmelser, og især Følelser, der er saa tunge og dybt rodfæstede, og som faar saa usminkede Udtryk, at de gennemtrænger Ens Hjerte med en egen nagende Sørgmodighed, der ikke let forsvinder.

Han har boet næsten hele sit Liv i en lille pyrenæisk Landsby, og Fortroligheden med Naturen i alle dens mindste Smaating har bevirket, at han har kunnet gengive den saa detaljeret som ingen anden af de moderne franske Poeter.

Men det er ikke de rent naturbeskrivende Digte, der er de stærkeste Udtryk for hans digteriske Originalitet. Han kan endog i disse blive trættende. Han kan samle en stor Mængde Smaatræk, der alle viser en vaagen Iagttagelsesevne, og som hver for sig fremkalder tydelige Sanseindtryk, men de forener sig ikke til et Hele, fordi hans Digte saa ofte helt mangler Plan. I Digtet Les Villages skildrer han i 120 Vers Landsbyernes Mennesker, Dyr og Kirker, Huse, Haver og Veje saadan, at hver enkelt Del af hans Skildring faar tydelige Omrids, men man savner det afsluttende, der kunde knytte alle disse Enkeltiagttagelser organisk sammen. Man indser ikke, hvorfor han netop standser der, hvor Digtet slutter, man synes, at han maatte kunne fortsætte næsten ubegrænset med sine Skildringer, hvor hveranden Linje, uheldigt ensformigt, begynder med avec. Man maa undvære det, der gør et Digt som Winthers »Sjælland« til en Synthese:

Slutningsstrofernes direkte udtalte Følelse, der kaster Lys tilbage over alle de foregaaende Beskrivelser og ligesom udløser disses bundne Poesi.

Men i nogle af de større Digte afbrydes ofte, paa en heldig Maade, de nøjagtige Linjer, der saa at sige blot har villet fotografere med den størst mulige Tydelighed, af andre, der er mere vage og vide, og som er i Stand til at give en Fornemmelse af selve Atmosfæren. Det er en kraftig Indledningslinje, et andet beskrivende Digt har:

Voici le grand azur qui inonde la petite ville!

Og naar man længere henne i Digtet læser:

et la tranquillité des tombées tendres des soirs ...

saa faar man pludselig den atmosfæriske Følelse, som ingen nok saa sandfærdige og omhyggeligt udførte Enkeltbeskrivelser er i Stand til at fremkalde. Der er ogsaa i dette Digt en oplivende Afveksling i den Maade, hvorpaa han gengiver Tingene. Efter at han har sat en Række Indtryk paa Papiret saa nøgternt som vel muligt, uden at pryde dem med et Billede eller bestemme dem nærmere ved et Adjektiv, saa kan han med eet i Omtalen af en enkelt Ting anvende et Billede af en saa personlig Karakter, at dette vokser op paa Bekostning af det, som det skulde tydeliggøre, og derved ganske bringer det i Glemme:

Voici, au-dessus des murs de lézards et de lierre,
de roses arbres plus doux que ma bien-aimée
n'est douce, mon aimée plus douce que les eaux,
plus douce que l'écorce légère des roseaux.

Undertiden møder man ogsaa det afsluttende og samlende, der maa til, for at et større naturbeskrivende Digt ikke skal opløse sig i en Flimmer af Detaljer. I Le calendrier utile indbyder han Remy de Gourmont til at besøge sig i Orthez. Han fortæller ham minutiøst om alle de Blomster, der i Marts Maaned myldrer frem i de pyrenæiske Bjærgdale. Men alle de friske, lysende og duggede Smaaberetninger forener sig til at frembringe en Helhedsstemning der, hvor han kaster al Foraarsglansen ind over den unge Kvinde:

Si ton amie est jeune et a les jambes fines
et si son corps est une douce et simple ligne
de lumière qui bouge à peine, et glisse,
le mois de mars sera à tes amours propice.
L'épaule de ton amie sera plus luisante
et tout son corps sera comme une source blanche
qui, de la tête aux pieds, se gonfle sur la hanche.

I den ottende Elegi i Samlingen Le deuil des primevères taler Jammes i sine Tanker til en ung Kvinde, sammen med hvem han vilde gense sit Barndomshjem; thi for at denne Pilegrimsgang ikke skulde blive ham altfor trykkende trist, trænger han til at være sammen med en ung Kvinde, hvis Kærlighed endnu ikke har skaffet ham Sorg. Og her, som altid naar han tænker paa de svundne Dage, beskriver han ikke smaaligt, men Afstanden bevirker, at Stemningen udløser sig saa stort og helt af de Erindringer, han maner frem:

Il est un grenadier au fond du jardin pauvre
de ma maison natale. Il portait quelques fruits
amers et rouges comme les vents de l'automne.

Il est une tonnelle douce qui s'écroulait
sous le poids des parfums que l'Été lui soufflait.

Det er i dette samme Digt, han siger til den unge Kvinde:

Tu comprendras combien les choses sont bénies
et que je tiens de Dieu ces vagues harmonies
qui montent de mon cœur comme d'un encensoir
vers les humilités des âmes très obscures,
vers un épi malade ou le petit lézard
qui se glisse dans l'émiettement d'un mur . . .

Og det er der, at han kalder sig selv: »le jeune homme des temps anciens«.

Han har her antydet de to Grundfølelser, der gaar gennem hans Digte. Naar han saa ofte og saa indgaaende har beskrevet selv det uanseligste i den lille Landsby, saa er det fordi han omfatter det alt i en stor Sympathi. Han røres over Ydmygheden i de smaa Menneskeskæbner. Saadan lever Menneskene der deres jævne Liv, i et ensformigt Slid og i en nøjsom Resignation, som de foregaaende Slægter gennem Aarhundreder har gjort det paa ganske samme Vis. Ens har de tusinde Hverdages Tusinder af Timer været ned igennem Tiderne. Han føler Dyrene som sine Brødre og han finder gribende Udtryk for deres Lidelser . . . Han blev fyldt engang af en stor Bedrøvelse ved at høre en Kat ligge og mjave udenfor en Dør en regnfuld og skidden Aften. Og han kom til at føle saa smerteligt stærkt »toute l'infinité résignée et muette de la douleur des bêtes« . . . Det var ham saa tungt, en Dag, at se en lille Kalv blive slæbt afsted til Slagteriet; den strittede imod og forsøgte paa at slikke Regnen paa de graa Husmure. Den saa' saa blid

og god ud, og han bad Gud om, at den lille Kalv ikke maatte komme til at lide altfor meget under Kniven.

Han følte med den gamle udslidte Hund, som han saa en Tigger slæbe bag sig i et Reb en raakold Aften. Rystende gik den, med Halen op under Bugen.

Il le traînait, l'étranglant avec une corde,
disant: je l'ai jeté à l'eau trois fois. La corde
a cassé. Il revient, le cochon! et la corde
tirait. Et le vieux chien, compagnon de misère
de ce vieux, semblait lui dire: laisse moi sur terre
m'accrocher encore à tes habits pleins de poussière.

Oftest vender han tilbage til Æslerne, der gør deres Pligt fra Morgen til Aften, som løber »d'un petit pas cassé«, og om Aftenen staar i Staldene og ser saa udmattede og ynkelige ud og slikker deres Reb, fordi de fattige Herrer giver dem altfor lidt at æde, Æslerne der har smaa Bukser paa for at skærme de væskende Saar, som de giftige Fluesværme har forvoldt dem. Han holder af dem, fordi de sænker deres Hoved saa mildt og samler deres smaa Fødder, naar de standser, saa blidt, at det vækker hans Medlidenhed. Det er ledsaget af dem, at han engang vil gaa op til Gud. Han vil ankomme »fulgt af deres Tusinder af Øren«. Det er i den »fjortende Bøn« — en Samling Digte af de primitiveste Følelser, gennemtrængte af en helt middelalderlig Fromhed — at han taler til sine Venner:

Je prendrai mon bâton et sur la grande route
j'irai, et je dirai aux ânes, mes amis:
Je suis Francis Jammes et je vais au paradis,
car il n'y a pas d'enfer au pays du bon dieu.

Je leur dirai: Venez, doux amis du ciel bleu,
pauvres bêtes chéries qui, d'un brusque mouvement d'oreille,
chassez les mouches plates, les coups et les abeilles ...

Men det der giver Jammes' Poesi dens ejendommeligste Karakter, er ikke hans Naturiagttagelser og ikke hans sympathiske Følsomhed, det er hans Hjemvé imod Fortiden.

Faa er de Digtere, der har kunnet give saa intense Indtryk af den vemodige Forladthed, der er over alle ældede Ting og af den tunge Sørgmodighed, som de fremkalder. Han er de faldefærdige Huses, de gamle rustne Nøglers, de skrigende Laases, de gulnede Breves Digter. Hans Poesi ejer det forgangnes skøre Ynde, den er som indgnedet med Fortidens Dufte, overpudret af Tidens og Dødens Støv.

Han er fyldt af Ærbødighed for de gamle Ting, han har i sine Stuer.

I et Hjørne staar en Kiste af Kamfertræ; hans Bedstemoder lagde ham til Ro paa den, da han var Barn. For to Hundrede Aar siden bragte hans Onkel den med fra Indien. Og han tror, at det er fordi han som Barn har sovet paa dens gamle vellugtende Træ, at hans Hjerte er blevet saa fyldt af unge kreolske Piger og af Træer fra Indien, hvor Slangerne slynger sig op ... I en Skuffe har han sin Bedstefaders alvorlige Breve. Han drog bort som Læge, men kom til at leve derovre paa Vestindiens Øer som Jæger i de store Skove, og han sover nu ved Foden af det blaa Goyave, der hvor Oceanet mumler og Fuglene skriger ...

Han snakker i sine Tanker, et Steds i en af Elegierne, med en Barndomsveninde; han længes mod hendes

blide Alvor; maaske kunde den lindre lidt den Feber, der saa længe har tæret ham, maaske vilde hendes Kærlighed kunne mildne lidt den Lidenskab, han føler for sin tabte Elskerinde, hun hvis Navn »mindede om Efteraaret«. Naar du har set, siger han til hende, disse gamle Ting, saa vil du maaske forstaa

de quelles vieilles fleurs mon âme est composée
et pourquoi, dans ma voix, de vieillottes romances
ont l'air, comme un soleil mourant, de se traîner,
pareilles à ces anciens et tristes jeunes gens
dont la mémoire gît dans l'octobre des chambres.

Den Onkel, om hvem der er gaaet Sagn i hans Familie, hjemsøger stadig hans Fantasi. Da han en solhed Sommerdag gik ud af Landsbyen og kom til en lang og slidt Mur, der omgav en Park fuld af gamle Træer, steg der ham imøde, pludseligt, en Duft af Fortid. Parken saa' saa forladt ud, som om Ingen boede der mere. Han tænker sig, at det er der, hans Forfædre har levet ... En Aften legede Børnene i Haven og Forældrene forklarede dem de forskellige Planter: den der er giftig, den er fra Indien, og den der havde Jeres gamle Onkel med fra Japan; dengang var den ganske lille, Bladene var ikke større end en Negl. Det var en Sommeraften, han kom tilbage. Børnene kom løbende og raabte: Det er Onkel! Det er Onkel! Og han steg ned af sin store Hest, i sin store Kappe med sin store Hat paa Hovedet. Og Moderen græd: O min Søn! Gud være lovet! ...

Mais à présent où est cette famille?
A-t-elle existé? A-t-elle existé?

Il n'y a plus que des feuilles qui luisent
aux arbres drôles, comme empoisonnés ...

Naar Jammes fortaber sig i Drømme om de fjerne Øer, da kommer hans Vers til at virke med den Suggestionens Kunst, der fremkalder helere og mere indtrængende Syner og Stemninger, end hans Beskrivelser formaaede. Maaske er han i Stand til at mane disse Øers forføreriske Skønhed saa dragende frem netop fordi han aldrig har set dem. De besætter uophørligt hans Tanker. De faar hans Hjerte til at svulme af en saa trykkende, ja stundom pinefuld Vemod, af en saa uhjælpelig Hjemvé, at det kan forekomme ham, at han har levet der i en tidligere Tilværelse, om hvilken Erindringerne kan blive saa besynderligt levende i hans Sjæl.

Han siger i et Digt:

Quand verrai-je les îles où furent des parents.
O Père de mon Père, tu étais là, devant
mon âme qui n'était pas née et sous le vent
les avisos glissaient dans la nuit coloniale.
Quand tu pensais en fumant ton cigare,
et qu'un nègre jouait d'une triste guitare
mon âme qui n'était pas née existait-elle?
Était-elle la guitare ou l'aile de l'aviso?
Était-elle le mouvement d'une tête d'oiseau
caché alors au fond des plantations,
ou le vol d'un insecte lourd dans la maison?

Ad overraskende Veje naar disse Mindelser hans Sind. Hans Træpibe kan lede ham ind i Drømmeriet: Jeg har en Pibe, der er sort og rund som Brystet paa en lille Negerpige, som jeg engang saa' afbildet i en Bog, hvor hun var ganske nøgen.

Og den Pibe faar ham til at tænke paa de gode Negerinder, man kan møde paa Gaderne eller i de offentlige Anlæg. De ser altid lidt sløvede ud, men saa blide og sørgmodige som Efteraarsmaanederne. De er »l'esclavage d'autrefois«, og dette Ord: l'esclavage fremkalder saa igen en Række Billeder i ham, hvis barokke eksotiske Ynde forplanter sig til Læseren.

Men det er aldrig rigtig lykkedes Jammes at hensætte En i den Tilstand, som Leconte de Lisle og navnlig Baudelaire formaaede at fremtrylle: Siestaens vellystige Halvsøvn, dens koglende Bedøvelse. Thi for at frembringe denne Fornemmelse af Hengliden og Hensegnen behøves der netop de to Mesteres regelmæssige og langlige Rytme, der vugger og indhyller, og med sine Dønningers monotone Lyd fylder Ens Hjerne med en svimmelfuld Smægten. Men Jammes har Hugos, Leconte de Lisles og Baudelaires Evne til at lade sin Fantasi befrugte af skønne fremmede Navne. La vallée d'Alméria — dette Navn vækker i ham en Række Syner. Hør en Strofe af et Digt om Sindbad:

Dans le verger où sont les arbres de lumière
la pulpe des fruits lourds pleure ses larmes d'or,
et l'immense Bagdad s'alanguit et s'endort
sous le ciel étouffant qui bleuit la rivière.

Den antydende Linje, hvori han her viser os de »lysende Træer«, er mere stemningsfremkaldende end de nøjagtige Beskrivelser, han giver af Vegetationen i den pyrenæiske Landsby.

Det er ikke blot om de Forfædre, som levede paa de duftende Øer, der ligger langt borte, hede, og lyser midt i

Tropernes Vellyst, at han drømmer. Han er plaget af alt det Liv, der ruger bag ham, som han aldrig skal lære at kende, og som tynger hans Sjæl med en hundredaarig Bedrøvelse.

Han fortæller i et Digt om et Besøg, han aflagde i en fjern Landsby for om muligt at finde det Hus, hvor nogle Slægtninge havde boet. Han vidste, at de var døde for mere end 100 Aar siden. Han maatte drage derhen til Vogns. Og Hesten, der trak den, var saa gammel og udslidt, den syntes ham ældet som de Ting fra fordums Dage, han skulde se. Da han saa er kommen til Landsbyen, maa han spørge og spørge sig frem. Alle ryster de paa Hovedet. Ingen erindrer dem: Det er vist meget længe siden ... meget længe siden ... Der var forleden død en Kone paa firsindstyve Aar. Hun kunde maaske have givet ham nogle Underretninger ... Tilsidst finder han Stedet, det er blevet købt af en rig Familie.

> Vous êtes, dit la dame, un *Jammes!* Oui, jadis,
> ils habitèrent le village ... un vieux notaire
> dont les fils vers les aventures s'en allèrent ...

Hun tog den rustne Nøgle, . . . og de gik langsomt gennem de Værelser, hvor de Gamle havde levet, og hvor Kalken nu var revnet og Dørene sortnede af de mange Aar. Det hele Hus var faldefærdigt og fyldt af saa stor en Stilhed ...

Han elsker at drømme om de Fortidens unge Kvinder, der var naive og blide, saa frygtsomt blufærdige.

Han har skrevet Strofer, der slet ikke bestaar af andet end Navne paa saadanne unge Piger, Navne i hvilke

han kan føle deres skrøbelige Sjæl, deres for alle Tider forsvundne Ynde.

Det er gribende at lytte til de Molklange, de dumpe Toner, tillukkede som det, der ikke er mere, slørede og dunkle som de Drømme, der kalder det døde frem, i hvilke han mindes Célia. Han flakker om i den gamle Park, hvor hun vandrede, han sætter sig paa den Bænk, hvor hun sad i de lange Eftermiddagstimer; den er nu overgroet af Mos og gennemtrængt af Fugt.

Elle se mourut d'un mal dont on cachait le nom
d'un mal sur qui des bruits singuliers coururent
mais que soigneusement les servantes ont tu.

Der er i dette Digt Strofer, i hvis Rytme man kan høre det monotone Sus, der gaar gennem saa mange af hans Vers, Opbruddenes, Afrejsernes, Adskillelsernes sørgelige Sus,

ce vent si désolé du déclin des vacances ...

Det er især Rousseaus og Bernadin de St. Pierre's Tidsalder, han føler Hjemvé mod. Stadig vender Rousseaus Navn tilbage. Det er som om hans og Therèses Elskov lever endnu i hans Sjæl, ligesom den Lidenskab, der fyldte hans Onkel, som for to hundrede Aar siden kom tilbage fra Vestindien »og i sit Hjerte ikke havde andet end Erindringen om en Kvinde«.

O Jean-Jacques! Ton singulier souvenir
est comme une vieille et jaune liasse
de lettres décachetées et couvertes de taches
d'encre et de pluie, triste à faire mourir.

Francis Jammes Kærlighedsdigte er fremragende, fordi han formaar at blande saa forskelligartede Tonarter. De kan være vemodigt spøgefulde, som naar han klager over ikke at kunne skaffe sin »Amaryllia« en lille materiel Lykke. Han trøster sig med, at man ikke kan have alt — og Hjertet ogsaa.

Men han har andre Tonarter, der berører En dybere og langt mere intimt. Hans Sans for det uanselige og det tyste viser sig saa ofte og saa fint i hans Kærligheds-poesi. De smaa, tilsyneladende saa ubetydelige Ord, som alle Elskende veksler, faar i hans Digte en egen Vægt og Skønhed, fordi man føler, at disse fattige Hverdagsord netop er de eneste, hvori to Mennesker kan udtrykke alt det, der fylder dem saa stærkt, at det tynger deres Hjerter, det Store, der forener dem. Han har Sætninger, der stryger saa blidt som Aftenpust, der er gaaet hen over Haver af Roser. Der er Ord, helt hvide, som hvisker og som bæver. Men saa kan der pludseligt løfte sig andre Lyde, som bringer En til at tænke paa det kreolske Blod, Jammes har i sig, mørke Lyde, der knurrer som et begyndende Uvejr, der hvisler og slaar ned som et Lyn, der skriger med et Rovdyrs hæse Vildskab.

Man vil af det følgende lille Brudstykke se, hvor jævne og gribende Ord hans Ømhed kan finde, med hvilken Naturlighed han, ganske ulitterært, kan forme sine Dialoger, og hvor hidsigt og næsten forfærdende Sanseligheden, med eet, kan bryde frem, utæmmet og i al sin Ubetvingelighed.

... Tu me disais des choses que l'on a dites.
Tu me disais: »tu est un tout petit enfant«.

Et ta voix se traînait sur ces mots détachant
les syllabes et disant: »*un-tout-pe-tit-en-fant*«.

Je te disais: nous sommes allés à la même école
quand tu avais quatre ans. N'est-ce pas que c'est drôle?
Et tu relevais la tête et tes yeux noyés de douceur
me donnaient un regard qui me buvait le cœur.

»Petit ami«, me disais-tu, »que c'est calme«,
et nous nous taisions, ne sachant plus nos âmes ...

Nos deux corps se sont fondus comme des pêches
brûlantes de soleil sur un même pêcher.
Tu disais »cette nuit n'a été qu'un baiser ...
»C'est fou«. Et quand, soûls d'amour
le jour parut, tu dis: »que vient faire le jour?«

Tes dents mordaient mes dents et me brisaient la bouche.
L'aube tremblait sur ton profil presque farouche.
Je te disais: tais-toi! quand tu ne disais rien.

Ogsaa hun har orientalsk Blod i sig. Og det er som om deres Elskov bliver hedere og faar et dybere Perspektiv ved at dykke ned i de dunkle Mindelser om deres fjerne Forfædre, der nu har hvilet, saa lange Tider, i Egne, som de aldrig har set og dog er dem saa mærkeligt kendte.

Selv i sine voldsomste Strofer bevarer Jammes den Ligefremhed, den Frimodighed og den Oprigtighed, der giver alt hvad han har skrevet, saa stor en Friskhed og meget af den Uskyld, som Menneskene i overciviliserede Tider altid har drømt om som det, der ene kunde gøre Hjerterne bedre og mere lykkelige. Og det er fordi der i ham er noget saa uberørt, saa jomfrueligt, noget der er i Slægt med de store Horizonter, den frie Vind og ogsaa

med de frygtsomme Blomster, der dukker frem af Jorden i den første Foraarstid, at han har kunnet digte om de unge Piger med en mere nænsom Kærlighed end nogen anden. Han holder af at sammenligne med ganske unge Piger sine vagabonderende Tanker:

Vous savez qu'elles vont, d'on ne sait quoi causer,
le long des tremblements de pluie des églantiers.

Francis Jammes Poesi er næsten altid simpel og ligetil i sine Udtryk, men dens Sjæl er saa sammensat. Han har betragtet Naturen med et Barns forundrede, vidt opspærrede Øjne, men alt det gamle og det døde har kastet lange og sorte Skygger ind over hans Sind. Han er derved blevet først og fremmest Erindringens, sine egne svundne Dages og de forgangne Tiders Digter.

Han er tit altfor skødesløs i sin Form. De Strofer, hvor han anvender Rimet, er dem, hvis Ekkoer toner mest vedholdende i Ens Erindring:

Je ne sais pas pourquoi j'ai traversé la vie
ni pourqoui, aujourd'hui, après ses grands ennuis
je resonge à des soirs d'amour cachés de pluie.

Mon enfance est là-bas dans un petit parterre,
ma jeunesse un amour d'automne gris et vert,
et le reste sera l'yeuse du cimetière.

En meget betydningsfuld Del af den franske Poesi, som frembragtes i Aarhundredets sidste 25 Aar, skyldes Belgien. Disse Aar blev for det lille Naboland en litterær

Renæssance af en mangeartet Frugtbarhed saa pludselig fremvældende, at ingen anden europæisk Litteratur i det 19de Aarh. kan fremvise noget tilsvarende. Men skønt denne Periodes særegneste Digtere var gennemtrængt af den hjemlige Jordbunds Safter og derfor har givet Belgien en virkelig Nationallitteratur, saa mødte de liden Paaskønnelse. Det læsende Publikum var altfor uudviklet i sin Smag til at kunne modtage denne Litteratur. Det var endog sjældent, at de nye Digtere traf nogen Modstand, hyppigst modtoges deres Værker med Ligegyldighedens Tavshed. I Paris derimod opnaaede de den Anerkendelse, der er nødvendig for at en Kunstner ikke skal sløves i sin Produktionslyst, og for nogles Vedkommende har deres Ry efterhaanden bredt sig langt udenfor den litterære Elites snævre Kreds. Mænd som Maeterlinck og Verhaeren er jo nu universelt berømte.

Siden det i denne lille Bog kun har været muligt at omtale et saa forholdsvis ringe Antal af de virkeligt franske Lyrikere i det 19de Aarh., vil det næppe være rimeligt at give en Karakteristik af de franskskrivende Belgiere. Det vilde fordre megen Plads at give et Indtryk af Georges Rodenbachs forfinede Poesi, af den bestandig mere opfindsomme og nuancerede Subtilitet, hvormed han fordybede sig, taalmodigt, i de næsten altid samme Emner; og uden at anføre en Række Citater vilde det være unyttigt at tale om Charles van Lerberghes for enhver Analyse strengt utilgængelige, saa utilnærmeligt fjerne, fatamorganaagtige Digte, der ejer en kostelig, krystalskør Renhed. Men længst maatte man standse for at give et Begreb om de forskelligartede Rigdomme, der rummes indenfor Emile Verhaerens 15 Digtsamlinger.

I denne mægtige Digter har de forskelligartede Bestanddele i den flamske Aand naaet deres Kulminationspunkter. Og fordi han har realiseret alt det, som hos det sidste Slægtled i Frankrig kun blev til ufuldbaarne Forsøg, og i det Hele er et Samlingspunkt for alle de Tendenser, der har ledet de sidste 25 Aars lyriske Produktion, er der Grund til at antyde Hovedmomenterne i hans Digtning.

Han begyndte som en yderst hidsig naturalistisk Maler af Frugtbarhedens lade Flandern, de vidtstrakte Sletter under alle Aarets Tider, af Bøndernes tunge Dorskhed, og af de Kermesser, hvor deres bundne Drifter tirres og slippes løs, saa deres Fester bliver Orgier af Drukkenskab og Brunst.

Han havde, for at gengive disse Eksplosioner af utøjlet Vildskab, til sin Raadighed en Rigdom af Ord, der bugnede af tykt Blod, Ord der udspyede Flammer og røde Dampe, Ord, der hver gjorde deres til at overvælde Læserens Sanser med Kermessernes Lugt og Larm, deres svedende, stønnende, hylende Virvar.

I sin næste Bog — Les Moines — gav han som den fuldkomne Kontrast til Les Flamandes, Mysticismens Flandern. Med en ligesaa højspændt Lidenskab skildrede han en stor Række Munketyper, de blide, der er som helt gennemtrængte af Aand, som lever deres isolerede Liv i en lykkelig, tidsløs Ekstase, men hyppigst og med størst Forkærlighed tegnede han saadanne, hvor Klosterlivet var en eneste Viljesanspændelse, en Aandens uafbrudte Kamp med Kødet. Thi inderst inde var det det samme, han forherligede i de to saa forskellige Bøger: Kraften, der blot fik helt modsatte Udslag, en enorm,

men momentan Fyrighed i Driftemes løsslupne Graadighed, en stædig Glød i Menneskesjælens Kampe.

I langt senere Bøger fremmanede han, med en Kunst saa mangfoldig og saa sikker, at den ganske bragte En ind under Trolddommen af hans Fantasis Sælsomheder og Rædsler, Overtroens, Drømmeriernes og Hallucinationernes Flandern. I disse Bøger havde han helt forladt sin detaljerede og farvefunklende Beskrivelsesmaade.

Helt objektiv havde han aldrig været; altid havde hans Temperament forstørret den virkelige Verdens Dimensioner, men det var først i hans senere Værker, at Tingene helt forandrede Udseende ved at bades i hans Visioners hemmelighedsfulde Lys. Han blev efterhaanden en uovergaaet Mester i Fantasmagoriets Kunst.

Hans hallucinerende Evner viste sig allerede i de tre Samlinger Les soirs, Les Débâcles og Les Flambeaux noirs, som han frembragte under en sjælelig og legemlig Sygdomskrise. Aanden i disse Digte var saa uendelig langt borte fra Les Flamandes Animalisme, der svulmede til Overflod af alle Sundhedens Safter, at det er ufatteligt, der kun ligger saa faa Aar imellem.

Man føler i disse Bøger Sygdommens snigende Gang, man mærker, hvordan den angriber hans Væsen Nerve for Nerve, bemægtiger sig ham saa helt, at den fører ham til Afsindets Rand. Overalt føler han sin egen Lidelse spejlet. Igennem en Række Digte ser man, hvordan Sygdommen i hans Bevidsthed smitter den omgivende Verden, lægger Mareridtenes spøgelsesagtige Skær over alt hvad han sanser, føler og tænker. Man lærer Sindstilstande at kende, som næppe nogensinde tidligere har været udtrykte i Kunst, Sindstilstande, der strækker

sig fra en beruset, krampagtig spændt Eksaltation til en Nedtrykthed, der er saa uigennemtrængelig sort, at man ikke øjner hverken Lysning eller Bund. De pinagtigste Digte i disse Bøger er dem der viser, hvordan han kæmper med Raseri for at modstaa Vitalitetens Forlokkelser og ender med at forberede og hidse, opfindsom i sit Selvplageri, sit eget Onde. De mest gribende er dem, hvor Længslen efter Fred faar saa mange og saa skønne Udtryk. Snart er det om en Klostertilværelse, han drømmer, snart om et Liv i Ubevidsthed, »den glade Ubevidsthed i de Gales rolige Sjæl«, snart er det Døden, han anraaber om Befrielse. Og disse Digtes aandeagtige Tysthed, der har Vinternætters Øde og Ubevægelighed og gennemisnende Højhed, virker dobbelt velgørende efter den megen hjælpeløse Stønnen, den hivende Jamren, de næsten uartikulerede Skrig, der meddeler sig i et Sprog, hvor den logiske Sætningsforbindelse helt kan opløse sig, og Billederne jage hinanden i en flammende og knitrende Forvirring, men som ogsaa kan give sært direkte Indtryk baade af den nedtrykte Tilstands kvælende Mørke og af de Hallucinationernes Lyn, der pludselig flænger det og farer hvislende igennem det — og forsvinder.

I sit Hovedværk — de tre Samlinger *Les Villages illusoires*, *Les Campagnes hallucinées* og *Les Villes tentaculaires* — har han taget et stort socialt Problem op til Behandling: Storstædernes Udsugning af Landet og Landsbyerne. Intetsteds har hans Fantasi omformet og forstørret de virkelige Forbold til saa grandiose Syner. *Les Villages illusoires* er den hele symbolistiske Poesis Hovedværk. De jævne Mennesker, der er blevet tilbage i de forladte flanderske Landsbyer

— Færgemænd, Møllere, Rebslagere og Fiskere — antager saadanne Dimensioner, at de bliver Symboler paa det dybeste og bestandigste i Menneskehedens umættelige Lykkehunger, dens Evighedsbegær, dens blinde Egoisme, og mest af alt dens Trang og Evne til at leve i Illusioner. Men det vilde være taabeligt at afklæde disse Ideer og vise dem nøgne. De kan ikke undvære det individuelle Liv, de Hundreder af formelle Finesser, der forener sig til at skabe en samlet Stemningsmagt, som man tvinges ind under. Siden Edgar Poe har næppe nogen Digter haft en saadan Evne til at hypnotisere, ved Vers der falder som Hammerslag og gør Strofen saa vægtig, at den lægger sig som en uafrystelig Byrde over Ens Bevidsthed, ved Sammenkoblinger af Rim — hyppigt flere inden for den samme Linje — ved ensartede Konsonant- og Vokallyde, ved lange Adverbier, der trækker sig dumpt klagende eller drønende gennem Digtet, og især ved en uudtømmelig Mangfoldighed af Gentagelser, enkelte Ord eller hele Linjer, der stadig ens eller let forandrede bølger gennem Strofen, og derved uddyber og forstærker Helhedsindtrykket, faar det til at beherske alle de konkrete Enkeltheder, hvormed han gør sine æventyrlige Visioner saa forunderligt sandsynlige, saadan at disse ikke kommer til at opløse eller søndre den Enhed, som i et Digt er det nødvendigste af alt, og som de mange Bestanddele skal virke hver sit til at frembringe.

I Les Campagnes hallucinées er Symboliken ikke saa gennemført. De udpinte Mennesker, der lever i de øde og forpestede Egne, staar Virkeligheden nærmere end den foregaaende Bogs kæmpemæssigt forstørrede Sindbilledskikkelser. Men alligevel faar alt hvad han frem-

maner et sært fantomagtigt Præg; Bogen virker som et eneste Mareridt ... De giftige Taager stiger i de klæge, vatagtige Aftner fra de sorte Sumpe, de er undervejs, uophørligt, fra Horizont til Horizont. De folder deres Liglagner ud over Landskabet, væver den Tavshedens grønlige Dragt, i hvilken Feberen gaar sin Gang; den sniger sig underfundigt ind gennem de lukkede Vinduer, hviler sig i Oldingenes Stole og Smaabørnenes Vugger, og stundom lægger den sig til Ro i de tunge Senge, hvori der avles.

Det er beundringsværdigt, hvor alt hvad han skildrer smelter sammen til at besætte Læseren med en Helhedsstemning af Uhygge, Elendighed og Øde ... Feberen har forpestet Vegetationen: Blomsterne ligner Kjertler og Mosset Kød; fra det gule og dybe Dynd rejser sig alenlange Siv og Vandplanter; de sorte Tudser sidder og puster deres Hud op,

> et la lune monstreuse préside,
> telle l'hostie
> de l'inertie.

Og som han forstaar at levendegøre Feberen, gøre dens Nærværelse følelig, som var den et usynligt, overnaturligt Væsen, der udstrøer, ustandselig, en urørlig Aske, hvorfra Døden stiger ned over Landet og Menneskene og Dyrene, saaledes formaar han at bringe En ind under Fornemmelsen af den trykkende Tavshed, der kan ruge Uger igennem over Sletten, en Tavshed saa fuldkommen, som havde Døden helt gjort sig til Herre over Egnen ... Han skildrer de faldefærdige Huse, der krydser deres Bjælker som døde Arme; paa de rustne Klinker hænger

Edderkoppenes Støvnet ... I en Vision ser han, mod Øst i Sletten, en vældig Spade rage op af Jorden, sørgelig og nøgen, som et Opgivelsens Symbol ... Han viser os Kermesserne, gustne, ynkelige Parodier paa de Fortidens kolossale Orgier, han forherligede i sin første Bog ... Galninge flakker om og synger deres Sange fulde af en sløv Haabløshed eller de fikse Ideers Urimeligheder og Angster. Det er, som om Vejene kun er befolkede af Gale og af Tiggere; ogsaa de ser forrykte ud med deres krumme Rygge, de bærer som en Byrde, deres Hatte, der ligner Sod. De bebor alle Vindens og Regnens Korsveje:

Ils sont le monotone pas
— celui qui vient et qui s'en va
toujours le même et jamais las —
de l'horizon vers l'horizon.
— — — —

Il sont les dédaignés
des pleurs et des miséricordes,
les épuisés et les usés
d'âme et de corps
jusqu'à la corde.
Aussi lorsqu'ils tombent enfin
crevés de soif, troués de faim
et se terrent,comme des loups
le soir,
au fond d'un trou,
le désespoir
plus vieux que n'est la mer
se fixe en leurs grands yeux ouverts
qu'aucune main jamais
avec de pâles doigts funèbres,
n'ose pour les calmer,
fermer
dans les tenèbres.

Af de fattige Mennesker, der endnu ejer Hus og Hjem, har nogle opgivet alt Haab, og i deres søvnløse Nætter har de kun det ene Ønske tilbage, at de gustne Taagers Feber vilde bære dem bort,

vers les étangs en plante-bandes
où des plantes comme des glandes
et les mousses comme des viandes
s'étendent,
où s'écoute comme un hoquet
un flot pâteux miner la rive
où leur corps mort, comme un paquet,
choierait dans l'eau de bile et de salive.

Men andre er paa Vej bort mod det dragende Uhyre, der ligesom suger til sig den vide Slettes fire Horizonter; det straaler — i Aftnen — under den tykke Himmel som et vældigt Haab, og alle Landevejene gaar bort imod det:

C'est la ville tentaculaire
la pieuvre ardente et l'ossuaire
et la carcasse solennelle.
Debout,
au bout des plaines
et des domaines.

I et af Digtene skildrer han Menneskehordernes Gang bort imod det bedrageriske Lyshav. Vi ser de bøjede Mænd, de sammensunkne Mødre, de forkomne Unger, de udmagrede Dyr drage af Sted, vi hører i Rytmen den tunge, ensformige Lyd af deres trætte, slæbende Skridt. I Slutningen udvider Digtet sig, hans Fantasi eksalteres: Toget bliver uden Ende, Vejene uden Grænser, og det er, som hører man Slægternes ustandsede Gang over Jorden,

som lytter man til den universelle Klage fra alle de talløse Sjæle, der aldrig fandt Fred, og bestandig var paa Vandring mod en Lykke, der flygtede foran dem, altid længere og længere bort:

Ainsi s'en vont bêtes et gens d'ici,
par le chemin de ronde
qui fait dans la détresse et dans la nuit
immensément le tour du monde,
venant, dites, de quels lointains,
par à travers les vieux destins,
passant les bourgs et les bruyères
avec, pour seuls repos, l'herbe des cimetières,
allant, roulant, faisant des nœuds
de chemins noirs et tortueux,
hiver, automne, été, printemps,
toujours lassés, toujours partants,
de l'infini vers l'infini.

I Les Villes tentaculaires giver han saa en Synthese af de moderne Storstæders kogende Liv. Som i de foregaaende Samlinger er alt ogsaa her fantastisk forstørret, men ingenlunde forvandlet indtil det Ukendelige. Fænomenerne er modtaget af Nerver, hvor Indtrykkene bliver uberegneligt meget skarpere og voldsommere end dem, vi andre kender til, og disse Indtryk er saa igen blevet omformede, fortættede af Fantasien. Saadan kan man tænke sig, at Storstadslivet maa tage sig ud for en Mand, der fra den dybeste Stilhed og Ensomhed pludselig hensættes midt i det brogede Virvar; Indtrykkene styrter sig ind over ham; med undrende og blændede Øjne ser han det, som Vanen har sløvet de andre i at kunne opfatte; i hans Øren, der i Stilheden var opøvede i at kunne medtage de svageste Lyd, bliver Raabene til

Skrig, Støjen til en djævelsk Larm. Hans aabne, ufordærvede Sanser suger graadigt til sig. Alt hvad Verhaeren skildrer i denne Bog, faar en Intensitet, der blænder, overrumpler, forfærder. Der er en Syden i den, en Bragen, en Hvirvlen, Utaalmodighedens, Pengebegærlighedens, Nydelsessygens, det overophidsede kønslige Begærs Feber, det aandelige og materielle Arbejdes Hvileløshed. Og i Rytmerne hører man den mangfoldige Larm: De har Fabriksmaskinernes Hvæsen, Togenes Gungren, Skinnernes Stønnen, en Mumlen og Murren fra de Menneskemasser, der snor sig gennem Gaderne, krydses, knyttes og løses lige som Kabler. Men han digter ogsaa om de ensomme Steder, der ligger fjernt fra Børsernes, Varietéernes, Bordellernes, Fabrikkernes, de myldrende Gaders Verden, de stille Steder, hvor Tanken har sit Hjem og Fremtiden forberedes, Videnskabsmandens Laboratorium, der fyldes af Aandens tavse Fest, naar han, en Aften, nærmer sig helt den »hvide, nøgne og jomfruelige Opdagelse«. Og han besynger de Statuer af Munken, Feltherren og Apostlen, der højt over den forbigaaende Mængde, som pidskes af Døgnets Begær, rejser sig ubevægelige, manende Symboler paa Tankens og Viljens Storhed.

I det afsluttende Digt priser han de Ideer, der usynlige, men ikke des mindre sikre, svæver over Byerne: Kraften, Retfærdigheden og hinsides dem Skønheden »Méduse ténébreuse et Minerve solaire«.

I Les Forces tumultueuses er mere end Halvparten af Digtene Hymner til den moderne Videnskab og dens Dyrkere; men der er et ikke ringe Misforhold mellem Emnerne og Stilens lidenskabelige, af Billeder overstrømmende Lyrik. I andre af Bogens Partier og

endnu langt mere i Samlingen Les Visages de la Vie er Verhaeren naat til at give en Livsfølelse af en overordentlig Styrke storladent tonende og vidt omspændende Udtryk. Han har beriget sig, mangfoldiggjort sig ved at dykke ned i Naturen, han har beruset sig ved at føle sin lille Eksistens opløse sig, og ligesom opsuges af den. Han har blandet sit Væsen med den, hengivet sig til den med en Fyrighed og en Andagt, der har bevirket, at Naturfænomenerne er gaaet direkte ind i hans Vers. Hans Strofer spejler dem ikke, men de store Kræfter rører sig i dem; maaske vil Eftertiden staa uforstaaende overfor meget i Verhaerens Digtning, men sikkert vil de kommende Slægter fra disse Digte mærke Havets Barskhed og salte Lugt slaa dem i Møde. De vil i Rytmen genkende Havhjertets aldrig standsende Pulsslag. De vil kunne lytte til Skovhvælvets evindelige Susen og møde Stormen, der farer gennem hans Vers mere hørlig og følelig end gennem nogensomhelst anden Digters: det pludselige og hemmelighedsfulde i dens Kommen og Forsvinden, dens Knurren og Hvinen og Hylen, det kolossale i dens Raseri. For at frembringe saadanne Lydkomplekser, har han opgivet de regelrette Versemaal og skabt sit eget frie Vers. Han har ikke fulgt noget metrisk Princip, som Mennesker har formet, han har kun anvendt al sin Evne paa at fylde sine Rytmer med selve Skovenes, Havenes og Vindenes Aandedrag.

I Verhaerens Digtning samler sig alle de sidste 25 Aars lyriske Digtformer. I hans Naturalisme var der en Detaljerigdom, en Farvernes Saftighed og hidsige Glød, et voldsomt Temperaments Forstørren af Virkeligheden, som man kun træffer i Zolas fremragende Værker. I

hans »dekadente« Periode føles det sprogligt forvredne aldrig som en nyhedstørstende Hjernes Spekuleren i det abnorme, det ukendte, men som fuldkomment ærlige Udtryk for en Sygdomstilstand, hvor alle Følelser og Fornemmelser, Drømmerier og Hallucinationer antager krampagtigt spændte, barokt uhyggelige Former. Det, der adskiller disse dekadente Vers fra mange samtidige franske, er det samme, som giver hans symbolske en saa meget kraftigere Substans og fastere Grundlag, end Størstedelen af de franske har: den tunge Virkelighed, som de rummer. Mens meget i den franske Symbolisme giver Ens Skønhedstrang Krydderier af en sammensat og meget forfinet Smag, saa griber Verhaerens Digte ordentlig om En, holder fast, indtil man er som magtstjaalen, borer sig ind, ryster Ens Nerver, besætter Fantasien med en Trolddomsmagt, man aldrig slipper ud af. I de senere Bøger er det ham, der har skabt den Naturisme, som en Del af det sidste Slægtleds Digtere søgte at frembringe. Og det er ham, som burde være Chefen for den »École humaniste«, der blev dannet af den yndede, næsten populære Fernand Gregh, som har udgivet flere smagfulde, men ingenlunde stærkt personlige Digtsamlinger. Det Raab, der gaar gennem disse Skolers Proklamationer, er i Virkeligheden det samme: Vinduerne op! De vil ud af den symbolistiske Poesis altfor hede og trykkende Drivhusluft, bort fra de sære, udpønskede Subtiliteter. De vil fylde deres Lunger med den frie Vind, gaa ud iblandt Menneskene, lære dem at kende med sympathisk Aabenhed, ikke sidde isoleret og fryde sig ved deres Drømmeriers skøre, regnbufarvede Skær, ikke nyde deres egne Fornemmelsers Sjældenhed, men udvide deres Hjer-

ter ved at optage i sig saa meget og saa forskelligartet Liv som muligt.

Men det er netop, det Verhaeren har gjort. Han har forherliget Naturens og den moderne Menneskeheds Fænomener. Givet ikke blot Storbyernes ydre Liv og den elektrisk ladede Atmosfære, der fylder dem, men draget frem de Kræfter, der virker i Dybet. Han har besunget »Folket« med en lignende Eksaltation som Videnskaben, især de Revoltens Tider, hvor de tusind anonyme Individers Viljer bliver en eneste Fællesvilje, der kan eksplodere med en Naturmagts Voldsomhed. Og ingen af de franske Naturister har blot tilnærmelsesvis haft hans Ekspansionsevne. Han har ikke blot indsuget Naturen med sine friske Sanser, men han har blandet med dens Safter sine Tankers og Meditationers Blod. Siden Victor Hugos Dage har ingen fransk Digter haft en saadan Sans for det uhyre, sunget af saa fuldttonende Lunger om de Kræfter, der rører sig i Universet. Det er, som om man i hans Rytme kan lytte til Evighedens Susen; hans Fantasi har et saadant Udsyn og en saadan Tilbageskuen, at Ens Blik glider længere og længere bort i den Fjernhed, der breder sig, uden Bund, paa begge Sider af det Nærværende. Man fyldes af Svimlen, fordi han formaar at gøre Uendelighedens Isnen saa direkte følelig.

Denne Digter, der har spejlet sit Lands hele rige Folkesjæl, som har malet det animalske Livs kraftspændte Yppighed med Farver, der er ligesaa blodvarme som Rubens', og som har været hjemsøgt af Hallucinationer og Syner, der er ikke mindre sære og grufyldte end Breughels, han er tillige den, der har givet de mest omfattende Syntheser af det europæiske Nutidsliv, af alle de

Modsætninger, det rummer, og som har været en Tolk for de Naturmagter, der, uberørte af Aarhundredernes Skiften, har vist de vekslende Slægter deres uforanderlige Storhed. Og det er godt for dem, der lever i en Tid, hvor et Mylder af indbyrdes modstridende Ideer stormer ind over dem, hvor Livets Malstrømme syder og larmer saa hidsigt som aldrig før, hvor Væsnet er splittet i en Mangfoldighed af Enkeltvæsner, og Hjernen og Hjertet og Sanserne ikke arbejder sammen, men stiller hver for sig deres graadige Fordringer, det er beroligende for dem at lytte i Verhaerens Digte til Skovenes og Havenes tusindaarige Stemmer, der lyder som de lød for vore Forfædre — før de første Sten blev lagt til de Byer, der nu behersker Jorden, de fristende og farlige »villes tentaculaires«, hvis blændende og bedøvende Kaos han har fremmanet med en beundringsværdig Styrke.

INDHOLD

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KØBENHAVN

